

για την

περιβαλλοντική ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

Αστικό Περιβάλλον

Καλοκαίρι
- Φθινόπωρο
1998

Τεύχος 13-14

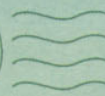
1.000 δρχ.

Τ.Θ. 50957
Θεσσαλονίκη
22-GR 54014

- Αστικό Περιβάλλον • Αστικό Πράσινο • Βιοκλιματική Αρχιτεκτονική
- Θεματικός προσανατολισμός της Π.Ε.
- Ευρωπαϊκά Προγράμματα Π.Ε.
- Γενική Συνέλευση στην Υπάτη
και νέο Δ.Σ. της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.

για την
Περιβαλλοντική Εκπαίδευση

Τεύχος 13-14
Καλοκαίρι - Φθινόπωρο 1998
Θεσσαλονίκη
ISSN: 1108-1120

Περιοδική Έκδοση της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.
Πανελλήνια Ένωση Εκπαιδευτικών
για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση
ΑΦΜ: 90147670, ΔΟΥ ΙΗ' ΑΘΗΝΩΝ

Υπεύθυνος Έκδοσης
σύμφωνα με το νόμο
ο Πρόεδρος της ΠΕΕΚΠΕ
Δημήτρης Καλαϊτζίδης

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Διευθυντής Σύνταξης
Κώστας Νικολάου
τηλ. 031-813515, e-mail: kinikola@hol.gr

Αναπληρωτής Διευθυντής Σύνταξης
Δέσποινα Σουβατζή
τηλ. 031-434349, e-mail: souvatzi@eled.auth.gr

Ειδικοί Συντάκτες

Βέτα Τσαλίκη
τηλ. 031-674583 (επιμ. αρθρογραφίας & Κ.Π.Ε.)
Ελένη Τριαντάφυλλου
τηλ. 0374-23072
(επιμ. ανάπτυξης προγραμμάτων & δικτύων)
Ρούλα Γκόλιου
τηλ. 0374-22047 (επιμ. σχολικών προγραμμάτων)
Γιώργος Περδίκης
τηλ. 0351-33535 · e-mail: gperdikis@nele-pier.eclu.gr
(επιμ. Π.Ε. νομών & Internet)

Μέλη

Θεόδωρος Παπαπαύλου
τηλ. 01- 4619608 · (Παρ/μα Αττικής)
Γιάννης Φαρμάκης
τηλ. 031-903328 · e-mail: iofarmak@eled.auth.gr
(Παρ/μα Θεσσαλονίκης)
Παναγιώτης Σταθόπουλος
τηλ. 0621-32371
(Παρ/μα Πελοποννήσου & Δυτικής Ελλάδας)

Συνδρομές Ετήσιες

Μέλη της ΠΕΕΚΠΕ: Δωρεάν
Εσωτ.: 2.000 δρχ. Εξωτ.: 3.000 δρχ.
Φορείς: 5.000 δρχ.

Αλληλογραφία

για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση
Τ.Θ. 50957 Θεσσαλονίκη 22-GR 54014

Σχεδίαση - Παραγωγή
Εκδόσεις Σχήμα & Χρώμα
Παραγωγική Μονάδα ΚΕ.Θ.Ε.Α.

περιεχόμενα

της Σύνταξης 3

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

Η περιβαλλοντική αγωγή ως μοχλός εκπαιδευτικής
μεταρρύθμισης
του Σ. Κρίβα 4
Η αναγκαιότητα θεματικού αναπροσανατολισμού
της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης
του Κ. Νικολάου 9
Γνωρίζοντας το αστικό περιβάλλον
του Ν. Παπαμίχου 13
Το δίπολο ανάπτυξη - ρύπανση και ο αστικός χώρος
του Π. Κοσμοπούλου 16
Αστικό πράσινο και περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση
της Κ. Ταμουσέλη 19
Βιοκλιματική αρχιτεκτονική και
προστασία του περιβάλλοντος
Συνέντευξη της Ο. Καραγιάννη στη Ρ. Γκόλιου 22
Προσχολική ηλικία και οικολογικές έννοιες
της Ο. Απανωμεριτάκη 25

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Προγράμματα Ecoschools - Globe - Ηλιακά Σχολεία
του Π. Μάναλη 27

ΤΟ ΒΗΜΑ ΤΩΝ ΥΠΕΥΘΥΝΩΝ Π.Ε.

Το παρόν και το μέλλον του θεσμού
του υπεύθυνου Π.Ε.
του Γ. Περδίκη 29
Επιτέλους κάτι κινείται στο ΕΠΕΑΕΚ για την Π.Ε.
του Γ. Περδίκη 30

ΚΕΝΤΡΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

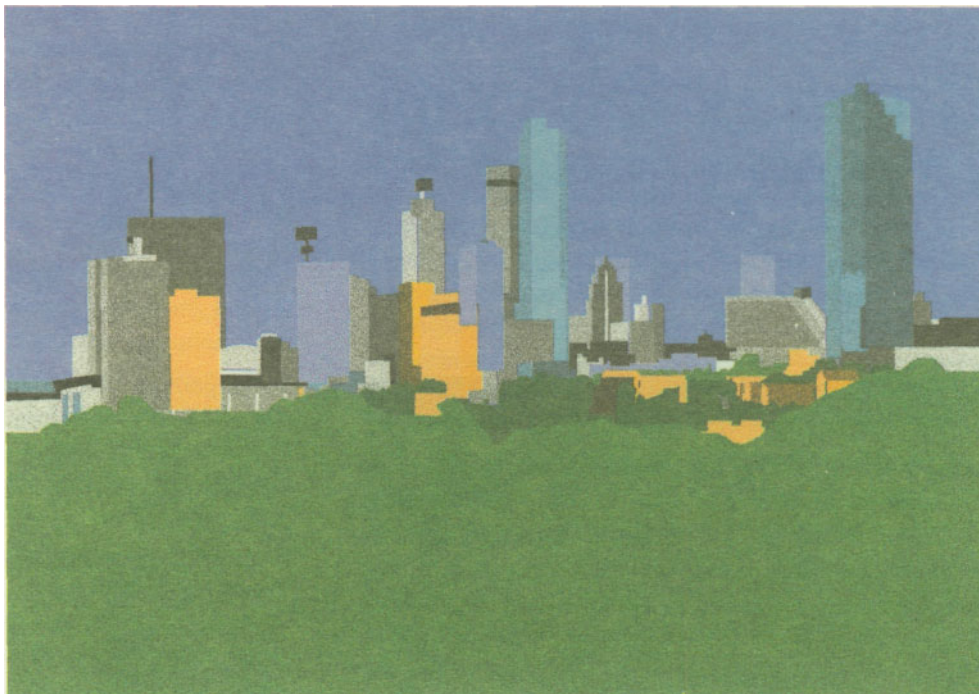
Συνάντηση των ΚΠΕ στο Σουφλί
της Β. Τσαλίκη 31
Γνωριμία με το δάσος - ρόλος του περιαστικού
πράσινου. Πρόγραμμα Π.Ε. για το Δημοτικό
Σχολείο από το ΚΠΕ Αργυρούπολης
των Γ. Φαραγγιτάκη, Ρ. Παλαιπούλου,
Α. Τρικαλίτη, Φ. Βρετού, Ν. Στεφανόπουλου 32

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ Π.Ε. ΣΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ 34

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ - ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ 36

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ 45

INTERNET 46

ὅ

σπου να τελειώσει το έργο που 'χαν σοφιστεί οι Παλιοκαστρίτες.....για να ενισχύσουν την άμυνα της (ΣΣ: της πόλης), χρειάστηκαν αμέτρητα βαρέλια μπαρούτι για ν' ανατιναχθούν οι βράχοι, έλιωσαν στα χέρια των αντρών χιλιάδες λοστοί και πικούνια, έγιναν κάμποσα δυστυχήματα. Και για να βρεθούν τα λεφτά, το Παλιόκαστρο έκανε σκληρές οικονομίες, όλοι πρόσφεραν, όλοι στερήθηκαν. Στο τέλος, επειδή παρ' όλες τις προσπάθειες άδειασε τελείως ο μπεζαχτάς, οι γυναίκες πούλησαν τα γιορντάνια και τα φλουριά τους, οι φαμίλιες έβγαλαν στο σφυρί τα μπακίρια τους

Το Παλιόκαστρο μπορεί ν' αμυνθεί πιο αποτελεσματικά από πριν, να κρατήσει γερά και για μεγάλο διάστημα, να τα βγάλει πέρα ακόμα και με τα πιο ισχυρά ασκέρια.»

Αρης Φακίνος (Το κάστρο της μνήμης)

για την αντιγραφή
K.N.

Η περιβαλλοντική αγωγή ως μοχλός εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης

του Σπύρου Κρίβα

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μέσα από μια συγκριτική περιδιάβαση στην ιστορία της ανάπτυξης των εκπαιδευτικών συστημάτων τόσο σε διεθνές, όσο και σε εθνικό επίπεδο προκύπτει αναμφισβήτητα ότι οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμιστικές προσπάθειες επιχειρούνται και νεωτεριστικές διαδικασίες στο χώρο του σχολείου δρομολογούνται, όταν οι ραγδαία διαφοροποιούμενες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες είτε σε τοπικό-εθνικό είτε σε πλανητικό επίπεδο προκαλούν τέτοιες εξελίξεις. Προφανώς απάντηση σε αυτές τις προκλήσεις θα πρέπει να προκύψει από την συνεπίδραση όλων των κοινωνικών υποσυστημάτων. Παρ' όλα αυτά, στο σχολείο, ως κοινωνικό υποσύστημα προσγράφεται - πολλές φορές με επικίνδυνα απαιτητικές προσδοκίες - ένας σημαντικός ρόλος όσον αφορά την απάντηση στις κοινωνικές προκλήσεις. Μια τέτοια απάντηση αποτελεί η εγκαθίδρυση της Περιβαλλοντικής Αγωγής (ΠΑ) στο σχολείο, η οποία, όπως εκτιμάται σε κριτικές προσεγγίσεις κειμένων των "καταστατικών" για την ύπαρξη της διεθνών συναντήσεων, δηλαδή στη Στοκχόλμη το 1972, στο Βελιγράδι το 1975 και στην Τιφλίδα το 1977, βασικό σκοπό έχει τη διαφοροποίηση των μορφών (δηλαδή re-form) και του τρόπου με τον οποίο οι κοινωνίες βλέπουν τα σύγχρονα προβλήματα και λαμβάνουν αποφάσεις για την επίλυση τους.

Με βάση το παραπάνω σκεπτικό θα επιχειρήσουμε - στα όρια οπωσδήποτε ενός άρθρου - να παρουσιάσουμε τις δυνατότητες που έχει η ΠΑ να διαμορφώσει απαντήσεις μπροστά στις κοινωνικές διαφοροποιήσεις και συγχρόνως να δρομολογήσει αναγκαίες για τη διαμόρφωση των απαντήσεων αυτών μεταρρυθμιστικές διαδικασίες - τόσο εσωτερικές όσο και εξωτερικές - στο σχολικό σύστημα. Στο πρώτο μέρος του άρθρου θα

αναφερθούμε συνοπτικά σε σημαντικά χαρακτηριστικά των κοινωνικών και οικονομικών εξελίξεων, τα οποία, κατά τη γνώμη μου, καθιστούν αναγκαίες τις μεταρρυθμίσεις στο σχολείο. Στο δεύτερο μέρος θα αναφερθούμε στις απαιτήσεις που επιβάλλουν οι κοινωνικές διαφοροποιήσεις στο σχολείο και - συνακόλουθα - στις συνδεδεμένες με τις διαφοροποιήσεις αυτές βασικές όψεις της σχολικής μεταρρύθμισης. Τέλος, στο τρίτο μέρος θα καταβληθεί προσπάθεια να καταστεί σαφές, ότι η ΠΑ μπορεί να δώσει ώθηση στην υλοποίηση των όψεων αυτών της μεταρρύθμισης.

ΜΕΡΟΣ 1ο

ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ - ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ ΤΗΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗΣ

Ουσιαστικής σημασίας κοινά χαρακτηριστικά των κοινωνικο-οικονομικών εξελίξεων της εποχής μας είναι η αυξημένη πολυπλοκότητα και ρευστότητα των κοινωνικών και οικονομικών δομών, όπως αυτά παρατηρούνται σε διάφορα επίπεδα της κοινωνικής συμβίωσης.

Στον κόσμο της εργασίας μαζί με την αυτοματοποίηση των εργασιακών διαδικασιών και τα συνδεδεμένα με αυτή προβλήματα, καταγράφεται δυσκολία στη διάκριση των επιπέδων ιεραρχίας ενώ η ανάγκη της διαμόρφωσης "δυναμικών" σε αντικατάσταση των "ιεραρχικών" δικτύων γίνεται συνεχώς σαφέστερη στους χώρους εργασίας (Κρίβας, 1997: 25-28). Σημαντικές εξελίξεις στο χώρο της εργασίας προκαλεί η ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών.

1. Οι τελευταίες τείνουν να μειώσουν την εργασία ρουτίνας και απλής επανάληψης, δίνοντας ώθηση στη δημιουργική μορφή εργασίας. Διαγράφεται καθαρά η τάση για την συμμετοχική μορφή εργασίας (team

work). Η σχέση άνθρωπος - μηχανή αντικαθίσταται σιγά σιγά από την αλληλεπίδραση μεταξύ της ομάδας (team) και των τεχνικών συστημάτων. Αποτέλεσμα αυτού του γεγονότος είναι ότι, όσον αφορά το επαγγελματικό προφίλ και την επαγγελματική επάρκεια και πληρότητα του σύγχρονου εργαζόμενου, δίδεται μεγάλη έμφαση στην επικοινωνία και τις κοινωνικές ικανότητες (social skills) ως συμπληρωματικών στοιχείων πέρα από την τεχνική κατάρτιση και εμπειρία.

2. Βαθμιαία αυξάνονται οι προσδοκίες από τον σύγχρονο εργαζόμενο, όσον αφορά την ικανότητα του να αναλαμβάνει καθήκοντα στο χώρο της εργασίας, που εκτείνονται από το σχεδιασμό και την υλοποίηση μέχρι την αξιολόγηση της εργατικής διαδικασίας. Δίδεται έτσι έμφαση στις πολυδύναμες ικανότητες (polyvalent skills), στον "πολυ-λειτουργικό" (multi-function employee) εργαζόμενο.

3. Στενά συνδεδεμένες με τις παραπάνω τάσεις είναι η αυξανόμενη πίεση σε κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο για συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων. Το μοντέλο "λήψη απόφασης εκ των άνω προς τα κάτω (top-down model of decision-making) σήμερα αμφισβητείται, έτσι ώστε διάφορες ποιοτικές ικανότητες που αφορούν τη διαδικασία και την οργάνωση των δραστηριοτήτων, αναμενόμενες από την κορυφή της (κάθε μορφής) ιεραρχίας, να αναμένονται και από τα κατώτερα στρώματα της ιεραρχίας. Τέτοιες τάσεις σαφώς καταγράφονται στις καινοτόμες και πρωτοβουλιακές δραστηριότητες ομάδων ή κινημάτων πολιτών.

Η αναγκαιότητα διαμόρφωσης και απόκτησης δυναμικών ικανοτήτων αυξάνει λόγω της βαθμιαίας φθίνουσας ικανότητας και -σε πολλές περιπτώσεις- ανύπαρκτης βούλησης των κυβερνήσεων και άλλων μεγάλων εθνικών ή υπερεθνικών οργανισμών να επιλύσουν προβλήματα, όπως π.χ. η ανεργία, η ρύπανση του περιβάλλοντος, η εγκληματικότητα, η περιθωριοποίηση κ.ά.

Ο συνεχώς διογκούμενος αριθμός των εναλλακτικών πρωτοβουλιών ομάδων ατόμων, σε επίπεδο τοπικών κοινωνιών και ομάδων αυτοβοήθειας, ενδεικνύει την ανάγκη ανάληψης ατομικών πρωτοβουλιών με συλλογική έκφραση για την επίλυση προβλημάτων αλλά και τη λήψη αποφάσεων για την ικανοποιητική για το σύγχρονο άνθρωπο δόμηση κατ'επίπεδο του ελεύθερου χρόνου, ιδιαίτερα στη σύγχρονη εποχή, όπου προσφέρεται ποικιλία επιλογών (Aida, 1987).

ΜΕΡΟΣ 2ο

ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΤΙΚΕΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Οπωσδήποτε το σχολείο δεν μπορεί να μείνει ανεπηρέαστο από τις παραπάνω -συνοπτικά σκιαγραφημένες- εξελίξεις, οι οποίες σαφώς δρομολογούν διαφοροποιήσεις σε έσω- και εξωσχολικό επίπεδο. Η συνεχώς αυξανόμενη πολυπλοκότητα της σύγχρονης "κοινωνίας της επικινδυνότητας" θέτει σε αμφισβήτηση την σημασία της παροχής ενός corpus γνώσεων, μέσω των οποίων ο άνθρωπος θα μπορούσε να αντιμετωπίσει την πολυπλοκότητα και την αντιφατικότητα των μελλοντικών απαιτήσεων. Η πολυπλοκότητα και οι αυξανόμενοι κίνδυνοι απαιτούν την μεταβίβαση μέσω ουσιαστικής αποκέντρωσης πρωτοβουλιών, υπευθυνότητας και ικανότητας από συγκεντρωτικούς οργανισμούς και παραδοσιακούς φορείς εξουσίας στον καθημερινό πολίτη. Τούτο σημαίνει ότι ο πολίτης θα πρέπει να (δια)μορφωθεί και προετοιμαστεί, ώστε από τη μια μεριά να συμφιλιωθεί με την αυξανόμενη πολυπλοκότητα και να διαβιώσει μέσα σ' αυτή, από την άλλη μεριά να αναλαμβάνει πρωτοβουλίες και να παίρνει αποφάσεις. Οι δύο ακριβώς προηγούμενα αναφερόμενες αναγκαιότητες συνεπάγονται τη δρομολόγηση σημαντικών εσωτερικών (αναφέρονται στο οργανωτικό σχήμα, τη διοικητική δομή, την υλικοτεχνική υποδομή, τη χωροταξική διαμόρφωση) και εξωτερικών (αναφέρονται στις μεθόδους διδασκαλίας, στις παιδαγωγικές σχέσεις και το σχολικό κλίμα) μεταρρυθμίσεων στο σχολείο, που θα μπορούσαν να συνοψισθούν σε δύο ερωτήματα:

α) Πώς θα πρέπει να προετοιμασθούν οι μαθητές / μαθήτριες για να αντιμετωπίσουν την ανασφάλεια, την αντιφατικότητα και την πολυπλοκότητα, ιδιαίτερα μετά την μετάβαση από το σχολείο στο χώρο εργασίας και την κοινωνικής ζωής;

β) Πώς θα πρέπει να προετοιμασθούν οι μαθητές / μαθήτριες να αναλαμβάνουν πρωτοβουλιακή δραστηριότητα, να επιδεικνύουν δημιουργική συμμετοχικότητα, να αντιλαμβάνονται και κατά το δυνατόν να επηρεάζουν τις κοινωνικές διαδικασίες χρησιμοποιώντας τον τοπικό χώρο, την κοινότητα, ως πηγή πρωτοβουλιακής, στοχαστικοκριτικής και ανακαλυπτικής μάθησης αλλά και ως χώρο κοινωνικής παρέμβασης;

Το ελληνικό σχολείο ως σύστημα είτε μέσω της ισχύουσας στην πραγματικότητα -και όχι σε επίπεδο προ-

θέσεων- διδακτικής και μαθησιακής κουλτούρας, είτε μέσα από τις αντιφάσεις μεταξύ των προσγραφόμενων στο σχολείο καινοτομιών (π.χ. Π.Ε., Σ.Ε.Π., νέων μορφών εργασίας όπως, π.χ. το project κλπ.) και των ισχυόντων θεσμικών ή διοικητικών εμποδίων, δεν είναι επαρκώς προετοιμασμένο να αντιμετωπίσει τις παραπάνω προκλήσεις:

Οι δομές διδασκαλίας και μάθησης παραμένουν κατευθυνόμενες παρά κάποιες μεταρρυθμιστικές προσπάθειες σε επίπεδο εκπαιδευτικής πολιτικής ή κάποιες πρωτοβουλιακές δραστηριότητες μεμονωμένων -ευτυχώς όχι μοναδικών εκπαιδευτικών- προς μια στατική κοινωνική πραγματικότητα. Συνεχίζει να είναι αποδεκτή η κατάσταση σύμφωνα με την οποία γνώσεις και δεξιότητες που απαιτούνται από τους μαθητές - μαθήτριες είναι προδιαγεγραμμένες από άλλους και "αποθηκευμένες" στα σχολικά εγχειρίδια.

Το σημερινό ελληνικό σχολείο ενδιαφέρεται κυρίως για την ολοκλήρωση της διδακτέας ύλης μπαίνοντας σε μια διαδικασία "κυνηγίου" της ύλης και παραγνωρίζοντας συγχρόνως ότι η κατοχή της γνώσης που συσσωρεύεται μεταδιδόμενη από το δάσκαλο στο μαθητή, δεν διαρκεί. Πέρα από αυτά η καθημερινή σχολική τελετουργία ενισχύει την μονοδιάστατα γραμμική - αναλυτική σκέψη, ενώ αδιαφορεί για την ολιστική σκέψη, το δημιουργικό βίωμα και τη φαντασία, οδηγώντας στην εξάρτηση και την ανευθυνότητα. Η βαθμοθηρία, ο ανταγωνισμός και η γραφειοκρατικοποίηση των ενδοσχολικών διανθρωπίνων σχέσεων μετατρέπουν τη γνώση σ' ένα απλό εμπόρευμα, ενώ συγχρόνως παρεμοδίζεται η φαντασία, η δημιουργικότητα, και η χαρά της γνώσης (Κρίβας, 1996: 22-33)

Οι παραπάνω σκιαγραφημένες διαδικασίες και αντιφάσεις στο σχολικό σύστημα συμβάλλουν -μαζί με άλλους βέβαια παράγοντες- στη δημιουργία προβλημάτων κατά τη διδασκαλία και μάθηση και μειώνουν τις δυνατότητες που μπορεί να προσφέρει η σχολική αγωγή. Μαθητές και δάσκαλοι αισθάνονται απογοητευμένοι από το σχολείο. Ενδείξεις αυτού του γεγονότος υπάρχουν αρκετές: Σε πρόσφατη έρευνα του LSE (London School of Economics) σε παιδιά και εφήβους (12-18 ετών) από 8 Ευρωπαϊκές χώρες προέκυψε το αποτέλεσμα ότι πολλοί Ευρωπαίοι έφηβοι -μεταξύ αυτών και οι Έλληνες- θεωρούν την προσφερόμενη σχολική παιδεία -χωρίς αυτό βέβαια να σημαίνει ότι ευθύνεται το σχολείο, αναποτελεσματική και ασήμαντο στοιχείο για τη ζωή τους. Ένας μεγάλος αριθμός μαθητών βιώνει το σχολείο, ως ένα αναγκαίο και μόνο

στάδιο για την εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση ή την εκμάθηση ενός επαγγέλματος (Ελευθεροτυπία 4-5-1998, Μπρούζος, 1997: 143-161). Από την άλλη μεριά, οι Έλληνες δάσκαλοι -και όχι μόνο αυτοί- βιώνουν τη σχολική ζωή με αισθήματα επιβάρυνσης και επαγγελματικής ματαιώσης. Το θεσμικό και οργανωτικό πλαίσιο -μαζί με άλλους παράγοντες- δεν επιτρέπει τη δημιουργική έκφραση του δασκάλου και την αντίληψη καινοτομιών. Αισθάνονται την ανάγκη διαφοροποιήσεων στις συνθήκες εργασίας και μιας άλλης σχολικής ατμόσφαιρας, η έλλειψη των οποίων οδηγεί τους δασκάλους μέσα από ματαιώσεις και παραιτήσεις σε μια εσωτερική μετανάστευση (innere Emigration), όπως παρατηρούν οι Becker/Gonschorek. (Becker / Gonschorek, 1987: 16-23, Krol, 1991, Seybold / Bolscho, 1993).

"Ελλείμματα" στο σχολείο ως σύστημα και βιώματα δασκάλων και μαθητών προβάλλουν την ανάγκη για μεταρρύθμιση του σχολείου, τόσο εσωτερική όσο και εξωτερική, που θα μπορούσαν να διαφοροποιήσουν την ισχύουσα κουλτούρα διδασκαλίας και μάθησης, αλλά και τις συνθήκες εργασίας στο σχολείο. Χωρίς να αποδέχομαι το διχοτομικό τρόπο προσέγγισης της σχολικής μεταρρύθμισης (εσωτερική - εξωτερική, καθόσον εσωτερικές μεταβολές στο σχολικό σύστημα προϋποθέτουν και οφείλουν την ύπαρξη τους σε εξωτερικές μεταβολές. Άλλωστε είναι γνωστό ότι σε ένα κοινωνικό θεσμό, όπως είναι το σχολείο, τα ενδιαφέροντα των "δρώντων υποκειμένων", οι πληροφορίες τους και οι ενέργειες τους διαμορφώνονται κατά πολύ από το θεσμικό πλαίσιο και τις οργανωτικές δομές) θα αναφερθώ σε βασικές όψεις - κατά τη γνώμη μου - της "εσωτερικής μεταρρύθμισης", που μπορούν να υλοποιηθούν γρηγορότερα, να επηρεάσουν το ρυθμό υλοποίησης των εξωτερικών μεταρρυθμίσεων, αλλά και να συμβάλλουν στη διεύρυνση των δυνατοτήτων του σχολείου να ανταποκριθεί στις κοινωνικές προκλήσεις:

α) Το άνοιγμα του σχολείου προς την κοινότητα στα πλαίσια μιας "out-door education"

Μια τέτοια κατεύθυνση περιλαμβάνει - μεταξύ άλλων διαστάσεων - (1) Την "εκμετάλλευση" του τοπικού χώρου ως χώρου πληροφοριών για την διαμόρφωση της διδασκαλίας και της μάθησης. (2) Τη διαμόρφωση της συνείδησης στους μαθητές - μαθήτριες όσον αφορά την εμπλοκή -γνωστική και συναισθηματική τους σε θέματα του τοπικού χώρου με παράλληλη διαφοροποίηση της αντίληψης του σχολείου ως χώρου μόνον παροχής γνώσεων. (3) Τη διαφοροποίηση της μονο-

διάστατης αντίληψης για την επίδοση τόσο από την πλευρά των μαθητών - μαθητριών όσο και από την πλευρά των δασκάλων. Οι κοινωνικές αναγκαιότητες και προκλήσεις επιβάλλουν μια διευρυμένη θεώρηση της επίδοσης, η οποία εκτός από διανοητικά - γνωστικά στοιχεία, εμπεριέχει και στοιχεία δημιουργικότητας και οργάνωσης πρωτοβουλιακών δραστηριοτήτων.

β) "Αυτονομία" του σχολείου

Το άνοιγμα του σχολείου προς την κοινότητα και η συνδεόμενη με αυτή ανάπτυξη μιας άλλης δυναμικής κουλτούρας διδασκαλίας και μάθησης προϋποθέτουν τη διεύρυνση του πεδίου των δραστηριοτήτων του δασκάλου με παράλληλη διαφοροποίηση των συνδεόμενων με αυτές θεσμικού πλαισίου. Υπό την έννοια αυτονομία στο σημείο αυτό εννοείται η δυνατότητα λήψης απόφασης από τους εμπλεκόμενους στην αγωγή των νέων (δασκάλων, μαθητών, γονέων), όσον αφορά κυρίως διδακτικές και μαθησιακές διαδικασίες. Οπωσδήποτε δεν σημαίνει απλά διεύρυνση των αρμοδιοτήτων του διευθυντή του σχολείου, γιατί στην περίπτωση αυτή σαφώς δεν θα μιλούσαμε για διεύρυνση του πεδίου δραστηριοτήτων των δασκάλων και των μαθητών. Αντίθετα, - και μάλιστα υπό συγκεκριμένες συνθήκες - θα αναμέναμε μάλλον συρρίκνωση του πεδίου αυτού.

Έχοντας οπωσδήποτε κατά νου ότι στα πλαίσια ενός άρθρου δεν μπορούμε να αναφερθούμε σε όλες τις διαστάσεις της έννοιας "αυτονομία του σχολείου", αναφερόμαστε σε μερικές βασικές, που υποδηλώνουν την επιδίωξη του σχολείου να επιλύει το ίδιο τα προβλήματα του ("Problemlöse Schule", Rolff, 1991), όπως π.χ. (α) Δυνατότητα λήψης απόφασης από τη μεριά του συλλόγου των δασκάλων όσον αφορά τις παιδαγωγικές αντιλήψεις που επικρατούν στο σχολείο τους, (β) Δυνατότητα συνεργασίας μεταξύ δασκάλων διαφόρων μαθημάτων ή συμβολής διαφόρων γνωστικών αντικειμένων στην αντιμετώπιση ενός μαθησιακού ζητήματος (διεπιστημονική μάθηση και γενικότερα δυνατότητα αυτεπάρκειας στην οργάνωση των μαθησιακών διαδικασιών (Organisationslernen, Rolff, 1994: 141-143), (γ) Δυνατότητα ανάληψης καινοτόμων πρωτοβουλιών από πλευράς των δασκάλων, (δ) Δυνατότητα ανάληψης από κάθε σχολείο, μετά από μια στοχαστικοκριτική θεώρηση των δυνατοτήτων και των αδυναμιών των δασκάλων και της παιδαγωγικής επάρκειας του σχολείου, επιμορφωτικών δραστηριοτήτων μέσα στο σχολείο.

ΜΕΡΟΣ 3ον

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ Π.Α. ΣΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ "ΕΣΩΤΕΡΙΚΗΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗΣ"

Εμβραθύνοντας κανείς στα βασικά καταστατικά κείμενα της Π.Α., που αναφέρθηκαν στο πρώτο μέρος και εξετάζοντας κριτικά την πρακτική της Π.Α. τόσο σε τοπικό όσο και σε διεθνές επίπεδο μπορεί αναμφισβήτητα να διαπιστώνει ότι η Π.Α. αποτελεί τη σημαντικότερη καινοτόμο παιδαγωγική παρέμβαση του παρόντος. Συγχρόνως, αποτελεί μια δημιουργική απάντηση του εκπαιδευτικού συστήματος στις κοινωνικές προκλήσεις της εποχής, που αναφέρθηκαν στο πρώτο μέρος, ενώ από την άλλη μεριά προϋποθέτει μεταρρυθμιστικές παρεμβάσεις στο εσωτερικό του σχολείου, όπως αυτές - χωρίς να είναι οι μοναδικές - που σκιαγραφήθηκαν στο δεύτερο μέρος του άρθρου.

Ήδη, από την εποχή της σύνθεσης της Χάρτας του Βελιγραδίου αναγνωρίστηκε ότι η επιτυχία στην υλοποίηση της Π.Α. απαιτεί μεταρρυθμίσεις που αφορούν τις παιδαγωγικές διαδικασίες και το σχολείο ως σύστημα (Fensham, 1976: 26).

Στην τελική έκθεση για το Συνέδριο στην Τυφλίδα τονίζεται ότι η υλοποίηση της Π.Α. απαιτεί την εφαρμογή νέων αντιλήψεων, νέων μεθόδων και τεχνικών αναδεικνύοντας τον κοινωνικό ρόλο του σχολείου μπροστά στη σύγχρονη κοινωνικοοικονομική πραγματικότητα. Τα βασικά στοιχεία της φιλοσοφίας της Π.Α., δηλαδή η ενεργητική επίλυση προβλημάτων (active problem - solving) και ο κοινωνικός χαρακτήρας της ως καινοτόμου δράσης, δίνουν την ευκαιρία στο σχολείο και ιδιαίτερα στο δάσκαλο, να χρησιμοποιήσει την Π.Α. ως μοχλό μεταρρύθμισης των παιδαγωγικών διαδικασιών (UNESCO, 1980). Αξιοσημείωτο στο σημείο αυτό είναι το γεγονός, ότι, όπως δείχνει τόσο η Ελληνική όσο και η διεθνής εμπειρία, όλο και περισσότεροι δάσκαλοι - δασκάλες και σχολείο εμπλέκονται σε θέματα Π.Α. Ακόμη όμως πιο αξιοσημείωτο, είναι το γεγονός ότι η εμπλοκή και οι ενέργειες των δασκάλων δεν επεβλήθησαν "εκ των άνω", χωρίς βέβαια με αυτήν την άποψη να επιδιώκουμε να υποβαθμίσουμε τη συνεισφορά της πολιτείας. Η εμπειρία μας όμως με τα δίκτυα δασκάλων που συνεργαστήκαμε, συμφωνώντας με την εμπειρία άλλων Ευρωπαίων συναδέλφων (Posch, 1989), μας ενίσχυσε την άποψη ότι οι ενέργειες αυτές αποτελούν έκφραση της πρωτοβουλιακής αυτενέργειας δασκάλων και μαθητών. Είναι ένδειξη, μάλλον, ότι η

Π.Α., είναι μια δημιουργική και ανεξάρτητη αντίδραση των δασκάλων αλλά και των μαθητών στα μηνύματα των καιρών και τις αναγκαιότητες σε κοινωνικό επίπεδο, ως και στη διόγκωση των δυσλειτουργιών και των αδιέξοδων της σχολικής πραγματικότητας.

Επιπλέον, σχετίζεται αυτή η αντί-δράση και με την αντίληψη νέων καθηκόντων, που προσγράφονται στο σύγχρονο σχολείο πέρα από τα γνωστά και παραδοσιακά και σαφώς ανήκουν στο εύρος της Π.Α. Τα νέα αυτά καθήκοντα είναι:

α) Η αναζήτηση και απόκτηση γνώσης σχετικά με τοπικά προβλήματα από την πλευρά των δασκάλων και των μαθητών. Η αναζήτηση και παραγωγή γνώσης, που δεν είναι απλή ανακατασκευή υπάρχουσας γνώσης, αλλά είναι μια διαδικασία αναζήτησης καινούργιας γνώσης - ιδιαίτερα από την πλευρά των μαθητών, που χαρακτηρίζεται από τις διαφοροποιήσεις στο υφιστάμενο ήδη πλαίσιο γνώσεων, οι οποίες προκαλούνται από τη δημιουργία νέων γνωστικών δομών (restructuring) (Vosniadou/Brewer, 1987: 51-67). Η βασισμένη στην αναζήτηση αυτής της γνώσης διδασκαλία θα ενθαρρύνει τους μαθητές σε κριτική σκέψη, ώστε να αντιμετωπίζουν πραγματικά προβλήματα της ζωής μέσα από ομαδικές διεργασίες, να τα ερμηνεύουν και τα κατανοούν μέσα από την εμπειρία και τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις (Klein/Merritt, 1994:15).

β) Η ενεργητική συμμετοχή και επίδραση δασκάλων και μαθητών στη βελτίωση και αναβάθμιση του περιβάλλοντος.

Η περιβαλλοντική αγωγή μπορεί να θεωρηθεί μια πειραματική δυνατότητα για μεταρρυθμιστικές παρεμβάσεις στο σχολικό σύστημα, ένας μοχλός για τον ουσιαστικό αναπροσανατολισμό του σχολείου προς την κατεύθυνση του "άλλου σχολείου". Ένα "άλλο" σχολείο, όπου η πληθώρα μαθησιακού υλικού, που αποτελεί ένδειξη για την ανυπαρξία της δράσης, τον ετεροκαθορισμό και την κοινωνική ανευθυνότητα, θα αντικατασταθεί με την πρωτοβουλιακή, δημιουργική, συμμετοχική ανακάλυψη και πρόσκτηση της γνώσης και την αυτοκαθοριζόμενη και υπεύθυνη δράση. Αναζητείται ένα "άλλο" σχολείο, όπου η ανάπτυξη της συστημικής σκέψης, της ενόρασης, της φαντασίας και της δημιουργικότητας δεν θα εμποδίζονται από την κυριαρχία της μονοδιάστατα γραμμικής - αναλυτικής σκέψης μέσα από τον κατακερματισμό της γνώσης στα πλαίσια του "αβάσταχτα" βαρετού επαναλαμβανόμενου διδακτικού σαρανταπεντάλεπτου. Η οικολογική αγωγή και παιδεία δεν μπορεί να υλοποιηθούν στο "παραδοσιακό" σχολείο.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Aida, S.: From mechanics of power to mechanics of intelligence, Vienna, 1987.
- Becker, G./Gonschrorek, G.: Konsequenzen aus dem Heidelberger Burn-out-Test, in: Paedagogik, Nr. 6, 1989.
- "Ελευθεροτυπία", 4-05-98: Πώς βλέπουν το μέλλον τους οι νέοι. Έρευνα.
- Fensham, P.: Report on the Belgrade Conference on Environmental Education, Canberra, 1976.
- Klein, E./Merritt, E.: Environmental Education as a model for constructivistic teaching, in: Journal of Environmental Education, Vol. 25, 1994.
- Krol, G.: Begrueudung eines eigenstaendingen sozialoekonomischen Beitrags zur Umweltbildyng, IPN, Kiel, 1991.
- Κρίβας, Σ.: Οικολογικοποίηση των σχολικών εγχειριδίων και της Σχολικής Πρακτικής, Πάτρα, 1996.
- Κρίβας, Σ.: Η δικτυακή επικοινωνία και σκέψη στην Περιβαλλοντική Αγωγή, στο: Εκπαιδευτική Κοινότητα, τευχ. 35, 1997.
- Μπρούζος, Α.: Οι μαθητές κρίνουν τους καθηγητές τους ως λειτουργούς συμβουλευτικής Εμπειρική προσέγγιση, στο: Επιθεώρ. Σημ./Προσαν. Τ. 40-41, 1997.
- Posch, P.: Daw Projekt "Umwelt und Schulinitiativen", in: IPN: Modelle zur Umwelterziehung und BRD, Kiel, 1989.
- Rolff, G.: Schulentwicklung als Entwicklung von Einzelnen, in: Ztsft fuer Paedagogik, Vol. 37, 1991.
- Rolff, G.: Wenn Schulen lernen, in: Friedrich Jahresheft XII: Schule-Zwischen
- Routine und Reform, Heidelberg, 1994.
- Seybold, H.-J./Bolscho, D.: Umwelterziehung. Bilanz und Perspektiven, IPN, Kiel, 1993.
- Vosniadou, S./Brewer, W.: Theories of knowledge. Restructuring in development, in: Review of Educational Research, Vol. 57, 1987.
- UNESCO: Environmental Education in the Light of Tbilisi Conference, Paris, 1980.

Ο Σπύρος Κρίβας είναι Αν. Καθηγητής Παιδαγωγικής του Πανεπιστημίου Πάτρας.

Η αναγκαιότητα θεματικού προσανατολισμού της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης

του Κώστα Νικολάου

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Είναι ευρύτερα πλέον αποδεκτό ότι, η αποτελεσματική αντιμετώπιση των τοπικών περιβαλλοντικών προβλημάτων εξαρτάται και καθορίζεται σημαντικά από την αντιμετώπιση των περιφερειακών και παγκόσμιων προβλημάτων, τα οποία και πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στη χάραξη της τοπικής περιβαλλοντικής πολιτικής. Κι αυτό γιατί οι λύσεις των τοπικών επηρεάζουν τα περιφερειακά και παγκόσμια, αλλά και γιατί η εξέλιξη των περιφερειακών και παγκόσμιων καθορίζει την εξέλιξη των τοπικών.

Οι υπάρχουσες έρευνες και μελέτες αλλά και η διεθνής εμπειρία δείχνουν ότι υπάρχουν λύσεις, μόνο που αυτές δεν είναι αποκλειστικά δέμα τεχνολογικών νεωτερισμών αλλά εφαρμογής συγκεκριμένων περιβαλλοντικών και αναπτυξιακών πολιτικών. Η απόπειρα εφαρμογής οποιασδήποτε αναπτυξιακής και περιβαλλοντικής επιλογής είναι αναποτελεσματική αν δεν εξασφαλίζει την κοινωνική συναίνεση και συμμετοχή. Προϋπόθεση για την κοινωνική συναίνεση και συμμετοχή στην προστασία του περιβάλλοντος είναι η περιβαλλοντική ενημέρωση - κατάρτιση - εκπαίδευση.

Με τις διάφορες προτεινόμενες λύσεις μπορεί κανείς να συμφωνεί ή να τις θεωρεί ανεπαρκείς. Η θεμελιώδης κοινή διαπίστωση είναι ότι η πορεία προς το χειρότερο δεν έχει ανακοπεί και ότι όταν κάποια μέτρα ή νεωτερισμοί επιφέρουν βελτίωση σ' ένα επιμέρους πρόβλημα δημιουργούν συνήθως άλλο μεγαλύτερο ή όταν εφαρμόζονται είναι πλέον ανεπαρκή για να αντιμετωπίσουν τη νέα κατάσταση που στο μεταξύ έχει διαμορφωθεί.

Η υλοποίηση όμως πολιτικών προστασίας του περιβάλλοντος, που θα είναι σε αντιστοιχία με το παραπάνω βασικό συμπέρασμα είναι αδύνατη αν δεν υπάρξει

η συνειδητή και ενεργός συμμετοχή των πολιτών, η οποία με τη σειρά της παραπέμπει στην αναγκαιότητα ύπαρξης όχι απλά της περιβαλλοντικής ενημέρωσης αλλά της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Σ' αυτό το πλαίσιο, η τυπική περιβαλλοντική εκπαίδευση (απευθυνόμενη κυρίως στους νέους) στις διάφορες βαθμίδες της εκπαίδευσης έρχεται να συμβάλλει στην προληπτική αντιμετώπιση της ρύπανσης του περιβάλλοντος μελλοντικά, ενώ η άτυπη περιβαλλοντική εκπαίδευση (απευθυνόμενη κυρίως στους ενήλικες) έρχεται να καλύψει τις ανάγκες στην αντιμετώπιση των σημερινών προβλημάτων (Νικολάου 1995 & 1998).

Ο σημερινός θεματικός προσανατολισμός της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης

Ο θεματικός προσανατολισμός της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης μπορεί να προσδιορισθεί με πολλούς τρόπους. Ένας ενδεικτικός τρόπος, που μπορεί να δείξει τόσο τη σημερινή κατάσταση όσο και τις διαγραφόμενες εξελίξεις, είναι η παρακολούθηση της θεματολογίας των περιοδικών που εκδίδουν οι ενώσεις περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Κι αυτό γιατί τα θέματα που παρουσιάζουν τα περιοδικά καθορίζουν σε σημαντικό βαθμό τις θεματικές επιλογές των εκπαιδευτικών για τα προγράμματα που θα υλοποιήσουν στο μέλλον, ενώ ταυτόχρονα καθορίζονται από τα υλοποιημένα προγράμματα των εκπαιδευτικών, αφού αυτά αποτελούν σε σημαντικό βαθμό βασικό υλικό για δημοσίευση.

Πρόσφατα παρουσιάστηκαν τα αποτελέσματα μιας έρευνας (Νικολάου 1997γ), κατά την οποία εξετάστηκε ο θεματικός προσανατολισμός του περιεχομένου των περιοδικών που εκδίδουν οι ενώσεις περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στις ΗΠΑ, Αγγλία και Ελλάδα και συγκεκριμένα

αρθροΓΡΑΦΙΑ

των περιοδικών: «Environmental Communicator» της Βορειο-Αμερικανικής Ένωσης για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (NAAEE 1996-97), «Environmental Education» της Βρετανικής Εθνικής Ένωσης για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (NAEE 1996-97) και «για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση» της Πανελληνίας Ένωσης Εκπαιδευτικών για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (ΠΕΕΚΠΕ 1996-97). Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στο Σχήμα 1.

Από την έρευνα προέκυψε ότι, τα Θέματα του φυσικού περιβάλλοντος είναι τα πλέον συνηθισμένα και αποτελούν την πρώτη επιλογή σε όλα τα περιοδικά (43-60%).

Τα θέματα πολιτισμού (31%) στο ελληνικό περιοδικό και του σχολικού περιβάλλοντος (26%) στο αγγλικό περιοδικό, αποτελούν τη δεύτερη επιλογή αντίστοιχα.

Τα θέματα του αστικού και παγκόσμιου περιβάλλοντος έχουν πολύ μικρή παρουσία στο ελληνικό και αγγλικό περιοδικό (12-13%) και σχετικά χαμηλή στο αμερικανικό (29%), όπου αποτελούν τη δεύτερη επιλογή.

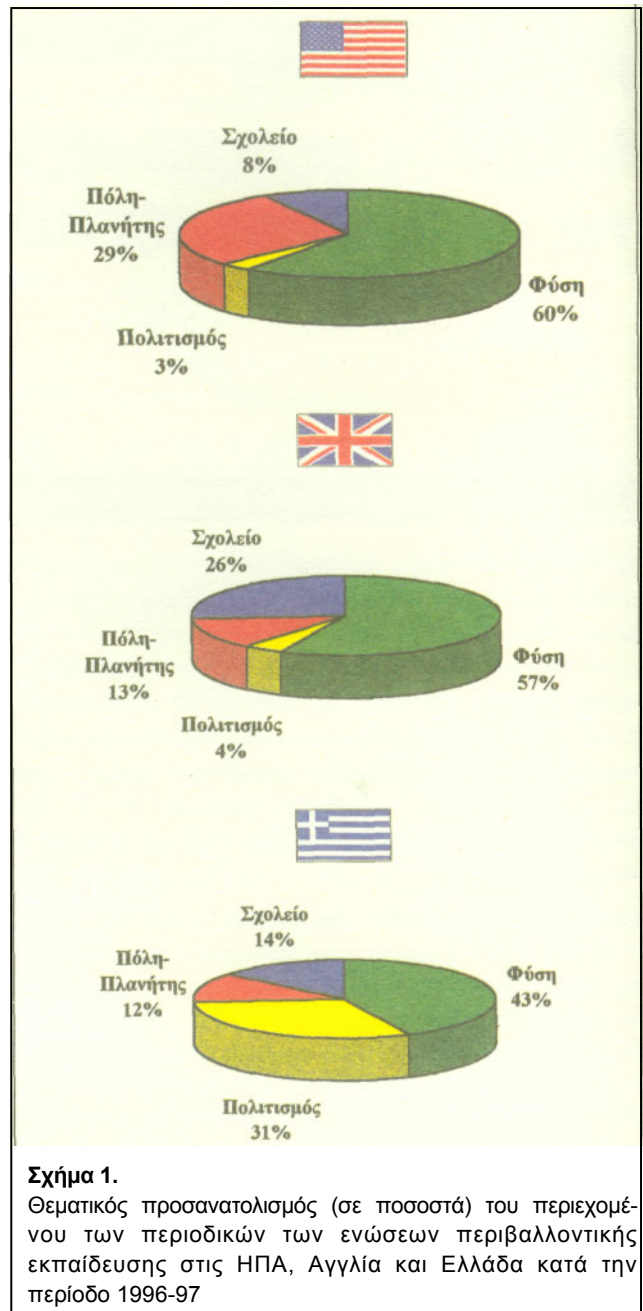
Οι σημερινές περιβαλλοντικές προτεραιότητες σε τοπική και παγκόσμια κλίμακα

Είναι ο σημερινός θεματικός προσανατολισμός της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης σε αντιστοιχία με τις σημερινές περιβαλλοντικές προτεραιότητες σε τοπική και παγκόσμια κλίμακα;

Αναφέρθηκε ήδη ότι, το περιβάλλον του πλανήτη είναι ένα ενιαίο σύνολο, στο οποίο κάθε τοπική μεταβολή μπορεί να έχει παγκόσμιες επιπτώσεις αλλά και κάθε παγκόσμια αλλαγή δημιουργεί νέες τοπικές καταστάσεις. Στη βάση των ανθρωπογενών περιβαλλοντικών μεταβολών βρίσκεται η εξέλιξη του πληθυσμού, της χωρικής του κατανομής και των αναγκών του, ιδίως των ενεργειακών.

Το συγκεκριμένο πρότυπο οικονομικής ανάπτυξης που ακολουθήθηκε παγκόσμια έχει οδηγήσει στη συγκέντρωση του μισού σχεδόν πληθυσμού σε πόλεις και σε δραματική αύξηση των ενεργειακών αναγκών με κύριο χαρακτηριστικό τη ραγδαία εξελισσόμενη κατανάλωση ενέργειας για τις μεταφορές.

Σύμφωνα με τη μέχρι σήμερα εξέλιξη και τις υπάρχουσες εκτιμήσεις για το μέλλον, όπως φαίνονται και στο Σχήμα 2 (Νικόλαου 1997α,γ & 1998), προκύπτει ότι στα τελευταία 50 χρόνια ο παγκόσμιος πληθυσμός αυξήθηκε 2,4 φορές ενώ ο αστικός πληθυσμός είναι 4 φορές μεγαλύτερος. Ετσι, ενώ το 1950 οι κάτοικοι των πόλεων

Σχήμα 1.

Θεματικός προσανατολισμός (σε ποσοστά) του περιεχομένου των περιοδικών των ενώσεων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στις ΗΠΑ, Αγγλία και Ελλάδα κατά την περίοδο 1996-97

αποτελούσαν το 30% του παγκόσμιου πληθυσμού, σήμερα αποτελούν το 50%. Υπολογίζεται ότι σε 50 χρόνια από σήμερα, ο παγκόσμιος πληθυσμός θα αυξηθεί 1,5 φορά ενώ ο αστικός 2 φορές. Ετσι, κατά το 2050 το 70% των κατοίκων του πλανήτη θα ζει σε πόλεις.

Οι αντίστοιχοι ρυθμοί αύξησης του παγκόσμιου στόλου των οχημάτων είναι κατά πολύ μεγαλύτεροι. Τα τελευταία 50 χρόνια, τα οχήματα αυξήθηκαν 12 φορές: το 1950 κυκλοφορούσαν στη γη 53 εκατομμύρια οχήματα

αρθροΓΡΑΦΙΑ

και το 1990 έγιναν 430 εκατ. Υπολογίζεται ότι ο παγκόσμιος στόλος των οχημάτων κατά το 2050 θα είναι τουλάχιστον 2,6 φορές μεγαλύτερος σε σχέση με σήμερα.

Μέχρι σήμερα, οι αναφερόμενες αυξήσεις του αστικού πληθυσμού και των οχημάτων αφορούσαν κυρίως τις αναπτυσσόμενες χώρες, όπου το 80% του πληθυσμού τους κατοικεί σε πόλεις ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τις αναπτυσσόμενες χώρες είναι μόλις 20%. Είναι σημαντικό να υπογραμμισθεί ότι, στα επόμενα 50 χρόνια εκτιμάται ότι το 90% της παγκόσμιας αστικής μεγέθυνσης θα λάβει χώρα στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Από το σύνολο των παγκόσμιων και αστικών περιβαλλοντικών προβλημάτων πρώτης προτεραιότητας, το θέμα του αυτοκινήτου αποτελεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα μελέτης της αλληλεπίδρασης με άλλα θέματα, ανεπάρκειας της υπάρχουσας περιβαλλοντικής πολιτικής και ανάγκης για παρέμβαση διαμέσου της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Τα αυτοκίνητα είναι η πλέον γρήγορα εξελισσόμενη πηγή ρύπανσης και είναι υπεύθυνα για μεγάλο αριθμό ρύπων που εκπέμπονται στην ατμόσφαιρα και επιβαρύνουν το περιβάλλον στο σύνολο του: αέρα, νερά, έδαφος, φυσικά οικοσυστήματα κλπ. Η ρύπανση από τα οχήματα συνδέεται τόσο με το φωτοχημικό νέφος στις αστικές περιοχές όσο και με παγκόσμια προβλήματα όπως π.χ. το φαινόμενο θερμοκηπίου και η όξινη βροχή.

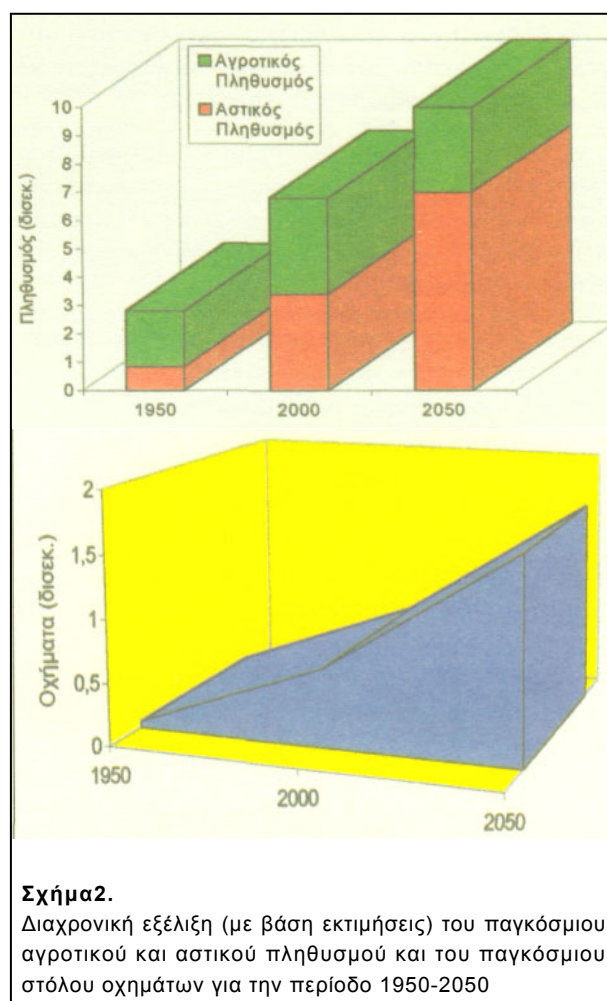
Για την αντιμετώπιση της ρύπανσης από τα οχήματα αλλά και από τις άλλες πηγές, στα πλαίσια της ασκούμενης περιβαλλοντικής πολιτικής διεθνώς, δόθηκε έμφαση σε τρεις βασικές επιλογές: α) στη βελτίωση της ποιότητας των καυσίμων και ιδίως στην αποθείωσή τους, β) στον έλεγχο των εκπομπών των πηγών ρύπανσης και γ) στην προώθηση των νέας τεχνολογίας αυτοκινήτων εξοπλισμένων με τριοδικό καταλύτη και κινουμένων με αμόλυβδη βενζίνη.

Οι επιλογές αυτές οδήγησαν στη μείωση ορισμένων ρύπων, όπως του CO (μονοξειδίο του άνθρακα), του Pb (μόλυβδος) και του SO₂ (διοξειδίο του θείου), με θετικές επιπτώσεις τόσο στο αστικό περιβάλλον όσο και στο γενικότερο πρόβλημα της όξινης βροχής. Η μεγάλη αύξηση του συνολικού στόλου των οχημάτων και ιδίως των οχημάτων νέας τεχνολογίας έχει και σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις, όπως: η αύξηση των εκπομπών καρκινογόνων αρωματικών και πολυαρωματικών ενώσεων, η εκπομπή μεγαλύτερων ποσοτήτων CO₂ που είναι υπεύθυνο για το φαινόμενο θερμοκηπίου, η αύξηση των NO_x (οξειδίων του αζώ-

του) με συνέπεια την ένταση του φαινομένου της φωτοχημικής ομίχλης στο αστικό περιβάλλον καθώς και του φαινομένου της όξινης βροχής σε παγκόσμια κλίμακα κλπ (Νικολάου 1997β & 1998).

Η ανεπάρκεια της ασκούμενης τεχνολογικής έμπνευσης περιβαλλοντικής πολιτικής φαίνεται και από το ότι παραγνωρίζει το γεγονός, πως ένα μικρό ποσοστό οχημάτων (περίπου 20%) είναι ιδιαίτερα ρυπογόνο και υπεύθυνο για το 50% περίπου της ρύπανσης που οφείλεται στα οχήματα. Τα ρυπογόνα αυτά οχήματα δεν είναι μόνο παλιάς τεχνολογίας και μεγάλης ηλικίας, αλλά και νέα οχήματα καταλυτικής τεχνολογίας. Ο κοινός παρονομαστής όλων αυτών των ρυπογόνων οχημάτων είναι η κακή συντήρηση και ρύθμιση.

Οι προσπάθειες λοιπόν μείωσης της ρύπανσης από τα αυτοκίνητα, οι οποίες αφορούν συνήθως σε τεχνολογικούς νεωτερισμούς με στόχο το καθαρότερο αυτοκίνητο είναι ανεπαρκείς αν δεν λαμβάνουν υπόψη το δεδομένο ότι ο περιορισμός της ρύπανσης από τα οχή-

Σχήμα 2.

Διαχρονική εξέλιξη (με βάση εκτιμήσεις) του παγκόσμιου αγροτικού και αστικού πληθυσμού και του παγκόσμιου στόλου οχημάτων για την περίοδο 1950-2050

ματα δεν είναι μόνο ζήτημα τεχνολογικών νεωτερισμών αλλά και ζήτημα συντήρησης και ρύθμισης των οχημάτων και κυκλοφοριακών ρυθμίσεων που δίνουν προτεραιότητα στα μαζικά μέσα μεταφοράς.

Η υλοποίηση όμως τέτοιου είδους πολιτικών προστασίας του περιβάλλοντος είναι αδύνατη αν δεν υπάρχει η συνειδητή και ενεργός συμμετοχή των πολιτών, η οποία μπορεί να αναπτυχθεί με την ύπαρξη μιας αντίστοιχα προσανατολισμένης περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στο παρελθόν, το μεγαλύτερο μέρος της προσοχής και των προσπάθειών για την προστασία του περιβάλλοντος, σχετίστηκε περισσότερο με την προστασία της φύσης και της άγριας ζωής, παρά με το αστικό και το παγκόσμιο περιβάλλον. Όλα τα δεδομένα δείχνουν πλέον ότι σήμερα αλλά και στο μέλλον, θα πρέπει να εστιάσουμε περισσότερο στο αστικό περιβάλλον και στα προβλήματα του, γιατί βρίσκονται ουσιαστικά στην καρδιά όλων σχεδόν των υπόλοιπων παγκόσμιων και τοπικών περιβαλλοντικών προβλημάτων.

Για να μπορέσει η περιβαλλοντική εκπαίδευση να ανταποκριθεί στις σημερινές ανάγκες, προτεραιότητες και διαγραφόμενες εξελίξεις του παγκόσμιου και αστικού περιβάλλοντος, χρειάζεται να είναι προσανατολισμένη θεματικά στους αντίστοιχους τομείς.

Η παρατηρούμενη διαφοροποίηση μεταξύ των σημερινών προτεραιοτήτων που αναδεικνύει η εξέλιξη του παγκόσμιου και αστικού περιβάλλοντος και του παρόντος θεματικού προσανατολισμού της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, δείχνει την ανάγκη:

- για άμεσο θεματικό αναπροσανατολισμό της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης εστιάζοντας, κατά προτεραιότητα, περισσότερο στο αστικό και παγκόσμιο περιβάλλον
- για ενδυνάμωση των δεσμών μεταξύ των επιστημόνων και των εκπαιδευτικών του περιβάλλοντος με στόχο, μεταξύ άλλων, τη διευκόλυνση του θεματικού αναπροσανατολισμού
- για αντιμετώπιση με ίση βαρύτητα της τυπικής και άτυπης περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, έτσι ώστε να είναι εφικτή η ενεργός συμμετοχή των πολιτών στην προστασία του περιβάλλοντος, τόσο σήμερα όσο και στο μέλλον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

« NAAEE, «Environmental Communicator», Journal of the North American Association for Environmental Education, USA, Volumes 1996-97

* NAAEE, «Environmental Education», Journal of the National Association for Environmental Education, UK, Vol. 1996-97

» Νικολάου Κ., «Ο ρόλος της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στην αντιμετώπιση των σύγχρονων αδιεξόδων της ατμοσφαιρικής ρύπανσης», Πρακτικά Διήμερου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Ηράκλειο, 11-12 Μαρτίου 1995

* Νικολάου Κ., «Παγκόσμια περιβαλλοντικά προβλήματα με τοπική προέλευση», Περιβάλλον και Εκπαίδευση, ΥΠΕΧΩΔΕ - Οργανισμός Ρυθμιστικού Σχεδίου και Προστασίας Περιβάλλοντος Θεσσαλονίκης - Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, σελ.50-57, 1997α

* Νικολάου Κ., «Κυκλοφορία και περιβάλλον», Περιβάλλον και Εκπαίδευση, ΥΠΕΧΩΔΕ- Οργανισμός Ρυθμιστικού Σχεδίου και Προστασίας Περιβάλλοντος Θεσσαλονίκης - Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, σελ. 73-79, 1997β

* Nikolaou K., «Global impacts of the urban environment evolution and need of education reorientation». Proceedings of the International Conference on Environment and Society : Education and Public Awareness for Sustainability, UNESCO, Thessaloniki, Greece, 8-12 December 1997 (in press), 1997γ

» Νικολάου Κ., «Η εξέλιξη του παγκόσμιου και αστικού περιβάλλοντος και ο νέος ρόλος της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης», Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: Απόψεις, προγράμματα και εφαρμογές, Κέντρο Μελέτης Εκπαιδευτικών Θεμάτων, Αθήνα, σ.71-92, 1998

» ΠΕΕΚΠΕ, «Για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση», Περιοδικό της Πανελληνίας Ένωσης Εκπαιδευτικών για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, Τεύχη 1996-97

Ο Κώστας Νικολάου είναι Δρ. Χημικός Περιβαλλοντολόγος και Γενικός Γραμματέας της Μεσογειακής Επιστημονικής Ένωσης Προστασίας Περιβάλλοντος (MESAEP)

Γνωρίζοντας το αστικό περιβάλλον

του Νίκου Παπαμίχου

Tο αστικό περιβάλλον έχει ταυτιστεί σχεδόν με την ατμοσφαιρική ρύπανση, την κυκλοφοριακή συμφόρηση, τον θόρυβο, τα μολυσμένα νερά, τον μεγάλο όγκο των σκουπιδιών. Οι ηλικιωμένοι και τα παιδιά σπάνια βρίσκουν ένα χώρο ανάπαυσης ή παιχνιδιού. Για μεγάλες ομάδες πληθυσμού είναι επίσης ένα περιβάλλον αφιλόξενο, ακόμη και εχθρικό. Σ' αυτόν τον κατασκευασμένο χώρο δεν υπάρχουν παρά ελάχιστα υπολείμματα φύσης, αδόμητες νησίδες με υποβαθμισμένη βλάστηση ή ρέματα γεμάτα σκουπίδια. Από την άλλη πλευρά η πόλη παραμένει φορέας αξιών: πολιτιστικών, παραγωγικών, επικοινωνιακών. Δεν μπορεί να μην υπογραμμιστεί ότι θεσμοί πολιτικής οργάνωσης που σήμερα θεωρούνται αυτονόητοι, εμφανίστηκαν και διαμορφώθηκαν στον χώρο της πόλης. Στο άστυ αναπτύχθηκαν μορφές κοινωνικής ζωής, ριζικά διαφορετικές από εκείνες της παραδοσιακής γειτονιάς ή της διευρυμένης οικογένειας του χωριού, που εξελίχθηκαν σε κυρίαρχο μοντέλο ατομικής και κοινωνικής συμπεριφοράς. Ο ενιαίος τρόπος ζωής, το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της αστικότητας, έχει πια επικρατήσει σε οικουμενική κλίμακα: παγκοσμιοποιημένη οικονομία, ομοειδή καταναλωτικά πρότυπα, κοινά πληροφοριακά δίκτυα, συγγενείς κοινωνικές σχέσεις.

Ως προϊόντα μακρόχρονης ιστορικής διαδικασίας, οι σημερινές πόλεις αποτελούν μαρτυρία των πολλαπλών συγκρούσεων μέσα από τις οποίες διαμορφώθηκαν: αντίθεση πόλης και υπαίθρου, κοινωνικές αντιπαραθέσεις, διεκδίκηση της εξουσίας. Αντιθέσεις και συγκρούσεις ενεργές και σήμερα, έχουν αφήσει τα ίχνη τους -περισσότερο ή λιγότερο

ευδιάκριτα- στο σώμα της πόλης και εξακολουθούν να ορίζουν τη μοίρα της. Η διαχείριση του αστικού περιβάλλοντος βρίσκεται πάντα αντιμέτωπη μ' αυτό το πλέγμα των αντιθέσεων: καθώς οι αστικές λειτουργίες διογκώνονται και προσαρμόζονται στις νέες απαιτήσεις της παραγωγής και της κατανάλωσης, ο χώρος συνολικά μετασχηματίζεται. Μέσα στα όρια του πολεοδομημένου χώρου, η νέα δόμηση καλύπτει τις αδόμητες εκτάσεις, επιτίθεται στους χώρους πρασίνου και αναψυχής, κατεδαφίζει ιστορικά κτίσματα και σύνολα. Νέες, περισσότερο επικερδείς δραστηριότητες αντικαθιστούν τις λιγότερο αποδοτικές -ιδιωτικές αλλά και δημόσιες- ανακαταθέτοντας στον αστικό χώρο αξίες ακινήτων, επαγγέλματα, απασχολούμενους και ανέργους, κοινωνικές ιεραρχήσεις και αποκλεισμούς. Έξω από τα πολεοδομικά όρια, στον περιαστικό χώρο και την περιφέρεια οι μεταβολές είναι εξίσου θεμελιακές. Οι παραδοσιακές περιαστικές χρήσεις (κυρίως βιομηχανικές μονάδες, σιδηροδρομικές και λιμενικές εγκαταστάσεις και στρατόπεδα) ενσωματώνονται στον αστικό ιστό, αλλάζοντας χρήση και ένταση εκμετάλλευσης. Στην περιφέρεια, οι αγροτικές καλλιέργειες δίνουν τη θέση τους σε αστικές λειτουργίες και υποδομές και το φυσικό περιβάλλον δέχεται όλο και πιο έντονες πιέσεις από τις ανθρώπινες δραστηριότητες που πολλαπλασιάζονται.

Άστυ, αστική περιοχή και περιφέρεια συνδέονται με πολύπλοκους εσωτερικούς δεσμούς και πολλαπλές σχέσεις. Θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι συγκροτούν ένα "αστικό σύστημα", μέσα στο οποίο η παρέμβαση σε μια προβληματική σχέση ή σ' ένα στοιχείο που δυσλειτουργεί προκαλεί συχνά την

εμφάνιση άλλων προβλημάτων.

Η παθογένεια του αστικού περιβάλλοντος (ατμοσφαιρική ρύπανση, μόλυνση υδάτων, υποβάθμιση αστικών και περιαστικών περιοχών, κυκλοφοριακή συμφόρηση, σκόνη, θόρυβος κλπ, καθώς και κοινωνική περιθωριοποίηση, καταστροφή της πολιτιστικής κληρονομιάς κ.α.) απορρέει από τις σχέσεις που αναπτύσσονται στο εσωτερικό του αστικού συστήματος. Με την υπόθεση αυτή, τα προβλήματα των πόλεων πρέπει να θεωρηθούν ως συμπτώματα μιας βαθύτερης κρίσης και να επανεξεταστούν τα ισχύοντα μοντέλα οργάνωσης και αστικής ανάπτυξης. Δεν αρκεί ο προσδιορισμός των άμεσων αιτιών της περιβαλλοντικής υποβάθμισης, ενώ οι επιμέρους προσεγγίσεις είναι τελείως ανεπαρκείς. Για να αντιμετωπιστεί η κρίση του αστικού περιβάλλοντος πρέπει να τεθούν σε έλεγχο οι κοινωνικές και οικονομικές επιλογές που αποτελούν την πραγματική ρίζα των προβλημάτων.

Ακόμη και μια απλουστευμένη παρουσίαση των σχέσεων στο εσωτερικό του αστικού συστήματος, (βλ διάγραμμα) κάνει φανερό ότι τα βαθύτερα αίτια της αστικής υποβάθμισης πρέπει να αναζητηθούν στην οργάνωση της εργασίας, της παραγωγής, της διανομής και της κατανάλωσης. Οι κοινωνικές αυτές λειτουργίες που εξελίσσονται στον αστικό χώρο συχνά αντιμετωπίζονται με ξεπερασμένες αρχές σχεδιασμού, που εξυπηρετούν επιμέρους στόχους και επιδιώξεις και λειτουργούν σε βάρος της συνολικής ποιότητας του συστήματος.

Αιτίες και αποτελέσματα εναλλάσσονται και συχνά οδηγούν σε φαύλο κύκλο: για παράδειγμα, η ανάγκη για βελτιωμένες συνθήκες στέγασης οδηγεί σε αναζήτηση κατοικίας στα προάστια και την ενδοχώρα, με αναγκαία συνέπεια την αυξημένη χρήση των ιδιωτικών αυτοκινήτων. Με επιταχυνόμενους ρυθμούς, οι μετακινήσεις πολλαπλασιάζονται, η κυκλοφοριακή συμφόρηση εμφανίζεται όλο και συχνότερα, η ατμοσφαιρική ρύπανση αυξάνει, οι περιβαλλοντικές συνθήκες χειροτερεύουν. Σαν απάντηση στα κυκλοφοριακά προβλήματα, κατασκευάζονται νέοι δρόμοι, που πολύ σύντομα αποδεικνύονται ανεπαρκείς. Η επέκταση του οδικού δικτύου αποδιοργανώνει τον αστικό ιστό, η αυξημένη

κυκλοφορία αυξάνει τη συγκέντρωση των ατμοσφαιρικών ρύπων, τη σκόνη και το θόρυβο. Έτσι, καθώς οι συνθήκες στέγασης στο κέντρο της πόλης επιδεινώνονται, και άλλοι κάτοικοι του υποχρεώνονται να αναζητήσουν κατοικία σε νέα προάστια, δίνοντας έτσι νέα ώθηση στην ατέρμονα πορεία της περιβαλλοντικής υποβάθμισης.

Η σφαιρική θεώρηση του αστικού περιβάλλοντος αποτελεί τη βάση της σύγχρονης αντιμετώπισης των προβλημάτων των πόλεων. Στο "Πράσινο βιβλίο για το αστικό περιβάλλον", όπου διατυπώνονται οι άξονες δράσης, οι στόχοι και τα μέτρα της πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις Ευρωπαϊκές πόλεις, υπογραμμίζεται ότι η αποτελεσματική διαχείριση του αστικού περιβάλλοντος απαιτεί μια στρατηγική βασισμένη σε γενική εξέταση του αστικού συστήματος. Η στρατηγική αυτή πρέπει να συγκλίνει σε τρεις κατευθύνσεις:

- **Στο στρατηγικό επίπεδο:** Αποφυγή της παράκαμψης των προβλημάτων με συνεχή αστική επέκταση. Επίλυση των προβλημάτων της πόλης μέσα στα υπάρχοντα όρια της.

- **Στο προγραμματικό επίπεδο:** Αποφυγή του αυστηρού διαχωρισμού των αστικών λειτουργιών σε ζώνες. Επιδίωξη πολλαπλότητας χρήσεων. Ενίσχυση της κατοικίας στα κέντρα.

- **Στο επίπεδο σχεδιασμού:** Προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. Ανάδειξη της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας και διαφοροποίηση της αρχιτεκτονικής έκφρασης.

Αυτή η γενική μεθοδολογική αρχή προσέγγισης των προβλημάτων του αστικού περιβάλλοντος, όπως και η συνολική πολιτική που προωθείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, διατηρούν την αξία τους και για τις ελληνικές πόλεις, παρόλο που αυτές διαφοροποιούνται ουσιαστικά από την τυπική ευρωπαϊκή πόλη. Αυτό συμβαίνει γιατί πολλές από τις κύριες αιτίες υποβάθμισης του αστικού περιβάλλοντος είναι κοινές, όπως για παράδειγμα, οι πιέσεις από τη συγκέντρωση πολλών δραστηριοτήτων που ξεπερνούν τις αντοχές του αστικού ιστού και οδηγούν σε ανεξέλεγκτη αστική επέκταση. Αλλά και στις περιπτώσεις όπου οι αιτίες εμφανίζονται διαφο-

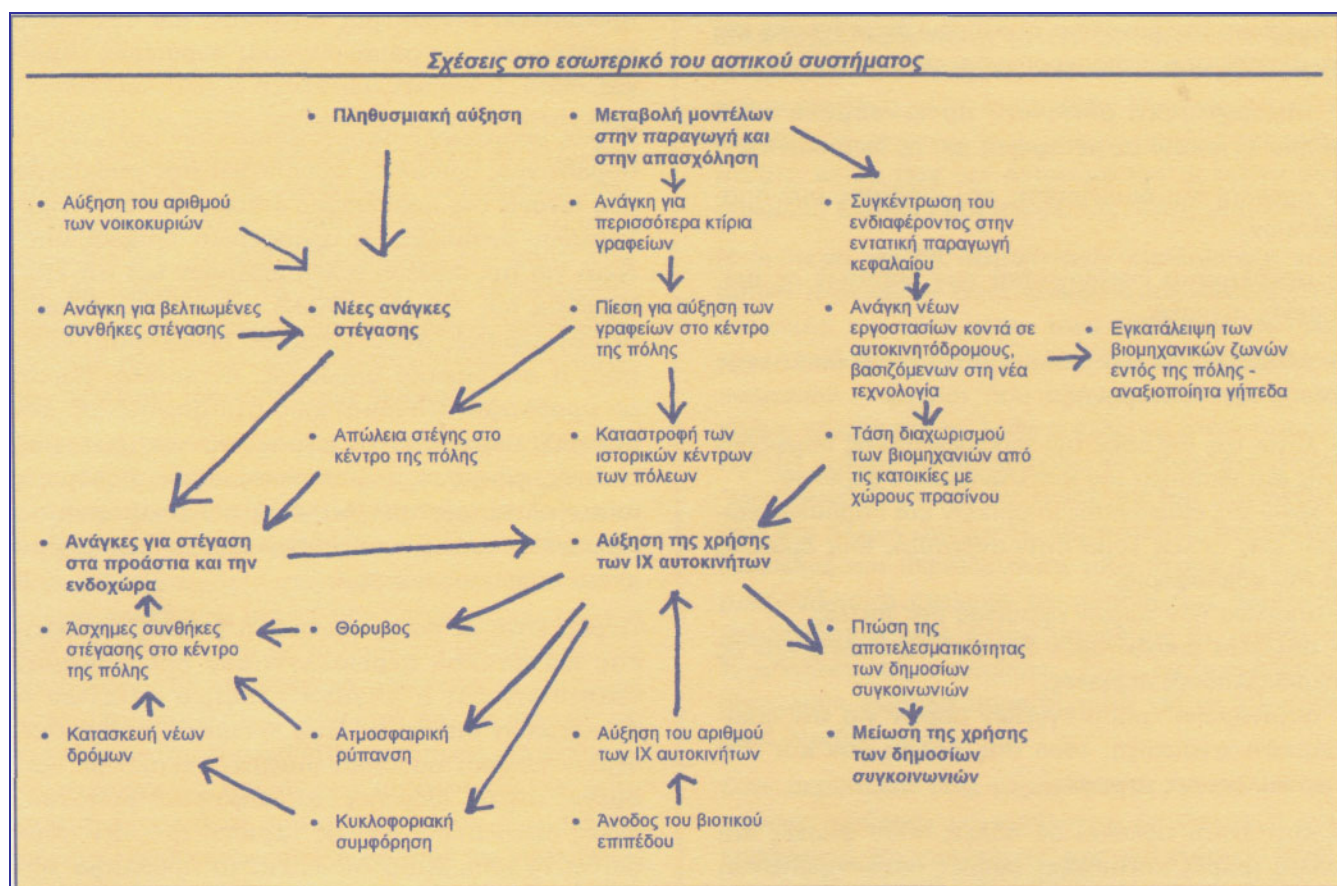
αρθροΓΡΑΦΙΑ

ρετικές, οι προτεινόμενες κοινές πολιτικές μπορεί να είναι εξίσου αποτελεσματικές. Έτσι, ένας ορθότερος σχεδιασμός σε συνδυασμό με μια αποτελεσματικότερη παρέμβαση θα είχαν θετικά αποτελέσματα στην αντιμετώπιση τόσο του κλινικού διαχωρισμού των χρήσεων που αποδιοργανώνει την μεταπολεμική ευρωπαϊκή πόλη, όσο και των χαοτικών συνθηκών που επικρατούν τη νεοελληνική πόλη, εξαιτίας της απουσίας προγραμματισμού και ελέγχου στη χωροθέτηση των αστικών χρήσεων.

Μήτρα του σύγχρονου πολιτισμού, οι πόλεις έχουν επανέλθει στο κέντρο του ενδιαφέροντος της οικονομίας και της πολιτικής. Μετά από μια περίοδο κατά την οποία τα αστικά κέντρα υπέστησαν καταστροφικές επεμβάσεις, έχασαν την συνοχή τους με τις αλόγιστες αστικές επεκτάσεις και έγιναν σχεδόν αβίωτα λόγω των περιβαλλοντικών προβλημάτων, έχουν επανακτήσει τον καθοριστικό ρόλο τους στη

διαδικασία της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης. Παρά τις δυνατότητες διασποράς των ανθρωπινων δραστηριοτήτων που παρέχουν οι νέες τεχνολογίες τηλεπικοινωνίας, τηλεπαραγωγής και τηλεδιαχείρισης, ο αστικός χώρος αναγνωρίζεται σήμερα ως ο κατεξοχήν τόπος εμφάνισης και δημιουργίας κοινωνικής και οικονομικής δυναμικής. Μετά τους πολιτικούς και τους τεχνοκράτες, οι πολίτες θα πρέπει και αυτοί να γνωρίσουν το αστικό φαινόμενο, να παρέμβουν στη διαχείριση του χώρου της πόλης και να κάνουν το αστικό περιβάλλον φιλικό και βιώσιμο.

Ο Νίκος Παπαμίχος είναι Αν. Καθηγητής Πολεοδομίας στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων του ΑΓΠΘ.

Από το "Πράσινο Βιβλίο για το Αστικό Περιβάλλον", Ε.Ε.Κ., 1990

Το δίπολο ανάπτυξη - ρύπανση και ο αστικός χώρος

του Πάνου Κοσμόπουλου

Το κείμενο αυτό αναφέρεται στην επισήμανση προβλημάτων που αφορούν την Πόλη, και ειδικότερα σε προβλήματα που προκαλεί το δίπολο Ρύπανση - Ανάπτυξη στον αστικό χώρο.

Πρόκειται για απλή καταγραφή θεμάτων, που παρέχουν την δυνατότητα περαιτέρω διερεύνησης και ανάλυσης από ενδιαφερόμενους μελετητές:

- ατμοσφαιρική ρύπανση, προξενούμενη κατά κύριο λόγο από τις μεταφορές και τις βιομηχανίες.
- προβλήματα διαχείρισης και διάθεσης των αποβλήτων.
- προβλήματα επεξεργασίας των λυμάτων σε ορισμένες περιοχές.
- καταστροφή των καλών συνθηκών διαβίωσης στους τόπους διαμονής:
 - λόγω της αύξησης της κυκλοφοριακής συμφόρησης και ιδιαίτερα του κυκλοφοριακού θορύβου,
 - λόγω της εξαφάνισης ιστορικών και δημόσιων χώρων στις πόλεις χάρη στην ανάπτυξη, τους δρόμους ή την κυκλοφορία,
 - απώλεια των χώρων πρασίνου στις πόλεις,
 - απώλεια οικολογικών πόρων στις πόλεις και τις περιβάλλουσες περιοχές,
 - αυξανόμενη χρήση έγγειων πόρων για την οικοδόμηση/ανάπτυξη, τόσο στις πόλεις όσο και στις περιβάλλουσες περιοχές.
- κοινωνική πόλωση σε πόλεις όπου φτωχές και άλλες μικρές κοινωνικές ομάδες συγκεντρώνονται σε ορισμένες περιοχές και είναι απομονωμένες από άλλες κοινωνικές ομάδες.

Έχουμε επίσης ένα πλήθος μελετών πάνω σε αποσπασματικούς παράγοντες και όψεις των περιβαλλοντικών προβλημάτων, που αφορούν ένα στοιχείο (π.χ. SO₂ ή ηχορρύπανση) που αφορούν μία χωρική περιοχή, μία χρονική στιγμή, και πολύ πιο σπάνια (εφόσον είναι και πολύ δυσκολότερο), την προσπάθεια γενικότερης θεώρησης του συνολικού προβλήματος της ρύπανσης μιας ευρύτερης περιοχής.

Σαφώς υπάρχουν διαφορές μεταξύ των πόλεων. Για παράδειγμα, ορισμένες κωμοπόλεις που υπόκεινται στις πιέσεις της ταχύρυθμης αστικοποίησης αντιμετωπίζουν δυσκολίες να προσφέρουν επαρκή υποδομή για την διάθεση των αποβλήτων και την επεξεργασία των λυμάτων. Αλλά ακόμη και ιστορικά παλιές περιοχές αντιμετωπίζουν προβλήματα ελλιπούς ή ανεπαρκούς υποδομής. Αντίστοιχα, παρότι τα προβλήματα ανεπαρκώς αξιοποιημένης και εγκαταλελειμμένης γης κυριαρχούν σε ορισμένες παλιές, φθίνουσες βιομηχανικές πόλεις, παρόμοιες ακατοίκητες, εγκαταλελειμμένες και αναξιοποίητες τοποθεσίες απαντώνται ακόμη και σε ταχύρυθμα αναπτυσσόμενες πόλεις.

Παρότι είναι σε βάθος γνωστός ο γενικός χαρακτήρας του αστικού περιβαλλοντικού προβλήματος, διαπιστώνεται η μεγάλη έλλειψη εκτενών ή συγκριτικών στοιχείων. Ενώ ορισμένες πόλεις διαθέτουν επαρκή ποσοτικά στοιχεία σχετικά με ορισμένες πτυχές (θόρυβος, ατμοσφαιρική ρύπανση, όγκος αποβλήτων), για τις περισσότερες δεν συμβαίνει το ίδιο. Κατά συνέπεια το πρόβλημα του αστικού περιβάλλοντος έχει γενικώς εκτιμηθεί ποσοτικά και υποκειμενικά, όχι όμως περισσότερο

ουσιαστικά. Σημαντικό πρόβλημα αποτελεί η ανάγκη για συστηματοποιημένες συγκριτικές μεθόδους μέτρησης και παρακολούθησης των συνθηκών του αστικού περιβάλλοντος.

Οι περισσότερες υπάρχουσες μελέτες εκθέτουν τη φύση και συχνά και την κλίμακα των προβλημάτων του αστικού περιβάλλοντος, και δυστυχώς σπάνια ασχολούνται σοβαρά με τα αίτια των προβλημάτων αυτών.

Αυτό δείχνει ότι μας είναι σαφέστερα τα συμπτώματα παρά τα αίτια των περιβαλλοντικών προβλημάτων. Το στόχο θα πρέπει να αποτελέσουν όμως τα αίτια προκειμένου να επιτευχθούν ουσιαστικές βελτιώσεις και να αποφευχθεί περαιτέρω επιδείνωση του περιβάλλοντος.

Δυστυχώς, τα οικονομικά αίτια της ρύπανσης, έχουν πολύ λίγο ερευνηθεί. Το δίπολο Ανάπτυξη - Ρύπανση ή αλλιώς, η πλήρης διερεύνηση των οικονομικών δομών που έχουν σαν αποτέλεσμα την αυξημένη ρύπανση, απομένει ακόμα να διερευνηθεί.

Πιστεύουμε πως η αναλυτική έρευνα σ' αυτόν τον τομέα, θα μπορούσε να προσφέρει πολλά στην βελτίωση της όλης κατάστασης. Οι ειδικοί επιστήμονες πολλών κλάδων, θα μπορούσαν να συγκεκριμενοποιήσουν προτάσεις που, με άμεσες κι έμμεσες παρεμβάσεις στο κύκλωμα παραγωγή - κατανάλωση, θα μπορούσαν να πετύχουν και οικονομικούς όρους ικανοποιητικούς για το σύστημα, και βελτίωση των προϊόντων και παραπροϊόντων, με στόχο την βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης.

Παρότι έχουν κατανοηθεί σε σημαντικό βαθμό οι τεχνικές λύσεις και τα αίτια της αυξημένης ρύπανσης και των αποβλήτων από τη βιομηχανία και τα νοικοκυριά, έχουμε κατανοήσει μάλλον σε λιγότερο βαθμό ζητήματα που σχετίζονται με το ρυθμό και τη μορφή ανάπτυξης και εκ νέου αξιοποίησης της γης και των κτιρίων και με την αύξηση της ζήτησης για μεταφορές. Τα περισσότερα από αυτά τα ζητήματα που αφορούν άμεσα τη φύση και τη μορφή της αστικής ανάπτυξης και είναι ιδιαίτερης σημασίας με τα περισσότερα νευραλγικά προβλήματα του αστικού περιβάλλοντος που αναφέρθηκαν. Στα σχετικά θέματα περιλαμβάνονται: η αύξηση της ιδιοκτησίας επιβατικών οχημάτων και της αστικής κυκλοφορίας, οι απαιτήσεις της βιομηχανίας για τόπους

εγκατάστασης της που μεταφράζονται σε απαιτήσεις για εύκολη πρόσβαση και μικρή πυκνότητα δόμησης οδηγώντας σε πιέσεις για την ανάπτυξη της περιφέρειας, η αυξανόμενη σημασία της χρονικά ακριβούς παράδοσης και η ανάλογη ζήτηση κέντρων διανομής και εύκολης οδικής και σιδηροδρομικής πρόσβασης στα βιομηχανικά κέντρα, το αποτέλεσμα της ελεύθερης διακίνησης κεφαλαίων και επενδύσεων στον τόπο εγκατάστασης εργοστασιακών μονάδων και την ιδιοκτησία γης και κτιρίων στις κύριες πόλεις.

Τέλος, σε σχέση με τις δυνάμεις της αγοράς αξίζει να αναφερθεί ο αυξανόμενος ανταγωνισμός μεταξύ ευρωπαϊκών πόλεων για προσέλκυση οικονομικών δραστηριοτήτων και επενδύσεων. Ο ανταγωνισμός αυτός είναι ένα δίκικο μαχαίρι. Απαιτείται από τις πόλεις να προσφέρουν αυξανόμενα ελκυστικότερα ποιοτικά ζωής και να ανταγωνίζονται στην προσφορά καλού περιβάλλοντος. Από την άλλη πλευρά, οι πόλεις πρέπει να ανταποκριθούν σε μεγαλύτερο βαθμό στις απαιτήσεις συγκεκριμένων επιχειρήσεων ή τομέων και, κατά συνέπεια, υφίστανται μεγαλύτερη πίεση να συμμορφωθούν στις αιτήσεις για συγκεκριμένα είδη ανάπτυξης (περιφερειακών τοποθεσιών, ευρείας κλίμακας προγράμματα ανάπτυξης, κλπ.), που δεν ανταποκρίνονται πάντα στη συνολική κλίμακα και μορφή της πόλης υποδοχής.

Η δεύτερη ομάδα σημαντικών επιπτώσεων στο αστικό περιβάλλον είναι απόρροια της ασκούμενης πολιτικής, και κατά κύριο λόγο οφείλονται σε αθέλητα ή ασυλλόγιστα αποτελέσματα στο περιβάλλον πολιτικών ενεργειών που αφορούν άλλους τομείς, καθώς επίσης και σε λάθη ή έλλειψη συντονισμού. Πρέπει επίσης να διαπιστωθεί ότι είναι αναγκαίοι "συμβιβασμοί" μεταξύ της ποιότητας του περιβάλλοντος κατ' άλλων στόχων ή, ακριβέστερα, μεταξύ της ποιότητας του περιβάλλοντος μιας περιοχής έναντι μιας άλλης (η επιλογή της τοποθεσίας διάθεσης αποβλήτων ή ενός έργου υποδομής με τεράστιες περιβαλλοντικές επιπτώσεις, όπως τα αεροδρόμια, αποτελούν κλασικά παραδείγματα για το τελευταίο αυτό θέμα).

Στην περίπτωση μιας μεμονωμένης πόλης, οι επιπτώσεις μπορούν να οφείλονται σε πολιτική που χαράσσεται σε "υψηλότερο" κρατικό επίπεδο (περιφερειακό, εθνικό, επίπεδο Κοινότητας), από την πολιτική που έχουν χαράξει γειτονικές τοπικές

αρχές, ή αποτελούν συνέπεια ασυντόνιστων επιμέρους πολιτικών στην ίδια πόλη. Κλασικά παραδείγματα για την τελευταία αυτή περίπτωση αποτελούν τα μέτρα για την πολιτική των μεταφορών. Σε πολλές πόλεις ο σχεδιασμός των μεταφορών δίνει μεγαλύτερη έμφαση στη δυνατότητα διακίνησης ατόμων και ιδιωτικών αυτοκινήτων εις βάρος του περιβάλλοντος. Η λήψη απόφασης για την εγκατάσταση τοπικού αεροδρομίου ή σχετικά με την ποιότητα της επεξεργασίας υδάτων που εκβάλλουν σε ποταμό διαρρέοντα δύο γειτονικές περιοχές, μπορούν να θεωρηθούν ως εξωγενείς παράγοντες που έχουν επιπτώσεις στο περιβάλλον γειτονικών διοικητικών περιφερειών.

Τέλος, εξετάζοντας τα αίτια των ζημιών στο περιβάλλον, είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι αυτές οι δυνάμεις της αγοράς, που στην πραγματικότητα κατευθύνουν τη χάραξη της πολιτικής, συχνά σχετίζονται με διισταμένες αξιώσεις εκ μέρους των καταναλωτών και των κατοίκων. Για παράδειγμα, η τάση φυγής προς τα προάστια και αποκέντρωσης προς αγροτικές ζώνες, που περιβάλλουν μείζονα αστικά κέντρα οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην αναζήτηση οικιστικών περιοχών χαμηλότερης πυκνότητας δόμησης, πλησιέστερων στην ύπαιθρο που προσφέρουν υψηλότερη ποιότητα ζωής κατά την αντίληψη των κατοίκων. Εξάλλου, η ισχυρή τάση αύξησης της κυκλοφορίας δεν οφείλεται αποκλειστικά στο εμπόριο· πολλοί είναι εκείνοι που εμμένουν στην ελευθερία και στην ευελιξία που τους παρέχει η χρήση του ιδιωτικού επιβατικού οχήματος. Αλλά ακόμη και αυτοί πλήττονται από τις επιπτώσεις που έχει στο περιβάλλον η κυκλοφορία και η απώλεια της ζωτικότητας των αστικών κέντρων.

Είναι λοιπόν σαφές ότι οι αστικές περιοχές και οι πόλεις λόγω των εγγενών χαρακτηριστικών τους μπορούν να υιοθετήσουν πολιτικές και να εκτελέσουν έργα που να συμβάλουν σημαντικά στην επίλυση των κυρίων περιβαλλοντικών προβλημάτων παγκοσμίου επιπέδου και να βοηθήσουν προς την κατεύθυνση μιας πλέον αποδεκτής ανάπτυξης.

Προσδιορίσαμε κάποια από τα καίρια περιβαλλοντικά προβλήματα σε αστική κλίμακα και επισημάναμε ορισμένες από τις λύσεις που μπορούν να σχεδιαστούν και να εφαρμοστούν σε επίπεδο πόλης. Ωστόσο, οι πόλεις δεν μπορούν να αποτελέσουν αντι-

κείμενο μελέτης απομονωμένο και ανεξάρτητο από ευρύτερες εθνικές και διεθνείς πτυχές. Η πόλη ως τμήμα ευρύτερου πλαισίου αποτελεί μία πολύ σημαντική άποψη του δίπολου ρύπανση - ανάπτυξη.

Έτσι, προτείνουμε:

- ολοκληρωμένη αντιμετώπιση ζητημάτων περιβάλλοντος και άλλων επιμέρους θεμάτων
- συμμετοχή της τοπικής κοινότητας στην ανάπτυξη και εφαρμογή λύσεων με την ενθάρρυνση της ισότιμης συνεργασίας μεταξύ της τοπικής αυτοδιοίκησης, του ιδιωτικού τομέα, των κοινωφελών ή μη κερδοσκοπικών φορέων και κατοίκων
- εντοπισμό των τοπικών χαρακτηριστικών των προβλημάτων και αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων και ευκαιριών που προσφέρει η κωμόπολη ή η πόλη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

1. Πάνος Κοσμόπουλος, "Περιβαλλοντική Αντίληψη του Αστικού Χώρου: Έρευνα στη Θεσσαλονίκη" 1994. Θεσσαλονίκη, University Studio Press.
2. Panos Kosmopoulos, "Environmental Representations: Delphi as a Σ-Topos". 1995. Θεσσαλονίκη. University Studio Press.
3. Πάνος Κοσμόπουλος, "Έρευνα για τα προβλήματα και τα θέματα της νεολαίας της Θεσσαλονίκης". 1995. Θεσσαλονίκη, C.P.E.R.
4. Πάνος Κοσμόπουλος, "Έρευνα για τα προβλήματα της Κεντροδυτικής Θεσσαλονίκης". 1996. C.P.E.R.
5. Πάνος Κοσμόπουλος, "Έρευνα στο Δήμο Ελευθερίου - Κορδελιού. "Σχέσεις άνθρωπος - περιβάλλον". 1998. Θεσσαλονίκη, C.P.E.R.

Ο Πάνος Κοσμόπουλος είναι Δρ. Αστικής Κοινωνιολογίας Ε.Μ.Π., MS Envir PS, Surrey Univ. και διευθύνει την Ελληνική Περιβαλλοντική Εταιρεία για την Έρευνα και το Σχεδιασμό.

Αστικό Πράσινο και Περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση

της Κωνσταντίνας Ταμοντσέλη

Η ενίσχυση της παρουσίας της φύσης μέσα στις πόλεις και η σύνδεση της πόλης με τη φύση αποτέλεσε στόχο όλων των σημαντικών πολιτισμών. Στην εποχή μας η επέκταση των πόλεων σε βάρος της υπαίθρου, η αύξηση των κοινωνικών προβλημάτων, η υπερβολική κοινωνική πυκνότητα και, η ανάγκη για πολιτισμική ταυτότητα συνέβαλαν στον επαναπροσδιορισμό των αρχών σχεδιασμού των υπαίθριων αστικών χώρων και ανέδειξαν την οικολογική προσέγγιση στην αναπαραγωγή στοιχείων της φύσης στον αστικό χώρο, σε ουσιαστικό παράγοντα βελτίωσης των συνθηκών ζωής των κατοίκων.

Το διαρκώς αυξανόμενο ενδιαφέρον για την ενίσχυση της παρουσίας της βλάστησης στον αστικό χώρο συνδέεται όχι μόνο με την παραδοσιακά αποδεκτή αισθητική και φυσική λειτουργία του αλλά και με την οικολογική, κοινωνική, ψυχολογική και εκπαιδευτική του διάσταση που τεκμηριώνονται σήμερα μέσα από πλήθος εμπειρικών ερευνών.

Σύγχρονες απόψεις για το ρόλο του πράσινου στον σχεδιασμό υπαίθριων αστικών χώρων

Οικολογική διάσταση

Η αναγνώριση της βλάστησης ως μέσου περιβαλλοντικής προστασίας της πόλης χάρη στις θετικές επιδράσεις του, όπως η βελτίωση της ατμόσφαιρας των πόλεων, η μείωση υψηλών θερμοκρασιών λόγω του φαινομένου της εξαμισο-διαπνοής, η βελτίωση των σχέσεων αέρα-εδάφους-υπεδάφους, η συμβολή στον περιορισμό πλημμυρικών φαινομένων, το φιλτράρισμα του αέρα μέσω κατακράτησης της σκόνης και των τοξικών ουσιών, ο περιορισμός των αρνητικών επιπτώσεων από το θόρυβο και από άλλες χρήσεις επιβαρυντικές για το περιβάλλον της πόλης, επηρεάζουν την παραδο-

σιακή αντίληψη για τη σημασία του πράσινου. Η παραδοσιακή αυτή αντίληψη δίνει βάρος κύρια στην αισθητική πλευρά του χωροθετημένου μέσα στις δομημένες περιοχές πράσινου και αντίστοιχα και την προσέγγιση του τρόπου οργάνωσης του.

Σύγχρονες απόψεις για μια ζωή πιο κοντά στη φύση σε συνδυασμό με το διαρκώς αυξανόμενο ενδιαφέρον για την οικολογία, οδήγησε σε νέες απόψεις για το ρόλο του πράσινου στον αστικό σχεδιασμό. Οι απόψεις αυτές χωρίς να αναιρούν άλλες σημαντικές θέσεις για το ρόλο του στις αστικές περιοχές, δίνουν μια νέα διάσταση στον τρόπο οργάνωσης του με οικολογικά κριτήρια, που αντιγράφουν διεργασίες που συμβαίνουν στη φύση και αναπαράγουν οικοσυστήματα, αντί των τοπίων που δημιουργούνται αποκλειστικά και μόνο με βάση αισθητικές αρχές σχεδιασμού τις οποίες ανέπτυξε ο άνθρωπος. Πρόκειται για απόψεις που στηρίζονται στην αναγνώριση ενός κόσμου όπου η φύση δεν κυριαρχεί στον πολιτισμό αλλά ούτε ο πολιτισμός στη φύση. Απόψεις που δέχονται ότι μόνο όταν σχεδιάζουμε με γνώμονα τη φύση και την πολιτιστική παράδοση μπορούμε να βελτιώσουμε υπάρχοντα τοπία και αστικούς χώρους καθημερινής χρήσης ή να δημιουργήσουμε νέους χώρους που να ανταποκρίνονται σε αισθητικές και περιβαλλοντικές αρχές και να συμβάλλουν στην επίτευξη της οικολογικής ισορροπίας που επιζητείται στον αστικό χώρο.

Ψυχολογική διάσταση

Μέσα από έρευνες για τη διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο αντιλαμβάνονται οι κάτοικοι της πόλης τους υπαίθριους αστικούς χώρους, η παρουσία της βλάστησης με την ποικιλία αντιληπτικών ερεθισμάτων όπως ποικιλία μορφής, υψής, χρώματος, που παρέχεται άφθονα από τα δένδρα, τους θάμνους ή και τα πολύχρωμα ετήσια φυτά, φαίνεται να αποτελείσει ένα από τους παράγοντες που συμβάλλουν στην ελκυστικότητα των υπαίθριων αστικών χώρων (1).

αρθροΓΡΑΦΙΑ

Οι περισσότερες θεωρίες που προσπαθούν να ερμηνεύσουν την προτίμηση του ανθρώπου προς το φυσικό περιβάλλον στηρίζονται στο γεγονός ότι ο σημερινός άνθρωπος επιβίωσε και εξελίχτηκε χάρη σε μηχανισμούς που διέθετε και οι οποίοι του επέτρεπαν να προσαρμόζεται στο περιβάλλον της φύσης. Ειδικότερα χάρη στο ότι διέθετε έναν ανεπτυγμένο μηχανισμό αισθήσεων που του επέτρεπε να ερμηνεύει σωστά τα ερεθίσματα του περιβάλλοντος, και να συμπεριφέρεται με τρόπο που εξασφάλιζε την επιβίωση του (2). Μπορεί λοιπόν ο άνθρωπος να μπόρεσε χάρη στη τεχνολογική πρόοδο να ξεφύγει από τη φύση που απετέλεσε το αρχικό οικολογικό του πλαίσιο, πολλές όμως από τις φυσιολογικές του λειτουργίες εξακολουθούν να απαιτούν και στο σημερινό περιβάλλον ζωής του την παρουσία πολλών από τα χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος της πρωτόγονης ζωής του.

Ανάμεσα στις εμπειρίες από τη φύση που συμβάλλουν θετικά στη συναισθηματική και φυσιολογική υγεία και στη συμπεριφορά του ατόμου, θεωρούνται σήμερα πολύ σημαντικές οι δραστηριότητες ενεργητικής συμμετοχής του σε εμπειρίες από τη φύση και ειδικότερα τη βλάστηση, όπως η ενασχόληση με την κηπουρική. Όπως

Χώροι βλάστησης στον αστικό χώρο μπορούν να αποτελέσουν το υλικό πλαίσιο (κρησφύγετο) ανάπτυξης παιχνιδιού (κρυφτό).

έχει τεκμηριωθεί μέσα από σύγχρονες εμπειρικές έρευνες σε διάφορες κατηγορίες κοινωνικών ομάδων, η καλλιέργεια των φυτών αποτελεί ευχάριστη δημιουργική ενασχόληση για τους κατοίκους των πόλεων με θετικές επιδράσεις στη συμπεριφορά τους, όπως είναι η αύξηση της ενεργητικής συμμετοχής τους σε μια δραστηριότητα, ο μεγαλύτερος βαθμός συγκέντρωσης, προσοχής και εγρήγορσης, καθώς και η ενίσχυση της αυτοπεποίθησης και της αυτοεκτίμησής τους (3).

Κοινωνική διάσταση

Οι υπαίθριοι χώροι πρασίνου εξακολουθούν και σήμερα να θεωρούνται πνεύμονες της πόλης όχι μόνο με το επιχείρημα της συμβολής στην υγεία των κατοίκων αλλά της παροχής ευκαιριών για κοινωνική συναναστροφή και φυγή από το καθημερινό άγχος της ζωής στις σύγχρονες μεγαλουπόλεις (4).

Η οριοθέτηση του χώρου στην οποία συμβάλλει η βλάστηση μαζί με τις ευχάριστες φυσικές συνθήκες που δημιουργεί, όπως: χαμηλότερες θερμοκρασίες, προστασία από την άμεση και έμμεση ακτινοβολία, περιορισμός του θορύβου, αποκλεισμός ανεπιθύμητης θέας όπως η κίνηση των αυτοκινήτων ή οι μονότονες επιφάνειες των κτιρίων, εμπλουτισμός οπτικών και ηχητικών ερεθισμάτων, διευκολύνουν και ενισχύουν τη συγκέντρωση και κοινωνική συνένωση των κατοίκων μιας πόλης.

Κατά τον Appleyard στις σύγχρονες πόλεις το πράσινο και ειδικότερα τα δένδρα αποτελούν σύμβολα της φύσης που, εξαιτίας της μακρόχρονης παρουσίας τους στην πόλη, οι κάτοικοι της τα αντιλαμβάνονται και ως σύμβολα σταθερότητας της ζωής στην πόλη τους. Τα σύμβολα αυτά προσδίνουν, ως ένα βαθμό, και το "χαρακτήρα" της πόλης τους. Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που ένα είδος δέντρου έχει συνδεθεί συμβολικά με έναν ειδικό αστικό χώρο, δρόμο ή και πόλη. Η εικόνα της Ρώμης είναι δεμένη εκτός των άλλων και με το πεύκο των δενδροστοιχιών της, το Παρίσι με τις ιπποκαστανιές, το Λονδίνο με τα πλατάνια.

Εκπαιδευτική διάσταση

Θεωρείται σήμερα, με βάση πλήθος ερευνητικών δεδομένων, ότι βιώματα και εμπειρίες από το περιβάλλον της φύσης κατά την προσχολική και την πρώτη σχολική ηλικία ασκούν σημαντική θετική επίδραση στη συμπεριφορά του ατόμου όταν ενηλικιωθεί (6), οδηγούν σε αγάπη της φύσης και συμβάλλουν θετικά στη διαμόρφωση "περιβαλλοντικού ήθους" (7). Με τον όρο αυτό αναφέρεται η ανάπτυξη μιας στάσης του ανθρώπου, η οποία να αναγνωρίζει την ανάγκη της αρμονικής συνύπαρξης κάθε μορφής ζωής στον πλανήτη.

Η φύση, με τον πλούτο των ερεθισμάτων που παρέχει, αποτέλεσε συχνά μέσο ή χώρο διδασκαλίας, αλλά και

Παρατήρηση, μελέτη φύσης σε αστικό πάρκο.

αντικείμενο μελέτης. Ο ρόλος των σχέσεων με το περιβάλλον της φύσης στην αγωγή του ατόμου έχει επισημανθεί ιδιαίτερα στα πλαίσια παιδαγωγικών ερευνών. Τα τελευταία χρόνια γίνεται όλο και περισσότερο αναφορά στη χρησιμοποίηση της φύσης, και ειδικότερα της βλάστησης, ως εκπαιδευτικού εργαλείου για την ανάπτυξη περιβαλλοντικής συνείδησης. Κάτω όμως από τις σύγχρονες οικιστικές συνθήκες των πόλεων οι δυνατότητες συχνής επαφής του παιδιού με τη φύση και η ελευθερία κίνησης του περιορίζονται σημαντικά και τείνουν να το αποξενώσουν από το φυσικό του πλαίσιο, με δυσάρεστες επιπτώσεις στην αγωγή και την ψυχολογία του. Η οικολογική προσέγγιση στην οργάνωση του πράσινου στον αστικό χώρο φαίνεται να εξυπηρετεί και αυτή την ανάγκη της παροχής στον αστικό χώρο μορφών πράσινου που ενθαρρύνουν ευχάριστα βιώματα από τη φύση και στηρίζουν εμπειρίες που αποβλέπουν στη δημιουργία φυσιολογικής και συναισθηματικής αρμονίας ανάμεσα στο παιδί και το περιβάλλον της φύσης, σε συγχρονισμό του παιδιού με τη φύση.

Τα παιδιά πολύ περισσότερο και από τους μεγάλους δείχνουν μια ιδιαίτερη προτίμηση προς το περιβάλλον της φύσης που σύμφωνα με τους ερευνητές του φαινο-

μένου αυτού συνδέεται με ορισμένα χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος αυτού, όπως είναι:

- η ποικιλία και ο πλούτος των ερεθισμάτων τα οποία απευθύνονται σε όλες τις αισθήσεις
- η παροχή πλήθους ευκαιριών για παιχνίδι,
- η παροχή υλικών με πλαστικότητα και πολυπλοκότητα χρήσης που ικανοποιούν την ερευνητική διάθεση του παιδιού και επιτρέπουν τη δημιουργική του έκφραση (8)
- η παροχή ελευθερίας και δυνατοτήτων παρέμβασης και προσωπικής έκφρασης στο περιβάλλον.
- η ευχέρεια που παρέχει στο παιδί να δημιουργεί το δικό του προσωπικό χώρο.

Οι ιδιότητες αυτές του περιβάλλοντος της φύσης ενισχύουν κατά τους Spencer & Blades, την άποψη που αποδίδει στο περιβάλλον αυτό ιδιαίτερη σημασία για την ανάπτυξη του παιδιού (9) και τεκμηριώνουν την ανάγκη δημιουργίας περιβάλλοντος της φύσης σε υπαίθριους χώρους της πόλης που προορίζονται να χρησιμοποιηθούν από τα παιδιά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Gunar, S., op. cit, p. 1.
2. Kaplan R. 1973. Some Psychological benefits of Gardening. Environment and Behavior, Sage Publications, (2) Vol. 5, 145-161 p.p
- Lewis C. 1991. Gardening as Healing Process. Hester, F. (ed). The Meaning of Gardens. Cambridge Massachusetts 244-251 p.p.
3. Joardar S. D. & Neill J. W. 1978. "The Subtle Differences in Configuration of Small Public Spaces". Landscape Architecture, 11, 487-491 p.p.
4. Ulrich R.S 1983. Aesthetic and Affective Responce to Natural Environment. Altaian, I. & Wohlwill, J.F., (ed). Behavior and the Natural Environment, N. York: Plenum Press.
5. Bisgrove R. 1984. With Vision to the Future. Municipal and Public Services Journal, (86), 975-976 p.p.
6. Shawla L. 1986. The Ecology of Environmental Memory. Childrens' Environments Quarterly. Vol. 3, No.4
7. Hart R. & Chawla L. 1981. The Development of Children's Concern for the Environment. Zeitschrift fur Umweltpolitik, 4, 271-294 pp.
8. Harvey M.R. Harvey M.R. 1989. Children's Experiences with Vegetation. Children's Environments Quarterly, Children and Vegetation (6).
9. Spencer C., Blades M., Morsley K. 1989. The Child in the Physical Environment. New York: Wiley & Sons.

Η Κωνσταντίνα Ταμουτσέλη είναι Δρ. Γεωπόνος - Αρχιτέκτων Τοπίου και υπεύθυνη Π.Ε. Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Ν. Θεσσαλονίκης

Βιοκλιματική Αρχιτεκτονική και Προστασία του Περιβάλλοντος

Μια συνέντευξη της Καραγιάννη Ολυμπίας, Αρχιτέκτονας Μηχανικού
MSC in Built Environment: Environmental Design and Engineering U.C.L.

στη Ρούλα Γκόλιου

Και με το να λέγει, ότι τα ίδια σπίτια είναι και καλά και ωφέλιμα, μου φαίνεται ότι εδίδασκε τι είδους σπίτια πρέπει να οικοδομούν οι άνθρωποι.

Εξήταζε δε το πράγμα ως εξής:

"...Αραγε εκείνος ο οποίος πρόκειται να έχει σπίτι κατάλληλον, το εξής πρέπει να επιδιώκει με κάθε μέσον να είναι και ευχαριστότατον κατά το μεν θέρος ψυχρόν κατά δε το χειμώνα θερμόν..."

Οσάκις δε και αυτό παραδέχοντο έλεγε:

"Λοιπόν εις τα σπίτια τα οποία βλέπουν προς νότον κατά μεν τον χειμώνα ο ήλιος λάμπει μέσα εις τας αίθουσας, κατά δε το θέρος διερχόμενος επάνω από μας τους ίδιους και τας στέγας, παρέχει σκιάν. Λοιπόν εάν πράγματι είναι καλόν να συμβαίνουν αυτά, τοιουτοτρόπως πρέπει να κτίζομεν την μεν νοτίαν πρόσοψιν υψηλότερα, δια να μην εμποδίζεται ο χειμερινός ήλιος την δε βορείαν χαμηλότερα, δια να μην εισέρχονται με ορμήν μέσα οι κρύοι άνεμοι.

Δια να είπωμεν δε συντόμως όπου εις όλος τας εποχάς θα ημπορούσε κανείς ο ίδιος να καταφύγει και τα πράγματα του να τοποθετεί ασφαλέστατα, αυτή η κατοικία θα ήτο και ευχαριστοτάτη και ωραιότατη.

Αι δε ζωγραφίαι και τα ποικίλματα περισσότερος χαράς αφαιρούν παρά δίνουν".

Αν η ανθρωπότητα άκουγε με προσοχή τις συμβουλές του μεγάλου Έλληνα σοφού, τον Σωκράτη για το πώς πρέπει να οικοδομείται ένα σπίτι όπως τις αποτυπώνει ο Ξενοφών στο διάλογο με τους μαθητές του, θα είχαμε σπίτια πιο υγιεινά, λιγότερα ενεργοβόρα, καλύτερο περιβάλλον και ποιότητα ζωής.

- Κα Καραγιάννη, πείτε μας λίγα λόγια για τη βιοκλιματική αρχιτεκτονική

- Η Βιοκλιματική αρχιτεκτονική επανατοποθετεί στο προσκήνιο τη συζήτηση για το πόσο αναγκαίο είναι να προσαρμόζονται τα κτίρια στο κλίμα και στο φυσικό περιβάλλον του κάθε τόπου για τόν οποίο σχεδιάζονται έτσι ώστε να καταναλώνεται όσο το δυνατόν λιγότερη συμβατική ενέργεια, χωρίς βέβαια να διαταράσσονται οι συνθήκες θερμικής άνεσης μέσα στα κελύφη.

Πιο συγκεκριμένα ο βιοκλιματικός σχεδιασμός των κελυφών - κτιρίων - στοχεύει: στην άμεση αξιοποίηση της ηλιακής ενέργειας για θέρμανση, των δροσερών ανέ-

μων για ψύξη (ενώ συγχρόνως προβλέπει την αποφυγή υπερθέρμανσης το καλοκαίρι) και στο σωστό, επαρκή και ομοιογενή φωτισμό των χώρων.

Στη βιοκλιματική αρχιτεκτονική ένα κτίριο αντιμετωπίζεται σαν ένας ζωντανός οργανισμός που αναπνέει, ζεσταίνεται ή κρυώνει και θα πρέπει να του προσθέτουμε ή να του αφαιρούμε ρουχισμό ανάλογα με την εποχή του χρόνου έτσι ώστε να σκιάζεται ή να ηλιάζεται, να εκτίθεται ή να προστατεύεται κατά περίπτωση από αέρα.

- Είναι κάποιες αρχές που συναντάμε και στην παραδοσιακή αρχιτεκτονική...

- Ναι, στο παρελθόν τα θέματα του βιοκλιματικού σχεδιασμού ήταν εμφανή στην ανώνυμη παραδοσιακή αρχιτεκτονική του κάθε τόπου. Όμως η αστυφιλία, η ολοένα αυξανόμενη ανάγκη για στέγαση σε συνδυασμό με τη

διαθεσιμότητα φθηνής ενέργειας αλλά και την ευρεία εφαρμογή του γυαλιού στα κτίρια οδήγησαν την αρχιτεκτονική μακριά από το να ασχολείται με τέτοια δέματα.

Παραμερίστηκε η αρχιτεκτονική κληρονομιά αιώνων. Υποτιμήθηκαν η γνώση, η σοφία και ο πλούτος των παραδοσιακών τεχνιτών. Αλλά, προσέξτε, δεν είναι η αρχιτεκτονική η αιτία για τη σημερινή ανάπτυξη των πόλεων. Άλλοι παράγοντες οδήγησαν στη σημερινή κατάσταση.

ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΚΑΙ ΔΟΜΗΣΗ

- Τι ήταν αυτό που επανέφερε τα θέματα αυτά στο προσκήνιο;

- Ήταν η πετρελαϊκή κρίση στις αρχές της δεκαετίας του 70 που επανέφερε στο προσκήνιο το ενδιαφέρον για μείωση της καταναλισκόμενης συμβατικής ενέργειας στα κτίρια. Ενδιαφέρον το οποίο γρήγορα έσβησε αφού η αντιμετώπιση του δέματος δεν αποδείχτηκε οικονομικά αποδοτική.

Μόλις πρόσφατα έχουμε αρχίσει να αντιλαμβανόμαστε τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις από την κατανάλωση συμβατικής ενέργειας στα κτίρια. Αρκεί να λάβουμε υπ' όψη μας ότι το 50% της καταναλισκόμενης ενέργειας στον ανεπτυγμένο κόσμο καταναλώνεται στα κτίρια.

Και όταν λέμε συμβατική ενέργεια εννοούμε τα ορυκτά καύσιμα, πετρέλαιο, κάρβουνο, φυσικό αέριο που είναι ρυπογόνα και φυσικά την ηλεκτρική ενέργεια που παράγεται από αυτά.

Μικρότερη κατανάλωση συμβατικής ενέργειας στα κτίρια σημαίνει μείωση των αέριων ρύπων κυρίως του CO₂ κι επομένως περιορισμό στο φαινόμενο του θερμοκηπίου.

Αλλά επίσης σημαίνει και περιορισμό των οξειδίων του θείου και του αζώτου από τις υψικαμίνους των εργοστασίων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, διυλιστηρίων πετρελαίου κ.λ.π. που προκαλούν την όξινη βροχή.

- Με ποιους τρόπους η βιοκλιματική αρχιτεκτονική συμβάλλει στην προστασία του περιβάλλοντος;

- Τα ορυκτά καύσιμα που καταναλώνονται στον οικοδομικό τομέα δεν περιορίζονται μόνο στις ποσότητες που απαιτούνται για τη θέρμανση και το δροσισμό.

Ενέργεια καταναλώνεται επίσης ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΩΝ ΥΛΙΚΩΝ ΟΠΩΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΝΕΓΕΡΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΕΔΑΦΙΣΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΔΟΜΩΝ.

Η ενέργεια που "περιέχεται" στα οικοδομικά υλικά αλλά και στη διαδικασία ανέγερσης και κατεδάφισης ενός σύγχρονου κτιρίου ισοδυναμεί με την ενέργεια που καταναλώνεται για τη θέρμανση - ψύξη του επί 7-8 χρόνια ή το 1/11 της συνολικής ενέργειας που θα καταναλώσει σε όλη τη διάρκεια της ζωής του. Άρα είναι εξίσου απαραίτητη και η επιλογή υλικών "χαμηλής περιεκτικότητας σε ενέργεια ορυκτών καυσίμων". Για παράδειγμα μπορούμε ενδεικτικά να αναφέρουμε ότι η παραγωγή 1 τ.μ, φύλλου αλουμινίου (πάχους 2mm) απαιτεί περίπου την ίδια ενέργεια με την παραγωγή 150 τ.μ, ξύλου

πάχους 2cm.

Ενέργεια επίσης "προστίθεται" στα οικοδομικά υλικά όταν μεταφέρονται από μεγάλες αποστάσεις πράγμα που σημαίνει ότι μια κατοικία κατασκευασμένη με ντόπια υλικά έχει καταναλώσει λιγότερη ενέργεια.

ΤΟΞΙΚΟΤΗΤΑ ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΩΝ ΥΛΙΚΩΝ

- Εκτός από τον ενεργειακό σχεδιασμό η άλλο κάνει ένα σπίτι "οικολογικό";

- Δεν αρκεί γι' αυτό μόνο η εφαρμογή των βιοκλιματικών αρχών. Πρέπει να σκεφτούμε γενικά την εξυγίανση της οικοδομικής δραστηριότητας δηλαδή και άλλων ζημιόγων χαρακτήρων που ευθύνονται για περιβαλλοντικές βλάβες. Για παράδειγμα μια από τις πιο σοβαρές πηγές εκπομπής CFCs (χλωροφθορανθράκων) που ευθύνονται για την τρύπα του όζοντος είναι οι αφρώδεις πλαστικές μονώσεις.

Στην Ελλάδα αλλά και στην Ευρώπη παρατηρείται ένα κενό στις προδιαγραφές των οικοδομικών υλικών όσον αφορά τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Αλλά το θετικό είναι ότι καταβάλλεται προσπάθεια οι προδιαγραφές των οικοδομικών υλικών να μην αφορούν πια μόνο τα τεχνικά αλλά και τα περιβαλλοντικά τους χαρακτηριστικά.

Η παραγωγή των περισσότερων από τις αφρώδεις πλαστικές μονώσεις διακόπτεται εντελώς. Άλλα υλικά όπως οι μοριοσανίδες που περιέχουν κόλλες φορμαλδεΐδης επιτρέπεται να διακινούνται υπό όρους.

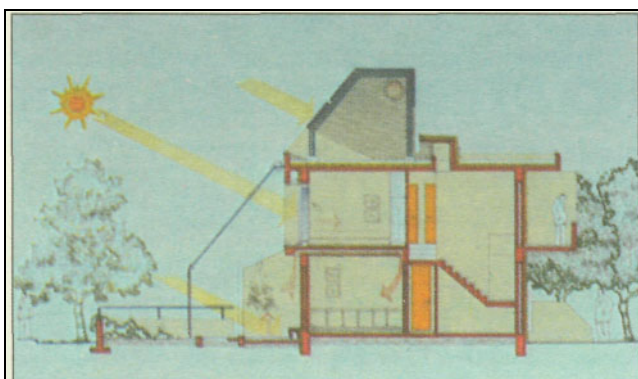
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ - ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ

- Ο Βιοκλιματισμός σχεδιασμός και η κατασκευή αυξάνει το κόστος μιας κατασκευής;

- Ο σωστός βιοκλιματικός σχεδιασμός μπορεί να οδηγήσει στην κάλυψη των απαιτούμενων φορτίων θέρμανσης και δροσισμού από τον ήλιο και τον άνεμο, σε ποσοστό της τάξης του 50%, χωρίς αυτό να συνεπάγεται αύξηση του κόστους της κατασκευής.

Επιπλέον δε, παρέχει καλύτερο χώρο, θερμική ευεξία, άνεση...

Βέβαια αν συνδυαστεί με ενεργητικά ή υβριδικά συστήματα θέρμανσης - δροσισμού όπως συλλέκτες, φωτοβολταϊκά τόξα, εναλλάκτες θερμότητας, μπορούμε να πετύχουμε μεγάλα ποσοστά ενεργειακής αυτονομίας. Προς το παρόν αυτά στοιχίζουν και δεν αποσβάνουν εύκολα.

Εξαρτάται σ' αυτές τις περιπτώσεις ο χρόνος απόσβεσης από το πόση ενέργεια καταναλώνεται στο χώρο που Θα εφαρμοστούν.

- Ποιοι αναλαμβάνουν το σχεδιασμό και την κατασκευή ενός βιοκλιματικού κτιρίου;

- Ο κάθε σπουδαστής της αρχιτεκτονικής διδάσκεται τις βασικές αρχές της βιοκλιματικής αρχιτεκτονικής σαν τμήμα της επιπρόσθετης τεχνικής του κατάρτισης μέσα από ένα μάθημα επιλογής. Δεν αποτελούν μέρος της εκπαίδευσης του στη σύνθεση ενώ αυτό θα ήταν το σημαντικότερο.

Είναι αλήθεια πως εμείς οι αρχιτέκτονες έχουμε μια φυσική απέχθεια σε κάθε τι μαθηματικό, και το κομμάτι αυτό της γνώσης ξεκινάει μ' ένα πλήθος πληροφορίες που δίνονται με μορφή υπολογισμού, διαγραμμάτων κλπ. Εάν πραγματικά έχεις μάθει να συνθέτεις χωρίς την παράμετρο του βιοκλιματικού σχεδιασμού νοιώθεις να περιορίζεσαι όταν πλέον αποκτήσεις αυτό το κομμάτι της γνώσης και θέλεις να το εφαρμόσεις...

Το χειρότερο που συμβαίνει είναι να παίζεις το ρόλο του συμβούλου επειδή κατέχεις αυτή την ειδική γνώση, συμμετέχοντας σε μια φάση εκ των υστέρων, ενώ είναι απαραίτητο να γίνεται αυτό από τη φάση των πρώτων επιλογών.

Σαν συμπέρασμα... πρέπει η βιοκλιματική αντίληψη για το σχεδιασμό ν' αποτελεί μέρος του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού από την αρχή.

- Που βρισκόμαστε σήμερα σ' αυτόν τον τομέα; Πόσο έχουμε κατανοήσει τη σημασία του σαν πολίτες και πόσο προωθείται από την πολιτεία;

- Οι πρώτες εφαρμογές στην Ελλάδα έγιναν στα μέσα του 70. Ένα από τα πρώτα σπίτια ήταν η κατοικία Βασιλειάδου στο Μαραθώνα Αττικής το 1997 από τον αρχιτέκτονα Β. Μπουριώτη.

Στη Θεσσαλονίκη το πρώτο σπίτι έγινε στη Ν. Ραιδεστό το 1982 από του Καρβούνη και R. Vahrelmann.

Μέχρι σήμερα έχουν κατασκευαστεί μερικές δεκάδες κυρίως στην Αθήνα, Θεσσαλονίκη και Κρήτη.

Οι πρώτες αυτές εφαρμογές ήταν αποτέλεσμα οικολογικής ευαισθησίας και επαγγελματικής πρωτοβουλίας κάποιων αρχιτεκτόνων αλλά και μηχανικών.

Στη διάδοση επίσης των εφαρμογών έπαιξε ρόλο και η χρηματοδότηση κάποιων ερευνητικών προγραμμάτων. Οι φορείς που χρηματοδότησαν τα προγράμματα ήταν η ΕΛΕΤΗΛΕΝ (Ελλην. Εταιρεία Ηλεκτρ. Ενέργειας), το Ι.Η.Τ. (Ινστιτούτο Ηλ. Τεχν.) του ΑΠΘ, το Εθνικό Μετσόβειο Πολυτεχνείο και τέλος το ΚΑΠΕ (Κέντρο Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας).

Η διάδοση των αρχών της βιοκλιματικής αρχιτεκτονικής ήταν ιδιαίτερα δύσκολη μέχρι σήμερα λόγω της μη κατανόησης ή κατ της υποτίμησης της σημασίας τους από τους χρήστες, τους εργολάβους αλλά και τους ίδιους τους μηχανικούς.

Σήμερα επανέρχεται δυναμικά στο προσκήνιο ως κύριος στόχος της εθνικής πολιτικής για την προστασία του περιβάλλοντος (θεσμικό πλαίσιο του Σχεδίου Δράσης 2001 του ΥΠΕΧΩΔΕ).

Ας ελπίσουμε ότι δεν θα είναι μόδα που θα περάσει.

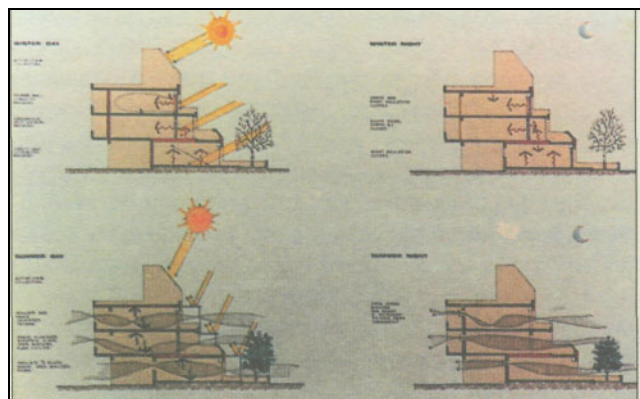
- Μιλήστε μας για τον οικισμό των τσιγγάνων που σχεδιάζετε.

- Πρόκειται για μια μελέτη που έγινε στα πλαίσια ενός προγράμματος (ENVIROM) με αντικείμενο τον ολοκληρωμένο σχεδιασμό του χώρου προσωρινής διαμονής των σκηνιτών τσιγγάνων του Δήμου Μενεμένης.

Φορείς υλοποίησης του σχεδίου είναι οι ΔΕΚΠΑΜ σε συνεργασία με το Πανελλήνιο Δίκτυο ΡΟΜ και το Δήμο Μενεμένης.

Η μελέτη ανατέθηκε σε ομάδα αρχιτεκτόνων, μηχανολόγων και μηχανικών που έχουν σχέση με την εφαρμογή ενεργητικών συστημάτων, κελυφών κατοικίας κατ κοινόχρηστων εγκαταστάσεων σύμφωνα με τις αρχές του βιοκλιματικού σχεδιασμού. Ήδη έχουμε παραδώσει την προμελέτη και προχωρούμε για την εκπόνηση της μελέτης.

- Καλή επιτυχία.

Προσχολική ηλικία και οικολογικές έννοιες

της Όλγας Απανωμεριτάκη

Η προσχολική ηλικία, η ηλικία δηλαδή από δύο περίπου ως έξι χρόνων στη χώρα μας και ως επτά χρόνων σε μερικές βόρειες χώρες, είναι μια περίοδος συναρπαστική, εξαιρετικά δημιουργική και ανυπολόγιστα ερωτική για το ανθρώπινο είδος. Η γοητεία του παιδιού αυτής της ηλικίας είτε ανήκει σε φτωχικές είτε σε εύπορες τάξεις, είτε είναι κορίτσι είτε αγόρι προσελκύει την ανθρώπινη συμπάρασταση και την διάθεση για συνεργασία. (Φράγκος 1992).

Παρόλα αυτά η τελευταία, χρονικά, ανακάλυψη της ανθρώπινης εκπαίδευσης είναι η προσχολική, η οποία έχει ιστορία μόλις εκατό χρόνων, ενώ οι άλλες βαθμίδες έχουν χίλια ή δύο χιλιάδες χρόνια. Η ανθρωπότητα, φαίνεται ότι αργεί να συλλάβει τις πιο προχωρημένες γνώσεις και αλήθειες.

Αλλά ποιο είναι το προσχολικό παιδί;

Η αναπτυξιακή ψυχολογία, σύμφωνα με τη γνωστική θεωρία, υποστηρίζει μέσα από ερευνητικά ευρήματα ότι το παιδί αυτής της ηλικίας βρίσκεται στην προσυλλογιστική περίοδο ως προς τη νοητική του ανάπτυξη. Η προσυλλογιστική περίοδος χωρίζεται στην προενοιολογική (3ο και 4ο έτος) και τη διαισθητική (5ο και 6ο έτος). Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου εμφανίζεται πλήθος λειτουργιών σ' όλους τους επί μέρους γνωστικούς τομείς ανάπτυξης, βασικότερες των οποίων είναι η συμβολική λειτουργία που είναι το πέρασμα από τα σχήματα δράσης στα νοητικά, από τον εγωκεντρισμό στην κοινωνικοποίηση και στην

ταχύτερη ανάπτυξη γλωσσικών δεξιοτήτων.

Ο σοβιετικός Ψυχολόγος Βιγκότσκι υποστηρίζει ότι στα προσχολικά παιδιά αναπτύσσονται οι "αυθόρμητες έννοιες" οι οποίες αποκτούνται από την καθημερινή εμπειρία και γίνονται αργότερα "επιστημονικές" με την παρέμβαση της συστηματικής μάθησης. (Βιγκότσκι 1988).

Επίσης, οι νευροφυσιολόγοι ερευνητές όσον αφορά την λειτουργία του ανθρώπινου εγκεφάλου και συγκεκριμένα του προσχολικού παιδιού αναφέρουν ότι αυτά μαθαίνουν γρήγορα και εύκολα (Lipsitt, 1979). Αυτή η πρώιμη μάθηση έχει άμεση επίπτωση στην οργάνωση του εγκεφάλου του παιδιού με τον ίδιο τρόπο που το εμπλουτισμένο περιβάλλον και η ελευθερία εξερεύνησης επιδρά στην ανάπτυξη του εγκεφάλου του (Ζαφρανά 1992).

Οι δραστηριότητες του παιδιού στην πορεία εξερεύνησης του περιβάλλοντος έχουν ως αποτέλεσμα να σταθεροποιούνται και να παίρνουν μια μονιμότερη μορφή οι συνάψεις και οι νευρωνικές διασυνδέσεις του εγκεφάλου τους, πράγμα που, με τη σειρά του, διευκολύνει την εν γένει ομαλή ανάπτυξη του παιδιού και την περαιτέρω διαμόρφωση της προσωπικότητάς του. Ενώ ένα πρόσωπο αλλάζει, αυτός ή αυτή παραμένει ο ίδιος (Emde, 1983).

Σχετικά με τη μάθηση και την ανάπτυξη ο Βιγκότσκι εισήγαγε στην ψυχολογία τη θεωρία, γνωστή ως "ζώνη της επικείμενης ανάπτυξης" (Zone of proximal development), σύμφωνα με την οποία το παιδί λειτουργεί με όποιες γνωστι-

κές δεξιότητες έχει κατακτήσει, ενώ παράλληλα ενυπάρχουν εν δυνάμει και οι ικανότητες που πρόκειται στο εγγύς μέλλον να κατακτηθούν από το παιδί. Γίνεται φανερό λοιπόν ότι η εκπαίδευση πρέπει να προηγείται κατάλληλα της ανάπτυξης. Προς αυτή την κατεύθυνση φαίνεται να λειτούργει και η περιβαλλοντική εκπαίδευση στην προσχολική ηλικία.

Σύμφωνα με την επιστημονική παιδαγωγική ο κλειστός χώρος του Νηπιαγωγείου δεν προσφέρεται για να αφουγκραστούν τα παιδιά το φύσημα του αέρα, το θρόισμα των φύλλων, το κελάηδημα των πουλιών, το κελάρυσμα του ρυακιού, να δούν την ποικιλία των χρωμάτων του ουρανού, το δειλινό, τις αποχρώσεις της πρασινάδας του νερού της λίμνης, του ποταμού, της θάλασσας, την πολυμορφία της άνοιξης και του φθινοπώρου, ή την αυστηρή ομορφιά του χειμώνα. Όλα αυτά γίνονται έξω στη φύση. (Τζιαντζή 1992).

Με τη διαδικασία της προσέγγισης του φυσικού κόσμου από το παιδί, αυτό προετοιμάζεται για τη ζωή και την εργασία.

Μόνον όσοι έχουν εμπλακεί με δραστηριότητες παιδιών προσχολικής ηλικίας αντιλαμβάνονται τη σπουδαιότητα της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης σ' αυτή τη σχολική βαθμίδα. "Διδάσκοντας" στα μικρά παιδιά γίνεται κανείς σοφότερος, γιατί ο χώρος μάθησης τους είναι η σοφία και όχι απλά η επεξεργασία της πληροφορίας. Συνεργαζόμενος με τα νήπια περιπίπτεις από έκπληξη σε έκπληξη από απορία σε απορία. Η έκπληξη εξ άλλου και η απορία είναι σοφές παιδαγωγικές αρχές.

Όσες συναδέλφισσες/οι έχουν εκπονήσει προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης με νήπια σίγουρα έχουν νοιώσει ενθουσιασμό και συγκίνηση αισθάνονται όμως και ένοχοι όταν πρέπει να μπουν στην τάξη, ενώ τα παιδιά παρακαλούν να μείνουν λίγο ακόμα έξω στην κοντινή ή μακρινή φύση.

Αλλά και το καθημερινό "κυρία/ε πότε θα ξαναπάμε εκδρομή;" καταδεικνύει τη βιολογική ανάγκη του παιδιού να βρίσκεται κοντά στα πράγματα και όχι στις αναπαραστάσεις τους.

Τα νήπια δεν κατέχουν γραφή και ανάγνωση με λεκτικά σύμβολα, μπορούν όμως να διαβάσουν τον κορμό των δένδρων, τα νεύρα των φύλλων, την επιφάνεια των οστράκων, τη φωνή του παπαγάλου και το κρώξιμο του βατράχου.

Οι οικολογικές αξίες που δομούνται στην προσχολική ηλικία μπορούν να είναι μονιμότερες εάν τα παιδιά κατανοήσουν τις αιτιακές σχέσεις των αντικειμένων και των φαινομένων π.χ. το πείραμα του πάγου που λιώνει, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι όταν ανεβαίνει η θερμοκρασία σε συγκεκριμένο βαθμό ο πάγος μπορεί να λιώσει (όπως π.χ. μπορεί να συμβεί με το φαινόμενο του θερμοκηπίου).

Η προσχολική ηλικία είναι πραγματικά από τις πιο κατάλληλες ηλικίες για να ξεκινήσουν οργανωμένες αλλά και αυθόρμητες δραστηριότητες περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Είναι πάρα πολλές/οι οι νηπιαγωγοί που "κολυμπούν στα βαθιά νερά" της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης εκπονώντας προγράμματα από προσωπικό ενδιαφέρον και αντιμετωπίζοντας όλα τα γνωστά προβλήματα όπως έλλειψη: ασφάλειας μετακινήσεων, ηθικής και οικονομικής στήριξης, υλικοτεχνικής υποδομής κ. ά.

Επιπρόσθετα οι νηπιαγωγοί που ασχολούνται με προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης αντιμετωπίζουν, ίσως περισσότερα προβλήματα σχετικά με την ενημέρωση, τα σεμινάρια, τα βιβλία, τις χρηματοδοτήσεις κ. ά. διότι συχνά αγνοούνται από πολλούς εμπλεκόμενους επίσημους και ανεπίσημους φορείς.

Παρ' όλα όσα αναφέρθηκαν παραπάνω το προσχολικό παιδί αποτελεί το θεμέλιο του οικοδομήματος της εκπαίδευσης, αλλά και η προστασία του περιβάλλοντος αποτελεί το θεμέλιο για την ποιότητα του ίδιου του πλανήτη μας, και σημείο σύγκλισης αυτών των δύο είναι η περιβαλλοντική εκπαίδευση στην προσχολική ηλικία.

Προγράμματα ECOSCHOOLS • GLOBE - ΗΛΙΑΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

του Παντελή Μάναλη

Tο 5ο Γυμνάσιο Νίκαιας έχει μια πλούσια εμπειρία στην εκπόνηση προγραμμάτων Π.Ε. από το 1990. Στο χρονικό αυτό διάστημα έχουν υλοποιηθεί 13 προγράμματα Π.Ε. και 1 πρόγραμμα Αγωγής Υγείας. Τα προγράμματα αυτά εκπονήθηκαν με την ευθύνη των καθηγητών Παντελή Μάναλη, Σοφίας Πλατανισιώτη, Ματίνας Λυμπέρη και Όλγας Χορτάρια. Τα θέματα τα οποία έχουν ερευνηθεί είναι τα περιβαλλοντικά προβλήματα της συνοικίας, το οικοσύστημα του όρους Αιγάλεω, εξορυκτικές δραστηριότητες στο βουνό, απορρίμματα, ενέργεια, νερό, κλίμα - ατμόσφαιρα, έδαφος.

Τα τελευταία χρόνια το σχολείο μας μετέχει σε τρία δίκτυα. Πιο συγκεκριμένα:

1. Στο ευρωπαϊκό πρόγραμμα ECOSCHOOLS Το πρόγραμμα αυτό συντονίζεται σε ευρωπαϊκό επίπεδο από το F.E.E.E. (Foundation for Environmental Education in Europe = Ίδρυμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στη Ευρώπη). Χειριστής του προγράμματος για την Ελλάδα είναι η Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης (Ε.Ε.Π.Φ). Το πρόγραμμα είναι τριετές με θεματολογία «ενέργεια, απορρίμματα, νερό» και αποσκοπεί ουσιαστικά στην προβολή και ανάδειξη των περιβαλλοντικών αξιών, αλλά και των περιβαλλοντικών προβλημάτων, προτρέπει δε τους μαθητές σε δράσεις που έχουν στόχο την πληροφόρηση, ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινωνίας.

Στη διάρκεια του προγράμματος με θέμα «Ενέργεια» οι μαθητές πήραν πρωτοβουλία και, σε συνεννόηση με τη Διεύθυνση του σχολείου, αντιμετώπισαν μικρά προβλήματα που ανέδειξε η ενεργειακή καταγραφή του κτιρίου π.χ. αντικατάσταση τζαμιών ή κουρτινών, ανέπτυξαν δράση για μικρές παρεμβάσεις στον αύλειο

χώρο π.χ. φύτευση παρτεριών, επισκέφθηκαν το Δήμο και το ΥΠΕΧΩΔΕ (Τμήμα Κτιριολογίας και Προτύπων Κατοικίας) και συζήτησαν το πώς μπορεί να υλοποιηθούν προτάσεις τους που αφορούν μεγάλες παρεμβάσεις π.χ. διαμόρφωση του αύλειου χώρου έτσι ώστε αυτός να συμβάλλει στην εξοικονόμηση ενέργειας, ένωσαν ιδιαίτερη ικανοποίηση όταν πρόσφατα πρόταση τους για τοποθέτηση φωτοβολταϊκού συστήματος έγινε πράξη με την βοήθεια της Green Peace και των Υπουργείων ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ και Παιδείας. Εκτός όμως από τις προτάσεις - παρεμβάσεις και την δράση που ανέλαβαν για την υλοποίησή τους, κατέληξαν και σε προτάσεις που έχουν σχέση με την ίδια τη συμπεριφορά τους για την εξοικονόμηση ενέργειας. Με βάση αυτές τις προτάσεις, έφτιαξαν αφίσσα με χιουμοριστικά σκισάκια, επισκέφθηκαν τις τάξεις και συζήτησαν με τους συμμαθητές τους. Έφτιαξαν στην πραγματικότητα ένα οικοκώδικα συμπεριφοράς μέσα στο σχολείο για την αντιμετώπιση του προβλήματος, κώδικα συμπεριφοράς που αφορά τους ίδιους και όχι κάποιους άλλους.

Το σχολείο βραβεύτηκε για την επιτυχή συμμετοχή του στο πρόγραμμα τη διετία 95-97 και του παρεδόθη η σημαία των «Οικολογικών Σχολείων».

2. Στο διεθνές πρόγραμμα GLOBE του οποίου την ελληνική συμβολή αποτελεί το πρόγραμμα ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. Το πρόγραμμα αυτό (για την πιλοτική εφαρμογή του έχουν επιλεγεί 24 σχολεία από όλη την Ελλάδα) έχει σαν στόχο την δημιουργία περιβαλλοντικών σταθμών στα σχολεία που συμμετέχουν σ' όλο το κόσμο και στη διασύνδεση τους μέσω του δικτύου Internet, ώστε να ανταλλάσσονται περιβαλλοντικά δεδομένα για το τοπικό περιβάλλον της περιοχής του κάθε σχολείου αλλά και για να συνερ-

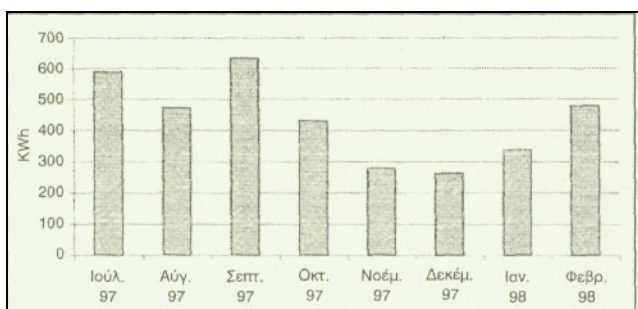
ανάπτυξη ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

γαζονται οι μαθητές των σχολείων από διαφορετικές περιοχές ή χώρες. Φορέας εκτέλεσης του προγράμματος είναι το Πανεπιστήμιο Αθηνών (Τομέας Φυσικής Εφαρμογών και Τμήμα Πληροφορικής) ενώ στην επιτροπή παρακολούθησης μετέχουν το ΥΠΕΧΩΔΕ και το ΥΠΕΠΘ.

Στη διάρκεια του προγράμματος οι μαθητές παίρνουν καθημερινά μετρήσεις θερμοκρασίας (στιγμιαία, μέγιστη και ελάχιστη τιμή), βροχόπτωσης, ποσοστού νεφοκάλυψης κατ τύπου των νεφών. Κάθε 15 μέρες παίρνουν μετρήσεις θερμοκρασίας και pH του νερού, υδάτινης επιφάνειας που είναι κοντά στο σχολείο. Έχουν χαρακτηρίσει το έδαφος περιοχής του βουνού που είναι το σχολείο (σύσταση, δομή, υφή, εδαφικοί οριζόντες) έχοντας συλλέξει επιπρόσθετες πληροφορίες γι' αυτό και έχουν πάρει δείγματα για ανάλυση στην τάξη. Τέλος κάθε μήνα μετρούν τη περιεκτικότητα του εδάφους σε νερό με τη μέθοδο της βαρυμετρικής ποσοτικής ανάλυσης. Τα αποτελέσματα των μετρήσεων τους, τα στέλνουν μέσω του Internet σε έναν κεντρικό Server και έχουν τη δυνατότητα να δουν πως διαμορφώνεται το κλίμα της Γης μέσα από μετρήσεις που πραγματοποιούν μαθητές από όλο τον κόσμο. Παράλληλα μέσα από μια πληθώρα εκπαιδευτικών μέσων (παιγνίδια, πειράματα, κατασκευές, προσομιεύσεις, συζητήσεις με ειδικούς, ερευνητικές επισκέψεις κ.ά.) ερευνούν τα θέματα κλίμα, νερό, έδαφος εστιάζοντας κυρίως στην περιβαλλοντική τους διάσταση.

3. Κατά την φετινή σχολική χρονιά το σχολείο μας γίνεται το πρώτο Γυμνάσιο της χώρας που καλύπτει τις ανάγκες του σε ηλεκτρικό ρεύμα από τον ήλιο και παράλληλα το πρώτο ενός εθνικού Δικτύου Ηλιακών Σχολείων. Η λειτουργία του φωτοβολταϊκού συστήματος (4.500 W) που εγκαταστάθηκε στην ταράτσα εγκαινιάστηκε από τον Υπουργό ΠΕΧΩΔΕ Κο Κ. Λαλιώτη. Το δίκτυο αυτό είναι αποτέλεσμα συνεργασίας του ΥΠΕΠΘ, του ΥΠΕΧΩΔΕ και της διεθνούς Οικολογικής οργάνωσης Greenpeace. Στόχος η εξοικείωση των μαθητών με τις νέες καθαρές τεχνολογίες όπως η ηλιακή και η ανταλλαγή εμπειριών με τα δέματα της ενέργειας κατ του περιβάλλοντος.

Στους οχτώ πρώτους μήνες της λειτουργίας του (Ιούνιος 97 - Φλεβάρης 98) το φωτοβολταϊκό σύστημα έχει παράγει

συνολικά KWh. Το σύστημα έχει συνδεθεί με το δίκτυο της ΔΕΗ, το οποίο χρησιμοποιείται σαν αποθήκη Όταν η παραγωγή της ηλεκτρικής ενέργειας ξεπερνάει την κατανάλωση (π.χ. διακοπές Χριστουγέννων, Πάσχα, καλοκαίρι). Παρακάτω δίνονται τα ποσά της ηλιακής ενέργειας που έχουν μετατραπεί σε ηλεκτρική ανά μήνα.

Από τον Δεκέμβριο του 97 έχει τοποθετηθεί μετρητής στο κυλικείο του σχολείου και οι μαθητές με τις μετρήσεις τους συγκρίνουν την κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας στο σχολικό κτίριο, στο κυλικείο με αυτήν που παράγεται από το φωτοβολταϊκό σύστημα. Ολοκληρωμένα συμπεράσματα όμως θα έχουμε αφού συμπληρωθεί ένας χρόνος λειτουργίας. Από τον Ιανουάριο του 98 τέλος, μετέχουμε σε ένα j πρόγραμμα ανταλλαγής δεδομένων με άλλα ηλιακά σχολεία των χωρών της Ευρώπης (Αμβούργο Γερμανίας, Λας Πάλμας Ισπανίας) όπου συγκρίνονται τα αποτελέσματα μεταξύ περιοχών διαφορετικού γεωγραφικού πλάτους.

Κατά τη σχολική χρονιά 97 - 98 μετέχουν στα παραπάνω προγράμματα 75 μαθητές σε σύνολο 288, δηλ το 26% των μαθητών.

Ο Παντελής Μάναλης είναι εκπαιδευτικός στο 5ο Γυμνάσιο Νίκαιας

Πρός υπεύθυνους και όχι μόνο

Αγαπητοί συνάδελφοι - συναδέλφισσες,

Η Συντακτική Επιτροπή του περιοδικού, έκρινε σκόπιμο να καθιερώσει μια ειδική και μόνιμη στήλη για τους Υπεύθυνους Π.Ε. Λόγοι παιδαγωγικοί, ιστορικοί αλλά και ηθικοί επιβάλλουν την παραχώρηση ενός βήματος στο έντυπο μας σ' αυτούς που υπηρετούν το θεσμό του Υπεύθυνου Π.Ε. και αποτελούν τα αποκεντρωμένα όργανα για την εφαρμογή της εκπαιδευτικής πολιτικής για την Π.Ε.

Έχουμε την αίσθηση πως αποτελεί κοινή πεποίθηση στην εκπαιδευτική κοινότητα ότι ο θεσμός του Υπεύθυνου Π.Ε." έχει καταξιώθει στην επτάχρονη πορεία του και έχει συμβάλει αποφασιστικά στη διάδοση της Π.Ε. και στην ανάπτυξη των σχολικών προγραμμάτων. Θεωρούμε λοιπόν ότι οι απόψεις όσων υπηρετούν ή υπηρέτησαν στο παρελθόν το θεσμό, βγαλμένες μέσα από την εμπειρία της εκπαιδευτικής δράσης για την Π.Ε., έχουν ιδιαίτερη σημασία και ενδιαφέρον για τον προβληματισμό γύρω από την Π.Ε. που επιθυμεί να προωθήσει το περιοδικό μας.

Στόχος μας είναι η στήλη να αποτελέσει ένα βήμα διάλογου για θέματα όπως το θεσμικό πλαίσιο της Π.Ε., η δέση της Π.Ε. στο σημερινό σχολείο, τα προγράμματα στα σχολεία και το μέλλον τους κλπ. Εκτός από τις απόψεις των ίδιων των Υπευθύνων, η στήλη πρόθυμα θα φιλοξενεί γνώμες, κρίσεις, σκέψεις και προτάσεις όσων επιθυμούν να συνεισφέρουν στη συζήτηση. Ιδιαίτερα ενδιαφέρει βέβαια ο διάλογος για τον ίδιο το θεσμό του Υπεύθυνου Π.Ε.", ης επιτυχίες ή ας αστοχίες που καταγράφηκαν στην μέχρι τώρα εφαρμογή του, τα προβλήματα που αντιμετωπίζει, Ως προοπτικές για τη βελτίωση του ή ενδεχομένως την ανάγκη μετεξέλιξης του σε κάτι άλλο.

Περιμένουμε λοιπόν συμμετοχή στο διάλογο από υπεύθυνους και όχι μόνο. Θα παρακαλούσαμε να στέλνετε μικρά και περιεκτικά κείμενα, όχι εκτεταμένα άρθρα ή παρουσιάσεις προγραμμάτων ή δραστηριοτήτων.

Για το επόμενο τεύχος προτείνουμε τα παρακάτω δέματα:

- α) Η δέση της Π.Ε. στη μεταρρύθμιση του Λυκείου.
- β) Η σχέση της Π.Ε. με ας άλλες σχολικές δραστηριότητες.
- γ) Προτάσεις για τη συνάντηση Υπευθύνων Π.Ε. που προτίθεται να οργανώσει το ΥΠΕΠΘ.

Μπορείτε φυσικά να θίξετε και όποιο άλλο θέμα επιθυμείτε.

Το παρόν και το μέλλον του θεσμού του Υπεύθυνου Π.Ε.

του Γιώργου Περδίκη

Είναι κοινά αποδεκτό ότι ενεργοποίηση της διάταξης του Ν. 1892/90 που προέβλεπε την απόσπαση ενός εκπαιδευτικού σε κάθε Διεύθυνση Εκπαίδευσης με αποκλειστικό καθήκον την προώθηση της Π.Ε. στα σχολεία, έδωσε σημαντική ώθηση στην εφαρμογή της Π.Ε. ως διεπιστημονικής δραστηριότητας. Σημαντική συμβολή είχε ακόμη η δραστηριότητα των Υπευθύνων και στον επιμορφωτικό τομέα, και συγκεκριμένα στη σταδιακή "μύηση" ικανού αριθμού εκπαιδευτικών σε ενεργητικές και βιωματικές εκπαιδευτικές μεθόδους για την εξυπηρέτηση των προγραμμάτων Π.Ε.

Σήμερα, χάρη στην Π.Ε., έννοιες και διαδικασίες που έχουν σχέση με τη δημιουργική μάθηση όπως μέθοδος project, παιχνίδι ρόλων, βιωματική προσέγγιση κλπ. γνωρίζουν σχετικά πλατιά διάδοση σ' ένα σχολείο που το κανονιστικό του πλαίσιο λίγα περιθώρια διαφυγής παρέχει από τις ασφυκτικές παραδοσιακές δομές. Η εκπαιδευτική αυτή άνοιξη που έφερε η Π.Ε., ομολογείται και από ανεξάρτητους παρατηρητές (1). Είναι τόσο καταλυτικός ο ρόλος της Π.Ε. στην εισαγωγή προοδευτικών αρχών και μεθόδων, ώστε δοκιμες παιδαγωγικές τεχνικές που προϋπήρξαν της Π.Ε. με τη σημερινή της μορφή, όπως η μέθοδος project, να ταυτίζονται στη συνείδηση πολλών εκπαιδευτικών και μαθητών με την Π.Ε. (2).

Η συμβολή των Υπευθύνων Π.Ε. σ' αυτό το "μικρό θαύμα της περιβαλλοντικής" χωρίς να ισχυριζόμαστε ότι οφείλεται μόνο σ' αυτούς, είναι αδιαμφισβήτητη. Πιστεύουμε ότι η επιτυχία του θεσμού στην Π.Ε. ώθησε τις εκπαιδευτικές αρχές να ακολουθήσουν το πρότυπο του "υπεύθυνου" και για άλλους τομείς της εκπαίδευσης όπως πληροφορική και νέες τεχνολογίες, αγωγή υγείας, εργαστήρια φυσικών επιστημών, συγκροτώντας έτσι ένα άτυπο σώμα "μεσαίων στελεχών" της εκπαίδευσης με σημαντικό ρόλο στην αποκέντρωση της εκπαιδευτικής πολιτικής.

Σήμερα ωστόσο, πιστεύουμε ότι το πλαίσιο μέσα στο οποίο κινούνται και δρουν οι Υπεύθυνοι Π.Ε. δεν είναι πρόσφορο για αποτελεσματική υποστήριξη του έργου των σχολείων στην Π.Ε. Όσο η Π.Ε. εξαπλώνεται και τα προγράμματα των

το βήμα ΤΩΝ ΥΠΕΥΘΥΝΩΝ Π.Ε.

σχολείων πληθαίνουν, τόσο το μοντέλο του αποσπασμένου εκπαιδευτικού, χωρίς βοήθεια και γραμματειακή υποστήριξη, χωρίς τη δυνατότητα διαχείρισης κάποιου ad hoc χρηματικού ποσού, αποδεικνύεται ανεπαρκές πλέον για ουσιαστική καθοδήγηση, παρακολούθηση και υποστήριξη των σχολικών προγραμμάτων και δραστηριοτήτων που γίνονται στα πλαίσια της Π.Ε.

Τι "δέον γενέσθαι"; Να οριστούν περισσότεροι υπεύθυνοι στους μεγάλους νομούς; Να δημιουργηθούν "Γραφεία Π.Ε." με επαρκή στελέχωση και εξοπλισμό σε υλικά και μέσα; Κάτι άλλο; Η στήλη επιθυμεί ν' ανοίξει ένα διάλογο στο κείμενο αυτό ζήτημα για το μέλλον της Π.Ε. στην τυπική εκπαίδευση της χώρας μας.

(1) Όπως σε κείμενο του Ν. Μολυβιάτη με τίτλο "Ακτινογραφώντας την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση" στο περιοδικό "Νέα Οικολογία" τ. 164. Ιούνιος 1998, σελ. 52

(2) Στο άρθρο της Μαρίας Βαϊνά στο περιοδικό "Νέα Ι Παιδεία" τ. 80, Φθινόπωρο 1996, σελ. 83 με τίτλο "Μέθοδος project: Μία πρόκληση για το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα", αναφέρεται:

"Στη χώρα μας έχει περάσει η θέση -αθόρυβα και ανεπίσημα- πως η μέθοδος project είναι μέθοδος αποκλειστικά περιβαλλοντικής αγωγής".

Ο Γιώργος Πεردίκης είναι Υπεύθυνος Π.Ε. Β/βμιας Εκπαίδευσης του Ν. Πιερίας.

Επιτέλους κάτι κινείται στο ΕΠΕΑΕΚ για την Περιβαλλοντική!

του Γιώργου Πεردίκη

Όπως είναι γνωστό στο ΕΠΕΑΕΚ, δηλαδή στο "Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Εκπαίδευσης και Ι Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης" (ή σε πιο απλά "ελληνικά" στο κομμάτι του "πακέτου Ντελόρ ΙΙ" που αφορά την εκπαίδευση) προβλέπεται ένα σημαντικό ποσό (περίπου 1 δις δραχμές) για την ανάπτυξη και ενίσχυση του θεσμού της Π.Ε. Μεταξύ των δράσεων που προβλέπονταν ήταν:

- α. Η ολοκλήρωση του προγράμματος ίδρυσης και λειτουργίας Κ.Π.Ε. (περίπου 20 κέντρα σε όλη τη χώρα).
- β. Η παροχή κινήτρων στα σχολεία και τους εκπαιδευτικούς για την ανάπτυξη προγραμμάτων Π.Ε. (επιδότηση προγραμμάτων).
- γ. Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών.
- δ. Η παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού για την Π.Ε.
- ε. Η μελέτη της ενσωμάτωσης της Π.Ε. στο εκπαιδευτικό σύστημα.

Απ' όλες αυτές τις δράσεις, μέχρι το τέλος της προηγούμενης σχολικής χρονιάς και ενώ το ΕΠΕΑΕΚ οδεύει προς τη λήξη του, δεν είχαν προχωρήσει παρά ελάχιστα πράγματα, κυρίως στον τομέα της ίδρυσης και λειτουργίας Κέντρων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.

Το τελευταίο διάστημα (καλοκαίρι 98) δημοσιεύτηκαν δύο προκηρύξεις που ανατρέπουν αυτό το σκηνικό και δημιουργούν ένα αισιόδοξο κλίμα για τις προοπτικές της Π.Ε.

Οι προκηρύξεις αυτές αφορούν:

1. Πενθήμερα σεμινάρια για την Π.Ε. εξακτινωμένα σε όλη τη χώρα, για 40 περίπου εκπαιδευτικούς από κάθε νομό που θα ολοκληρωθούν σε δύο χρόνια και θα γίνουν από κατάλληλους φορείς (Πανεπιστήμια, ΤΕΙ, άλλοι φορείς επιμόρφωσης κλπ.)

2. Αγορά έτοιμου εκπαιδευτικού υλικού για την Π.Ε. και παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού για την Π.Ε. μέσα σε εύλογο χρόνο (περίπου ένα έτος). Η προκήρυξη είναι πάρα πολύ αναλυτική και περιγράφει με λεπτομέρειες τους στόχους, τη μορφή και το περιεχόμενο του υλικού που θα παραχθεί και το οποίο θα απευθύνεται σε τρεις βαθμίδες (Δημοτικό, Γυμνάσιο, Λύκειο).

Πιστεύουμε ότι οι δράσεις αυτές, όταν πραγματοποιηθούν θα συντελέσουν σημαντικά στην αναβάθμιση και προώθηση της Π.Ε.

Τα σεμινάρια δεν λύνουν βέβαια το πρόβλημα της επιμόρφωσης του συνόλου των εκπαιδευτικών, αλλά αποτελούν ένα σημαντικό βήμα.

Η δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού είναι αυτή τη στιγμή μια ζωτική ανάγκη για την Π.Ε. και ελπίζουμε να ικανοποιηθεί σε κάποιο βαθμό με την παραπάνω δράση του ΕΠΕΑΕΚ.

Θα θέλαμε ωστόσο να επισημάνουμε την μεγάλη καθυστέρηση στην προώθηση των δράσεων του ΕΠΕΑΕΚ για την Π.Ε. Ήταν πραγματικά πολύ απογοητευτικό για τους εκπαιδευτικούς που ασχολούνται με την Π.Ε. όταν έβλεπαν την προηγούμενη σχολική χρονιά να επιδοτούνται (με ποσά 200.000 δρχ.) προγράμματα Αγωγής Υγείας και Αγωγής του Καταναλωτή αλλά όχι Π.Ε.! Το γεγονός αυτό δημιουργούσε και την εντύπωση μιας διακριτικής μεταχείρισης εις βάρος της Π.Ε. από το ΥΠΕΠΘ, ενώ είναι βέβαιο ότι δεν υπάρχει τέτοια πρόθεση.

Μία ακόμη επισήμανση: Είναι κρίμα που δεν προβλέφτηκε στο ΕΠΕΑΕΚ καμία δράση για την υποστήριξη και υποβοήθηση του έργου των Υπευθύνων Π.Ε.! Πιστεύουμε ότι θα ήταν πολλαπλή αποδοτική.

Συνάντηση των Κέντρων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

Σουφλί, Ιούλιος 1998

Της Βέτας Τσαλίκη

να από τα έργα του ΥΠΕΠΘ στα πλαίσια του ΕΠΕΑΚ το οποίο είναι σε εξέλιξη και λειτουργία είναι η ενέργεια που αφορά τα Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (ΚΠΕ). Φέτος συμπληρώθηκαν τρία χρόνια πειραματικής λειτουργίας των κέντρων, αν και τα περισσότερα την πρώτη χρονιά ξεκίνησαν με καθυστέρηση. Τα ΚΠΕ που λειτουργούν αυτή τη στιγμή είναι στις εξής περιοχές. Αργυρούπολη Αττικής, Ελευθέριο - Κορδελιό Θεσσαλονίκης, Καστοριά, Μουζάκι Καρδίτσας. Κόνιτσα. Σουφλί, Ακρατα Αχαΐας. Κλειτορία Αχαΐας. Είναι βέβαια γνωστό ότι το ΚΠΕ Κλειτορίας είναι το πρώτο που ιδρύθηκε και λειτουργεί από το 1993.

Μπορούμε να πούμε, λοιπόν, πως οδεύουμε προς το κλείσιμο μιας ενδιαφέρουσας τριετίας και την απόκτηση πολύτιμης εμπειρίας από την λειτουργία των ΚΠΕ στη χώρα μας. Η διαπίστωση αυτή φάνηκε στην τελευταία συνάντηση των εργαζομένων στα ΚΠΕ της χώρας, που έγινε στις 3-7 Ιουλίου στο Σουφλί. Έχουν ήδη πραγματοποιηθεί άλλες δύο παρόμοιες συναντήσεις τα προηγούμενα χρόνια, η πρώτη στην Κλειτορία και η δεύτερη στο Μουζάκι. Οι συναντήσεις αυτές έχουν ως στόχο την ανταλλαγή εμπειριών από την λειτουργία της τρέχουσας χρονιάς, την διατύπωση και προσπάθεια επίλυσης των προβλημάτων που διαπιστώνονται και την διευκρίνιση ζητημάτων που αφορούν το εκπαιδευτικό έργο, τις σχέσεις εργασίας, τις σχέσεις δήμων ΕΙΝ και ΥΠΕΠΘ και τα οικονομικά. Όσες και όσοι είχαν την ευκαιρία να συμμετέχουν και στις τρεις συναντήσεις, δα συμφωνήσουν ότι σε αυτή την τελευταία συνάντηση, φάνηκε το έργο που μπορεί να παραχθεί από τα κέντρα, εάν αξιοποιηθούν οι δυνατότητες που δίνονται από την ιδρυτική εγκύκλιο και το χρηματοδοτικό πλαίσιο. Κρίσιμος παράγοντας βέβαια είναι το προσωπικό που στελεχώνει τα ΚΠΕ, αλλά και οι ιδιαιτερότητες που παρουσιάζει κάθε κέντρο, οι οποίες καθορίζονται από την περιοχή στην οποία βρίσκεται.

Η παραπάνω διαπίστωση, το ότι δηλαδή τα κέντρα έδειξαν ένα αξιόλογο έργο ιδιαίτερα την προηγούμενη χρονιά, έγινε φανερό όταν κάθε κέντρο παρουσίασε τη δράση της χρονιάς 1997-98. Θα ήταν ενδιαφέρον κάποια στιγμή, μέσα από αυτές τις στήλες να γίνει ένας συνολικός απολογισμός της πρώτης αυτής τριετίας, η οποία επέτρεψε γόνιμο προβληματισμό και πειραματισμούς, όχι πάντα χωρίς συγκρούσεις και αντιθέσεις, αλλά με διάθεση για κατανόηση του νέου αυτού θεσμού. Εδώ δα περιοριστούμε να αναφέρουμε λίγα στοιχεία για το έργο των κέντρων κατά τη διάρκεια της προηγούμενης περιόδου.

Έτσι, λοιπόν, σε όλα τα κέντρα λειτούργησαν εκπαιδευτικά προγράμματα (ημερήσια ή πολυήμερα ανάλογα με τη δυνατότητα που έχει το κάθε κέντρο να μπορεί να φιλοξενήσει παιδιά) για ομάδες ή τάξεις μαθητών και μαθητριών που τα επισκέπτονται. Τα θέματα με τα οποία ασχολούνται τα προγράμματα αυτά σχετίζονται κυρίως με το τοπικό περιβάλλον και είναι σχεδιασμένα στη πλειοψηφία τους για παιδιά των τελευταίων τάξεων του δημοτικού και των τάξεων του γυμνασίου. Δηλώθηκε ότι υπάρχει μια αυξημένη ζήτηση συμμετοχής στα προγράμματα από τα σχολεία και διαπιστώθηκε ότι προσφέρονται λιγότερα προγράμματα για παιδιά μικρότερων ηλικιών και λυκείου. Αρκετά από τα ΚΠΕ εστίασαν στην επιμορφωτική δραστηριότητα δίνοντας την δυνατότητα στους εκπαιδευτικούς που συμμετείχαν να ενημερωθούν για τα περιβαλλοντικά θέματα και να γνωρίσουν νέες μεθοδολογικές προσεγγίσεις για τα προγράμματα που πραγματοποιούν στα σχολεία. Ορισμένα έδειξαν ιδιαίτερη εκδοτική δραστηριότητα, ενώ ενδιαφέρουσες ήταν οι διεθνείς συνεργασίες που αναπτύχθηκαν και η συμμετοχή σε δίκτυα.

Η ανταλλαγή εμπειρίας και ο προβληματισμός που αναπτύχθηκε μεταξύ των εκπαιδευτικών που εργάζονται στα ΚΠΕ αλλά και του εκπρόσωπου του ΥΠΕΠΘ και της Διεύθυνσης του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης ανέδειξε μια σειρά από ζητήματα που αφορούν όχι μόνο το παρόν αλλά και το μέλλον του δεσμού αυτού και βέβαια τις δυνατότητες που ανοίγονται για την περιβαλλοντική εκπαίδευση. Η στήλη του περιοδικού μας είναι ανοιχτή στην ανάπτυξη ενός τέτοιου διαλόγου.

Η Βέτα Τσαλίκη είναι Υπεύθυνη του Κ.Π.Ε. Ελευθερίου - Κορδελιού

Γνωριμία με το δάσος · ρόλος του περιαστικού πρασίνου

των Γιώργου Φαραγγιάκη, Ρέας Παλαιοπούλου, Αγγελικής Τρικαλίτη, Φλώρος Βρέιου, Νίκου Στεφανόπουλου

Το πρόγραμμα αυτό είναι πειραματικό και διαρκεί πέντε (5) ώρες. Αποτελεί προϊόν συλλογικής εργασίας της παιδαγωγικής ομάδας του Κ.Π.Ε. Αργυρούπολης, η οποία και το πραγματοποιεί στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων του Κέντρου.

ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ

1. Το δάσος βρίσκεται στο άμεσο περιβάλλον του Κ.Π.Ε. Αργυρούπολης
2. Η έλλειψη πράσινου στο λεκανοπέδιο της Αττικής και η συνεχής μείωση του αποτελεί σημαντικό περιβαλλοντικό πρόβλημα.
3. Για το θέμα αυτό υπάρχει προηγούμενη εμπειρία και γνώση των παιδιών.
4. Το θέμα βρίσκεται στην καθημερινή επικαιρότητα (πλημμύρες - πυρκαγιές) και σχετίζεται με την καθημερινή ζωή των παιδιών (ψυχαγωγία)
5. Τα παιδιά διαθέτουν μία έμφυτη αγάπη προς τη φύση και είναι σημαντικό να την ενισχύσουμε και να την εδραιώσουμε.

ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Στο σχεδιασμό αυτού του προγράμματος θέλουμε:

1. Να γνωρίσουν τα παιδιά τι είναι το δάσος, τα στοιχεία που αποτελούν το δασικό οικοσύστημα (βιοτικά, αβιοτικά).
2. Να κατανοήσουν τις λειτουργίες του, τις σχέσεις αλληλεξάρτησης και αλληλεπίδρασης που υπάρχουν μεταξύ των στοιχείων του, καθώς και τις προϋποθέσεις για την ισορροπία του οικοσυστήματος.
3. Να διερευνήσουν και να ανακαλύψουν την επίδραση του δάσους στην ανθρώπινη ζωή και τον ιδιαίτερο ρόλο του περιαστικού πράσινου.
4. Να αντιληφθούν το μέγεθος των κινδύνων που το απειλούν και προέρχονται από την ανθρώπινη καταστροφική δράση καθώς και τις συνέπειες που θα έχει στη ζωή μας η καταστροφή των δασών.
5. Να αναπτύξουν δεξιότητες στο να παρατηρούν, να μετρούν, να καταγράφουν, να ταξινομούν.
6. Να αποκτήσουν δεξιότητες για τη διερεύνηση των προβλημάτων, την αναζήτηση λύσεων και την εκδήλωση περιβαλλοντικής δράσης.
7. Να συμμετέχουν στην διαδικασία της μάθησης και να εργάζονται ομαδικά.
8. Να έρθουν σε άμεση επαφή με τη ζωή στο δάσος, να αναπτύξουν αισθήματα αγάπης και να υιοθετήσουν στάση και συμπεριφορά απέναντι του.

ΣΤΑΔΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

A. ΥΠΟΔΟΧΗ - ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΟ ΚΕΝΤΡΟ

1. Η παιδαγωγική ομάδα του Κ.Π.Ε. υποδέχεται τις ομάδες -

τάξεις των μαθητών στην μεγάλη αίθουσα του κτιρίου. Στην αίθουσα αυτή, εκτός από τον εξοπλισμό (μικροφωνική εγκατάσταση, μηχανήματα προβολής slides και διαφανειών, κασετόφωνο) λειτουργεί μονίμως έκθεση υλικού κυβερνητικών και μη κυβερνητικών φορέων που ασχολούνται με το περιβάλλον και περιλαμβάνει αφίσες, πληροφορίες και φωτογραφίες για θέματα που αφορούν την προστασία του περιβάλλοντος καθώς και υλικό προγραμμάτων Π.Ε. Τα παιδιά για λίγα λεπτά κινούνται ελεύθερα στο χώρο παρατηρούν το υλικό, ακούν μουσική, σχολιάζουν μεταξύ τους, δέχονται τα πρώτα ερεθίσματα.

Ακολουθεί η γνωριμία των παιδιών με τους εκπαιδευτικούς του κέντρου και μια μικρή συζήτηση για τη λειτουργία του κέντρου καθώς και για το σκοπό της επισκέψεως τους στο χώρο αυτό.

Στη συνέχεια προβάλλονται slides με δραστηριότητες παιδιών στο πλαίσιο προγραμμάτων Π.Ε. τονίζοντας τη σημασία που έχει ακόμα και μια μικρή δραστηριοποίηση των παιδιών προς όφελος της προστασίας του περιβάλλοντος.

Τέλος, τα παιδιά χωρίζονται σε ομάδες με τρόπο τυχαίο και φυτεύουν ένα θάμνο στον κήπο του κέντρου, μια δραστηριότητα συμβολική που στοχεύει και στη δημιουργία ενός δεσμού συναισθηματικού με το χώρο.

B. ΣΤΗ ΤΑΞΗ

Στο στάδιο αυτό οι στόχοι είναι κυρίως γνωστικοί. Μετά από ένα μικρό διάλειμμα, τα παιδιά μπαίνουν στην αίθουσα διδασκαλίας και κάθονται στα τραπέζια κατά ομάδες. Η παρουσίαση ξεκινάει με μια δραστηριότητα διερεύνησης της προϋπάρχουσας γνώσης των παιδιών σχετικά με το θέμα.

Τα παιδιά ενθαρρύνονται να γράψουν σ' ένα χαρτί τα συστατικά που νομίζουν ότι έχει το δάσος. Όλα τα χαρτάκια αναρτώνται στον πίνακα και ακολουθεί συζήτηση πάνω στις ανακοινώσεις των παιδιών και σύνθεση των επιμέρους στοιχείων, με στόχο τη συστηματικοποίηση της υπάρχουσας γνώσης. Προβάλλεται στο video σύντομη ταινία γύρω από τη ζωή των οργανισμών στο δάσος (οργανισμοί του δάσους, τροφικές αλυσίδες, τροφικά πλέγματα, αποικοδομητές, ρόλος του εδάφους, αλληλεξαρτήσεις και αλληλεπίδρασεις των οργανισμών στο δασικό οικοσύστημα). Τέλος, προβάλλεται σε διαφάνεια γλωσσικό παιχνίδι με την τροφική αλυσίδα στο οποίο συμμετέχουν όλες οι ομάδες.

Προβάλλονται διαφάνειες και γίνεται συζήτηση με τις λειτουργίες του δάσους και τις ωφέλειες του περιαστικού πρασίνου.

Ακολουθεί ομαδική εργασία με θέμα τους κινδύνους που απειλούν το δάσος. Κάθε ομάδα, αφού συζητήσει το θέμα με τον

κέντρα Π.Ε.

υπεύθυνο εκπαιδευτικό, αξιολογεί συγκεκριμένες δραστηριότητες που περιγράφονται σε ειδικά καρτελάκια ως ωφέλιμες ή βλαβερές για το δάσος και παρουσιάζει το αποτέλεσμα της εργασίας της. Δέχεται σχόλια και συχνά τροποποιήσεις σ' αυτό.

Γ. ΕΡΓΑΣΙΑ ΠΕΛΙΟΥ

Το στάδιο αυτό περιλαμβάνει επίσκεψη στο δάσος και δραστηριότητες στο πεδίο. Η προετοιμασία για την επίσκεψη ξεκινάει κατά τη διαδρομή με το λεωφορείο. Τα παιδιά μαθαίνουν το Τραγούδι του δάσους" και το τραγουδούν με ενθουσιασμό.

Αμέσως μόλις φτάσουμε, οι ομάδες επεξεργάζονται το "Δωδεκάλογο του φίλου του δάσους", δραστηριότητα που στοχεύει στην εκδήλωση της ορθότερης κατά το δυνατό συμπεριφοράς κατά τη διάρκεια της επίσκεψης, αλλά και γενικότερα. Μετά την ολοκλήρωση της προετοιμασίας οι ομάδες ακολουθούν τη δική τους διαδρομή. Γίνεται η σύσφιξη της ομάδας και η πρώτη επαφή με το χώρο με μικρές δραματοποιήσεις και παιχνίδια συγκέντρωσης και κινητοποίησης όλων των αισθήσεων. Στη συνέχεια τα παιδιά πάλι κατά ομάδες, παρατηρούν λεπτομερώς το έδαφος και τους οργανισμούς του, διακρίνουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των φυτών, αναζητούν ίχνη ζώων, συσχετίζουν και βγάζουν συμπεράσματα. Καταγράφουν τα στοιχεία που ανακαλύπτουν, συλλέγουν ενδεικτικά υλικό από νεκρούς οργανισμούς, όπως φύλλα, καρπούς, κελύφη εντόμων, κ.ά. Για την εργασία αυτή χρησιμοποιούν μέσα και όργανα όπως: μεγεθυντικούς φακούς, κυάλια, λαβίδες, μεζούρες, χαρτί, μαρκαδόρους, κηρομπογιές κ.ά. Ακολουθεί το παιχνίδι του "κρυμμένου θησαυρού".

"Το τραγούδι του δάσους": Ξεκινώ το δάσος να γνωρίσω/να περπατήσω και ν' ακούσω τα πουλιά/με τα λουλούδια και τα δέντρα να μιλήσω/τα μουσικά τους να μου πουν τα πιο κρυφά./Τραγούδι λέω δυνατά/ν' ακούσουν όλα τα παιδιά/το δάσος να φροντίσουν/τραγούδι λέω δυνατά/ν' ακούσουν όλα τα παιδιά/τη φύση ν' αγαπήσουν. Η μουσική για τους παραπάνω στίχους είναι από το τραγούδι του Νότη Μαυρουδή "Ο Παλιάτσος".

Κάθε ομάδα χωριστά αναζητά το δικό της θησαυρό μέσα από μια διαδρομή στο δάσος. Σύμφωνα με τους κανόνες του παιχνιδιού η διαδρομή περιλαμβάνει πέντε σταθμούς. Σε κάθε έναν απ' αυτούς τα παιδιά θα πρέπει να εκτελέσουν οδηγίες και δραστηριότητες (καταγραφές μικροπανίδας, θάμνων κ.ά., μετρήσεις κορμών, προσανατολισμού στο δάσος, συγκέντρωση υλικών), προκειμένου να ανακαλύψουν τα σημάδια που θα οδηγήσουν στο δάσος, επόμενους σταθμούς. Έτσι αυξάνεται το ενδιαφέρον και η περιέργεια τους και συγκεντρώνεται η προσοχή στην αναζήτηση και παρατήρηση μέσα στο δάσος. Τα παιδιά ανακαλύπτουν μαζί με τον κρυμμένο θησαυρό έναν άλλο, τον πραγματικό θησαυρό, που είναι η ίδια η διαδρομή.

Δ. ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ - ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΗΝ ΑΙΘΟΥΣΑ

Τα παιδιά επιστρέφουν στο κέντρο, στην αίθουσα διδασκαλίας και ακολουθεί δημιουργική έκφραση των εντυπώσεων τους από το δάσος με ζωγραφική και κολλάζ. Το "Δέντρο των εντυπώσεων" αποτελεί τη σύνθεση των ατομικών εργασιών των παιδιών.

Ανάλογα με τις συνθήκες η δραστηριότητα αυτή πραγματοποιείται και στο δάσος.

Τελευταία δραστηριότητα είναι το παιχνίδι "Περίπατος στο Δάσος", στο οποίο συμμετέχουν όλες οι ομάδες(3). Η διαδρομή περιλαμβάνει ορισμένες ευχάριστες ή δυσάρεστες εκπλήξεις και τελειώνει στην "καρδιά του δάσους", όπου φτάνουν όλες οι ομάδες αφού πρώτα κατακτούν τα μουσικά του. Με τον τρόπο αυτό αξιολογούνται γνώσεις και καλλιεργούνται στάσεις και συμπεριφορές φιλικές προς το περιβάλλον.

Στο τέλος του προγράμματος και για να υπάρχει μια συνέχεια, διανέμεται στα παιδιά φυλλάδιο με πληροφορίες σε σκίτσα και διάφορα σταυρόλεξα, λαβύρινθους και άλλα παιχνίδια σχετικά με το δάσος, για να το συμπληρώσουν στην τάξη τους. Επίσης παίρνουν μαζί τους το υλικό που συνέλεξαν και τις σημειώσεις που κράτησαν από τις εργασίες στο πεδίο για να τα παρουσιάσουν στην τάξη τους. Τα παιδιά φεύγουν με την υπόσχεση ότι θα αγαπούν το δάσος.

(3) Σ' ένα μεγάλο χαρτόνι κρεμασμένο στον πίνακα έχει ζωγραφιστεί ένα δάσος και μια διαδρομή "περίπατος" μέσα σ' αυτό. Η διαδρομή είναι χωρισμένη σε τετραγωνάκια. Κάθε ομάδα με τη σειρά, ρίχνει το ζάρι και προχωρά στα αντίστοιχα τετράγωνα. Μερικά παραπέμπουν σε πράσινα καρτελάκια που το καθένα έχει μια ερώτηση προς την ομάδα. Το περιεχόμενο της ερώτησης αφορά γνώσεις, στάσεις, πεποιθήσεις μεταξύ των οποίων η ομάδα θα πρέπει να επιλέξει τη σωστή, ή τη συμβατότερη με την οικολογική αντίληψη κάθε φορά. Αν η ομάδα απαντήσει σωστά αμοίβεται, κερδίζει τετράγωνα στη διαδρομή. Τα κόκκινα τετράγωνα παραπέμπουν σε κόκκινα καρτελάκια στα οποία περιγράφονται ανθρωπίνες δραστηριότητες βλαβερές ή καταστροφικές για το δάσος. Αν η ομάδα σταματήσει σε κόκκινο τετράγωνο δέχεται συμβολικά τις αρνητικές συνέπειες αυτών των πράξεων και καθυστερεί η πορεία της.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Μέχρι τώρα η αξιολόγηση του προγράμματος γίνεται έμμεσα μέσα από τις απαντήσεις που δίνονται στο παιχνίδι "περίπατος στο δάσος" και μέσα από την αποτύπωση των εντυπώσεων τους στο τελευταίο στάδιο.

Το πρόγραμμα αυτό σχεδιάστηκε με βάση τους γενικούς και ειδικούς στόχους που θέτει η Π.Ε. και προσπαθήσαμε να αντανακλάται σ' αυτό η όλη φιλοσοφία της.

Ασφαλώς η επίτευξη όλων αυτών των στόχων αποτελεί μία μακροχρόνια διαδικασία και απαιτεί τη συνεχή παιδαγωγική παρέμβαση, προκειμένου όλες οι επιθυμητές πεποιθήσεις, στάσεις και συμπεριφορές που αναδεικνύονται μέσα από αυτό το πρόγραμμα να εδραιωθούν στους νεαρούς μαθητές και αυριανούς πολίτες.

Πιστεύουμε όμως, ότι το πρόγραμμα, παρά τη μικρή του διάρκεια, ευαισθητοποιεί τα παιδιά, προτείνει έναν τρόπο σχεδιασμού και ανάπτυξης προγράμματος Π.Ε. και διευκολύνει τους εκπαιδευτικούς που θα ήθελαν να ασχοληθούν με το θέμα αυτό στο σχολείο τους.

Οι συγγραφείς αποτελούν την Παιδαγωγική Ομάδα του Κέντρου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Αργυρούπολης

Η Π.Ε. στο αστικό περιβάλλον

Διαβάζουμε σε ρεπορτάζ τοπικής εφημερίδας στις 24-6-98: "Καθαρίστηκε το ρέμα της Άνω Τούμπας ύστερα από πρωτοβουλία των μαθητών του 23ου Δημοτικού Σχολείου σε συνεργασία με την υπηρεσία καθαριότητας του Δήμου. Πρόκειται για μια περιβαλλοντική παρέμβαση στην περιοχή που ξεκίνησε από πρωτοβουλία των μαθητών της Δ' τάξης και του Συλλόγου γονέων και κηδεμόνων του 23ου Δημοτικού Σχολείου στην Άνω Τούμπα Θεο/νίκης..."

Τα παιδιά της πόλης, των πόλεων ασχολούνται με το περιβάλλον τους, την περιοχή, τη γειτονιά τους μέσα ή έξω από περιβαλλοντικές ομάδες και με την καθοδήγηση από εκπαιδευτικούς και γονείς παίρνουν πρωτοβουλίες και παραμβαίνουν για να το βελτιώσουν. Πολλές από αυτές τις πρωτοβουλίες καταγράφονται στον τοπικό τύπο ή σε λευκώματα περιβαλλοντικών ομάδων και άλλες καταγράφονται μόνο στη μνήμη και στην καρδιά αυτών που συμμετέχουν.

Τα μηνύματα που φτάνουν στο περιοδικό μας μέσω των εργασιών των περιβαλλοντικών ομάδων είναι πως οι μαθητές ασχολούνται με τη γειτονιά τους, μελετούν την ιστορία της μέσα κυρίως από τα παραδοσιακά ιστορικά κτήρια, ασχολούνται με ης βιομηχανικές μονάδες της περιοχής τους, τα πάρκα, τα σκουπίδια. Πολλές φορές θέλουν να αποδράσουν από αυτό μελετώντας το περιαιστικό δάσος, τη χλωρίδα και την πανίδα του, τους ναούς και τα ξωκκλήσια της περιοχής τους ή αναζητούν στοιχεία φυσικού περιβάλλοντος μέσα στο αστικό όπως τα πουλιά, τα πάρκα, τα ρέματα.

Σ' αυτό το τεύχος παρουσιάζουμε μια εργασία της ομάδας που ασχολείται με ένα χαρακτηριστικό πρόβλημα του αστικού περιβάλλοντος, την ηχορύπανση.

Πρόγραμμα για την ηχορύπανση

Σχολείο: 36ο Δ.Σ. Θεο/νίκης · **Τάξη:** ΣΤ · **Αριθμός μαθητών:** 32 · **Διάρκεια προγράμματος:** Οκτώβρης-Μάρης (δύο ώρες κάθε Παρασκευή) · **Υπεύθυνες προγράμματος:** Ξεφτέρη Ελένη, Βαχτσεβάνου Μαρίνα

Αποφασίσαμε να χρησιμοποιήσουμε τη μέθοδο επίλυσης προβλήματος (problem solving). Το δέμα μας πληρούσε τις προϋποθέσεις.

Η ηχορύπανση είναι ένα πρόβλημα που υπάρχει στον άμεσο χώρο που βρίσκεται το σχολείο και που ζουν τα παιδιά. Το σχολείο βρίσκεται στην οδό Αγίας Σοφίας και οι γειτονιές των παιδιών είναι οι δρόμοι Ιασωνίδου, Φιλίππου, Ολύμπου, Αγίου Δημητρίου.

Επίσης ένα πρόσκαιρο γεγονός, οι εργασίες για την επέκταση του διδακτηρίου με το θόρυβο του κομπρεσέρ, της μπετονιέρας, του σφυριού, αποτελούσαν ένα επιπλέον ερέθισμα για το πρόγραμμα μας.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Στον πίνακα της περιβαλλοντικής γωνιάς της τάξης αρχίσαμε να τοποθετούμε ο,τιδήποτε σχετικό με την ηχορύπανση βρήκαμε σε εφημερίδες, περιοδικά, βιβλία. Γνωρίζαμε ήδη τους θορύβους της τάξης μας. Αποφασίσαμε να καταγράψουμε τους θορύβους στο σπίτι μας, ξεχωριστά ο καθένας. Μετά από δύο εβδομάδες φέραμε τις καταγραφές στο σχολείο και κάναμε ομαδοποίηση των αποτελεσμάτων. Έτσι βγήκαν οι ενοχλητικότεροι θόρυβοι στα σπίτια μας. Ύστερα, θελήσαμε να δούμε ποια είναι γνώμη των άλλων ανθρώπων της περιοχής με ένα ερωτηματολόγιο.

Έπρεπε λοιπόν να βρεθούν οι κατάλληλες ερωτήσεις. Έγινε ολόκληρη κουβέντα για το τί θέλουμε να ερευνήσουμε και πώς θα το ρωτήσουμε.

Τα παιδιά είχαν χωριστεί σε ομάδες (όχι χωρίς προβλήματα, κυρίως εξαιτίας μιας έντονης διαμάχης μεταξύ αγοριών και κοριτσιών) και κάθε ομάδα κατέγραψε τις ερωτήσεις της. Στη συνέχεια τις ανακοίνωσαν και βρήκαμε τις κοινές. Κάποιες ήταν πολύ γενικές και μετά από δική μας παρέμβαση έγιναν περισσότερο συγκεκριμένες. Τελικά, καταρτίστηκε ερωτηματολόγιο με 11 ερωτήσεις. Κάθε ομάδα πήρε 10 ερωτηματολόγια και μετά από 10 ημέρες τα έφεραν απαντημένα.

Για να επεξεργαστούμε τα αποτελέσματα γράψαμε τις απαντήσεις συνολικά, συζητήσαμε και καταλήξαμε σε ένα κείμενο με τα συμπεράσματα μας: ότι ο θόρυβος ενοχλεί και η ενημέρωση είναι ελλιπής.

προγράμματα Π.Ε. ΣΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

Επόμενο βήμα, ήταν να βγούμε έξω στους γύρω από το σχολείο δρόμους για να ηχογραφήσουμε θορύβους και να πάρουμε συνέντευξη από τους περαστικούς σχετικά με το θέμα μας.

Είχαμε τώρα αρκετό υλικό από τα ερωτηματολόγια, την ηχογράφηση, τις συνεντεύξεις, το έντυπο υλικό και αρχίσαμε τη μελέτη των στοιχείων.

Χρειαστήκαμε τη βοήθεια ειδικών επιστημόνων για να κατανοήσουμε τις συνέπειες της ηχορύπανσης στην υγεία των ανθρώπων, καθώς και τους νόμους.

Προσπαθήσαμε να επισκεφθούμε στο Υ.Μ.Α.Θ. το τμήμα Περιβάλλοντος, όπου υπήρχε φορητό ηχόμετρο και χάρτες της Θεσσαλονίκης με τις περιοχές υψηλού θορύβου, αλλά για λόγους έξω από μας δεν το κατορθώσαμε. Πάντως, πληροφορηθήκαμε τηλεφωνικά από το τμήμα Ηλεκτροακουστικής του Πολυτεχνείου ότι η περιοχή μας σε επίπεδο θορύβου είναι στις "μαύρες περιοχές".

Για τις επιπτώσεις στην υγεία μας, αφού απευθυνθήκαμε σε αρκετούς που μας αρνήθηκαν, βρήκαμε τον κ. Πουρνάρα γιατρό Ω.Ρ.Λ. στο Κεντρικό Νοσοκομείο.

Επειδή δεν μπορούσαμε να πάμε όλοι, τα παιδιά επέλεξαν από κάθε ομάδα έναν "δημοσιογράφο" ώστε να πάνε 4 μαθητές για τη συνέντευξη. Ετοίμασαν τις ερωτήσεις, ορίσαμε ημερομηνία και ώρα και πήγαμε. Οι τέσσερις μαθητές μετέφεραν την εμπειρία τους στις ομάδες.

Την ίδια εποχή φθάσαμε στο μάθημα "Ερευνώ το φυσικό κόσμο", στο κεφάλαιο ΗΧΟΣ ΚΑΙ ΑΚΟΥΣΤΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ, και τα παιδιά χαίρονται που ήδη γνώριζαν πολλά επιπλέον, και κατείχαν το θέμα με τον ήχο γενικά.

ΛΥΣΕΙΣ

1. Πώς τα ίδια τα παιδιά θα μπορούσαν να παρέμβουν ώστε να μειωθεί το πρόβλημα;

Παρότι όλοι αναγνώριζαν το πρόβλημα της ηχορύπανσης από τους θορύβους που ανέφερα στην αρχή τα ίδια συνέχιζαν να σέρνουν τα θρανία και τις καρέκλες θορυβώντας. Όταν τους βάλουμε το θέμα, μας απάντησαν πως καταλαβαίνουν, αλλά "είναι παιδιά". Ωστόσο στο σπίτι έκαναν συστάσεις για μείωση της έντασης της Τ.Υ και του ραδιοφώνου.

2. Στο επίπεδο της ευαισθητοποίησης του κοντινού τους περιγύρου (οικογένεια, γειτονιά) αποφάσισαν να παρουσιάσουν τη δουλειά τους στο τέλος της χρονιάς. Στόχος ήταν στην παρουσίαση να πάρουν μέρος όλα τα παιδιά. Υπήρξαν άλλα που δούλεψαν πολύ και άλλα λιγότερο, όμως κανένα από τα παιδιά που δούλεψαν πολύ δεν πρόβαλε αξίωση για "κάτι παραπάνω".

Το πόσο συνεργατικά δούλεψαν για την παρουσίαση ήταν εντυπωσιακό. Οι ιδέες τους έρχονταν η μια μετά την άλλη. Όλες οι ομάδες ανέλαβαν να ζωγραφίσουν κάτι σχετικό με το θέμα ώστε να διακοσμήσουν την τάξη μας (πιάνο, βιολί, κιθάρα, αρμόνιο) και με τη βοήθεια της δασκάλας της μουσικής του σχολείου, ετοιμάσαμε μουσικά κομμάτια που θα πλαισιώναν την παρουσίαση για να δείξουμε και τον ήχο ως αισθητική απόλαυση και όχι μόνο ως θόρυβος. Ετοιμάσαμε διαφάνειες με τα στάδια της δουλειάς μας και ανέλαβαν ανά δύο να τα παρουσιάσουν και να τα σχολιάσουν. Άλλα παιδιά, "οι μηχανικοί της τάξης", ανέλαβαν το χειρισμό μηχανημάτων (κασετόφωνο, μηχανή προβολής slides, διαφανοσκόπιο) άλλα, την υποδοχή των καλεσμένων και το μοίρασμα των προγραμμάτων.

Η παρουσίαση ήταν τελικά έργο αποκλειστικά των παιδιών με ελάχιστη δική μας παρέμβαση.

Το αποτέλεσμα της παρουσίασης ήταν ο προβληματισμός και η ικανοποίηση του κοινού οι οποίοι ομολόγησαν την έκπληξη τους για την ποιότητα και την ποσότητα της δουλειάς των παιδιών.

Είχαμε επίσης σκεφθεί να ευαισθητοποιήσουμε κάποιους φορείς, το Δήμο, τον Οργανισμό Ρυθμιστικού, συλλόγους της περιοχής, με επιστολές που θα στέλναμε, αλλά τελικά δεν το πραγματοποιήσαμε. Τα παιδιά είπαν πως δεν περίμεναν πολλά πράγματα γιατί μάλλον είναι αδύνατον α) να πεζοδρομηθεί η Αγ. Σοφίας και β) να συμπίπτουν τα διαλείμματα μας με το Πειραματικό Σχολείο, μόνιμες αιτίες ηχορύπανσης της τάξης μας. Αυτό που τελικά πρότειναν ήταν διπλά ηχομονωτικά τζάμια στα παράθυρα και προσπάθεια για λιγότερη φασαρία από τα ίδια.

ΛΕΥΚΩΜΑΤΑ - ΕΝΤΥΠΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ από εργασίες Περιβαλλοντικών Ομάδων

- 9ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΕΡΑΤΣΙΝΙΟΥ

Προγράμματα Περιβαλλ. Εκπαίδευσης 1997 - 1998

- ΕΠΛ. ΕΔΕΣΣΑΣ

"Ταξήμετρο" Περιοδική έκδοση 1998

- ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΘΑΣΟΥ

• Βιβλίο με τον ομόνυμο τίτλο

• Οικολογικά σχολεία - απορρίμματα 1998

- 10 ΤΕΛ ΑΘΗΝΑΣ

ΜΜΕ & ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ 1998

- ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ ΜΑΝΤΟΥΛΙΔΗ

Προεκτάσεις Περιβαλλοντικές (Περιοδική έκδοση των μαθητών της Στ' τάξης του Δημοτικού) Ιούνιος 98. Τεύχος 2ο

- ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΚΛΕΙΝΩΝ ΦΛΩΡΙΝΑΣ

Φαρμακευτικά φυτά του τόπου μας 1997-1998

Η Γενική Συνέλευση της ΠΕΕΚΠΕ

Πραγματοποιήθηκε, στις 16 Μαΐου 1998, η Γ' εκλογαπολογιστική Γενική Συνέλευση της ΠΕΕΚΠΕ στα Λουτρά Υπάτης (Φθιώτιδα). Ήταν μια ζωντανή συνάντηση μιας ζωντανής εκπαιδευτικής κοινότητας που δρα, διαλέγεται και ανησυχεί. Μια συνάντηση πλούσια σε εκπαιδευτικό λόγο, σκέψεις, προτάσεις και αντιπαραθέσεις, αλλά και σε γέλιο και διασκέδαση.

Η Γ.Σ. αποτελεί ίσως το πιο σημαντικό γεγονός της κοινής δράσης των μελών μιας ένωσης όπως η ΠΕΕΚΠΕ. Για το λόγο αυτό δημοσιεύουμε: α) ανταπόκριση από τη συνάντηση του Κώστα Στασινού, Υπεύθυνου Π.Ε. Φθιώτιδας (τον οποίο οφείλουμε να ευχαριστήσουμε για την άψογη φιλοξενία και οργάνωση) β) τον απολογισμό του απερχόμενου Δ.Σ. γ) χαιρετισμό του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ κ. Λαλιώτη και δ) φυσικά τα αποτελέσματα των εκλογών.

Στο επόμενο τεύχος θα υπάρχει μια κωδικοποιημένη παρουσίαση των πολλών προτάσεων που κατατέθηκαν στη Γ.Σ. και που διακρίνονται για την ποικιλία, την πρωτοτυπία και τη σοβαρότητα τους.

Τριήμερη Πανελλαδική Συνάντηση των Μελών της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. στα Λουτρά Υπάτης

Στις πολλαπλές αίθουσες του ξενοδοχείου ΞΕΝΙΑ των Λουτρών Υπάτης συγκεντρώθηκαν στις 15-17 Μαΐου 1998, εκπαιδευτικοί της Α/θμιας και Β/θμιας Εκπαίδευσης απ' όλη τη χώρα μας οι οποίοι ενεργοποιούνται επί σειρά ετών στην υλοποίηση προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στα σχολεία τους.

Σε μια πολύ καλά οργανωμένη συνάντηση με τη φιλικότατη παρουσία τοπικών παραγόντων οι συνάδελφοι της Π.Ε. είχαν την ευκαιρία κατ' την άνεση του χρόνου να ανταλλάξουν απόψεις και να προβληματισθούν για το μέλλον του θεσμού.

Την οργανωτική επιτροπή αποτελούσαν οι συνάδελφοι Κώστας Στασινός, Αντιγόνη Κρασιώτη, Ευάγγελος Μαρκατσέλης, Γιώτα Δημητρίου, Γιώργος Χάψας και Θανάσης Περώνης οι οποίοι και έδωσαν το καλύτερο τους εαυτό για την επιτυχία της συνάντησης.

Κοινός στόχος τους ήταν η προώθηση των προγραμμάτων Π.Ε. και η καλύτερη δικτύωση των εκπαιδευτικών της Π.Ε. ώστε η εφαρμογή του θεσμού νάναι αποτελεσματικότερη.

Στη συνάντηση οι εκπαιδευτικοί είχαν την ευκαιρία να συζητήσουν τις εργασίες της Γενικής Συνέλευσης με το μοναδικό

περιβάλλον της περιοχής και την άριστη Φθιωτική φιλοξενία.

Τη συνάντηση χαιρέτησαν με γραπτό μήνυμα τους οι υπουργοί ΠΕΧΩΔΕ και Πολιτισμού κκ. Λαλιώτης και Βενιζέλος αντίστοιχα.

Στην εκδήλωση συμμετείχαν εκπαιδευτικοί από πολλές πόλεις της χώρας μας. Από την Καλαμάτα, τη Σπάρτη, την Κόρινθο, το Αγρίνιο, Αθήνα, μέχρι την Καβάλα κατ' την Αλεξανδρούπολη.

Την έναρξη των εκδηλώσεων κήρυξε ο πρόεδρος της κοινότητας Λουτρών Υπάτης κ. Αθανάσιος Σκούρας ο οποίος αναφέρθηκε στις εμπειρίες του από την εφαρμογή του προγράμματος Π.Ε. «γνωριμία με τις φυσικές και ιστορικές αξίες της Οίτης» το οποίο εφαρμόστηκε με επιτυχία επί τριετία στην περιοχή. Στο πρόγραμμα αυτό στενά συνεργάστηκε και ο πρόεδρος της Κοινότητας Κωσταλεξίου κ. Δ. Κανατάς ο οποίος απηύθυνε στη συνάντηση σύντομο αλλά περιεκτικό χαιρετισμό.

Στη συνέχεια ο πρόεδρος της ΠΕΕΚΠΕ κ. Β. Ψαλλιδάς αναφέρθηκε στη συμβολή της Ένωσης στην προώθηση της Π.Ε. αλλά κατ' στα πορίσματα από τη συμμετοχή της στη διοργάνωση.

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

νωση της διεθνούς Διάσκεψης της Unesco στη Θεσ/νίκη το Δεκέμβρη με θέμα το Περιβάλλον και η Κοινωνία.

Εισήγηση με θέμα «Εκπαίδευση και Περιβάλλον» ανέπτυξε ο κ. Λάμπρος Σταμοκώστας προϊστάμενος του 1ου Γραφείου, σαν εκπρόσωπος της Δ.Δ.Ε. Φθ/δας.

Το πρώτο απόγευμα εργασίας τελείωσε με εισήγηση του υπεύθυνου Π.Ε. της Δ.Δ.Ε. Φθ/δας κ. Κ. Στασινού ο οποίος αναφέρθηκε στις δραστηριότητες του τμήματος Π.Ε. καθώς και στις προσπάθειες που καταβάλλει για την εμπλοκή της στις Τοπικές Κοινωνίες. Δεν παρέλειψε να αναφερθεί στις φυσικές και ιστορικές αξίες του Νομού που θα αξιοποιηθούν ιδιαίτερα με τη λειτουργία του Κέντρου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Φθιώτιδας που ιδρύθηκε πρόσφατα.

Παράλληλα με τις εργασίες της συνάντησης λειτουργούσε έκθεση εργασιών Π.Ε., αφίσας και άλλου εκπαιδευτικού υλικού από την Α/θμια κατ Β/θμια εκπαίδευση της Φθιώτιδας η οποία και πρόσθεσε ιδιαίτερο χρώμα στην όλη εκδήλωση.

Οι εκπαιδευτικοί παρέλαβαν πλούσιο φάκελο με υλικό της ΠΕΕΚΠΕ, της Κοινότητας Λουτρών Υπάτης αλλά και τον ιδιαίτερα αξιόλογο Τουριστικό Οδηγό της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Φθιώτιδας.

Η δεύτερη μέρα της συνάντησης ξεκίνησε με επίσκεψη στην Ιερά Μονή Αγάθωνος και στη συνέχεια άρχισε τις εργασίες της η γ' εκλογοαπολογιστική Γενική Συνέλευση η οποία πραγματοποιήθηκε σε πολύχρωμο κλίμα γόνιμων αντιπαραθέσεων, ενστάσεων, διαφωνιών αλλά σε πολιτισμένο επίπεδο. Οι εργασίες της ολοκληρώθηκαν με τις εκλογές για την ανάδειξη νέου Δ.Σ. της ΠΕΕΚΠΕ.

Την Εφορευτική Επιτροπή αποτέλεσαν τα 5 μέλη της Οργανωτικής Επιτροπής η οποία στη συνέχεια έβγαλε και τα αποτελέσματα.

Το μεσημέρι του Σαββάτου ο Δήμαρχος της Υπάτης κ. Γεώργιος Κουτρούμπας υποδέχτηκε τους εκπαιδευτικούς στην Υπάτη και είχε την ευκαιρία να αναφερθεί με γλαφυρό τρόπο στην Ιστορία και την παράδοση της πόλης.

Η τρίτη μέρα της Γενικής Συνέλευσης ήταν η πιο παραγωγική. Οι συνάδελφοι χωρίστηκαν σε ομάδες εργασίας με τις παρακάτω θεματικές ενότητες.

- α. Η Π.Ε. ως παράγων αναμόρφωσης της παιδαγωγικής διαδικασίας και του εκπαιδευτικού συστήματος,
- β. Η βελτίωση του Νομοθετικού πλαισίου για την Π.Ε.
- γ. Η λειτουργία των Κέντρων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης,
- δ. Η συνεργασία της ΠΕΕΚΠΕ με όλους τους Κοινωνικούς Φορείς για την προστασία του περιβάλλοντος,
- ε. Αναζήτηση τρόπων δικτύωσης και καλύτερης συνεργασίας των παραρτημάτων της ΠΕΕΚΠΕ.

Για όλες τις παραπάνω ενότητες διατυπώθηκαν επικοδομητικές προτάσεις και ο προβληματισμός για ένα μελλοντικό σχολείο που δεν θα έχει τη μοναδική μέριμνα να προετοιμάσει τους νέους για τη ζωή αλλά θα είναι το ίδιο η ζωή.

Οι θεματολογικές ενότητες των ομάδων εργασίας ήταν η ανα-

ζήτηση ενός νέου πλαισίου αλλά και μεθοδολογίας συνεργασίας με φορείς της τοπικής κοινωνίας, εύρεση μοχλών για τη σχολική και κοινωνική αλλαγή, ανατροπή του υπάρχοντος συστήματος περιβαλλοντικών στάσεων, ενεργοποίηση των μηχανισμών για ενημέρωση των μαθητών και καθηγητών σε θέματα Π.Ε. με παράλληλη αύξηση της ευαισθητοποίησης των μαθητών και καθηγητών κ. ά.

Οι εργασίες και προτάσεις των ομάδων παρουσιάστηκαν στη Γενική Συνέλευση και συμπληρώθηκαν.

Στη συνέχεια οι Εκπαιδευτικοί επισκέφτηκαν το Κάστρο Λαμίας όπου είχαν την ευκαιρία να δουν από κοντά τις αρχαιότητες και να ενημερωθούν για την Ιστορία της ευρύτερης περιοχής.

Οι εργασίες του τριημέρου έκλεισαν με γεύμα φιλοξενίας του Δημάρχου Λαμιέων και προέδρου της ΤΕΔΚ Φθιώτιδας κ. Γεωργίου Ντελή στο Τουριστικό περίπτερο του Αγίου Λουκά.

Η Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. αισθάνεται την ανάγκη να ευχαριστήσει για άλλη μια φορά τον πρόεδρο της ΤΕΔΚ Φθ/δας κ. Γ. Ντελή, τον Δήμαρχο Υπάτης κ. Γεώργιο Κουτρούμπα και ιδιαίτερα τον πρόεδρο της Κοινότητας Λουτρών Υπάτης κ. Αθανάσιο Σκούρα για την ευγενική τους διάθεση να στηρίζουν ηθικά και οικονομικά την Πανελλαδική συνάντηση των Εκπαιδευτικών οι εργασίες της οποίας σημείωσαν απόλυτη επιτυχία. Ευχαριστίες επίσης απευθύνει στα μέλη της Οργανωτικής επιτροπής και σ' όλους τους εκπαιδευτικούς που προετοίμασαν τις εργασίες της συνάντησης.

Λαμία 3-7-1998

Κώστας Στασινός

Ο Απολογισμός του Δ.Σ.

από τον Γραμματέα της ΠΕΕΚΠΕ Γιώργο Κούσουλα

Αγαπητοί συνάδελφοι

σε μία από ης συνεδριάσεις του Δ.Σ. της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. ανέλαβα την πρωτοβουλία, να συγκεντρώσω στοιχεία και να παρουσιάσω σε επόμενη συνεδρίαση του Δ.Σ., τους πιο κατάλληλους χώρους, με τις περισσότερες κατά τη γνώμη μου πιθανότητες, να φιλοξενήσουν τη Γ' Εκλογο-απολογιστική Γ.Σ. της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. εντός του 1998. Είχα την τύχη, να συναντηθώ στη Μυτιλήνη (Πανεπιστήμιο του Αιγαίου) και να συζητήσω το παραπάνω δέμα, με τον κ. Κώστα Στασινό μέλος της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. και υπεύθυνο Π.Ε. στο νομό της Φθιώτιδας.

Εν συνεχεία, ο κ. Στασινός μετά από συνεννόηση με την τοπική αυτοδιοίκηση, υπέβαλε προς το Δ.Σ. την πιο ενδιαφέρουσα πρόταση για την πραγματοποίηση του τριημέρου της Γ' ΕΚΛΟΓΟΑΠΟΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ Γ.Σ. της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. Έτσι βρισκόμαστε σήμερα όλοι εδώ φιλοξενούμενοι της κοινότητας των ΛΟΥΤΡΩΝ ΥΠΑΤΗΣ, άλλων τοπικών παραγόντων και από τον κ. Κώστα Στασινό, τους οποίους το Δ.Σ. της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. και όλοι οι παρευρισκόμενοι στην αίθουσα αυτή, ευχαριστούμε θερμά για την εξαιρετική φιλοξενία.

Αισθάνομαι μεγάλη χαρά και συγκίνηση που βρίσκομαι για άλλη μια φορά μαζί με τους εκλεκτούς μου φίλους και φίλους της Περιβαλλοντικής εκπ/σης. Σας καλωσορίζω εκ μέρους του Δ.Σ. και εύχομαι η Γενική μας Συνέλευση, που είναι η κορυφαία δραστηριότητα του τριημέρου, να διεξαχθεί μέσα σε κλίμα ευπρέπειας, ήθους, αμοιβαίου σεβασμού και αξιοπρέπειας.

-Σήμερα, ημέρα Πέμπτη, στις 6 το απόγευμα, οκτώ Φεβρουαρίου 1996, ένα όμορφο τυπικό χειμωνιάτικο απόγευμα της ΑΘΗΝΑΣ, στη ζεστή και πολύ φιλόξενη αίθουσα του νεοκλασικού κτηρίου της Ευωνύμου Οικολογικής Βιβλιοθήκης, επί της οδού Αγ. Ασωμάτων 95 στο θησείο, συγκεντρωθήκαμε τα νεοεκλεγέντα μέλη του προς συγκρότηση Δ.Σ. της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. που προήλθαν από τις εκλογές της 27ης Ιανουαρίου 1996 στην Ι. μονή Ευαγγελίστριας στον Αλιάρτο Λιβαδειάς.

Ο Γιώργος Περδίκης από την Κατερίνη, ο Στέλιος Σαλαπατάρας από τη Λιβαδειά, ο Βασίλης Ψαλλιδάς από την Ανάβυσσο Αττικής, ο Αρτεμης Αθανασάκης, ο Σταμάτης Σκαμπαρδώνης και ο Γιώργος Κούσουλας από την Αθήνα, ο Χρήστος Σαμαντάς από την Έδεσσα και η Ελένη Τριαντάφυλλου από την Χαλκιδική.

Μετά θα έλεγα, από μακρά συζήτηση και ανταλλαγή απόψεων εξελέγη το τότε ΝΕΟ και σήμερα ΑΠΕΡΧΟΜΕΝΟ Δ.Σ. της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. με τη σύνθεση που οι περισσότεροι γνωρίζετε αλλά υποχρεούμαι να επαναλάβω για την καλύτερη ενημέρωση των νέων μελών μας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ Βασίλης Ψαλλιδάς · **ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΙ** Ελένη Τριαντάφυλλου, Χρήστος Σαμαντάς, Στέλιος Σαλαπατάρας · **Γ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ** Γεώργιος Κούσουλας · **ΤΑΜΙΑΣ** Σταμάτης Σκαμπαρδώνης · **ΜΕΛΗ** Αρτεμης Αθανασάκης Γεώργιος Περδίκης

Ήταν η δεκάτη εβδόμη συνεδρίαση του Δ.Σ. της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. από ιδρύσεως της.

Η ιστορική έρευνα κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η ΕΝΩΣΗ μας **ιδρύθηκε στις 8/12/1992** και μάλιστα αναδύθηκε (ως θεά) στην αίθουσα του Συνδέσμου Δήμων και Κοινοτήτων Ιαματικών Πηγών, στη Θεσσαλονίκη.

Από τότε οι σχέσεις της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. και των μελών της με τις ιαματικές πηγές σ' όλη την ΕΛΛΑΔΑ, είναι πολύ στενές και δημιουργικές κυρίως μέσα στο νερό.

Δεν είναι καθόλου τυχαίο ότι η Γ' Εκλογοαπολογιστική Γ.Σ. γίνεται εδώ στα περίφημα Λουτρά της ΥΠΑΤΗΣ με την εξαιρετική φιλοξενία της τοπικής αυτοδιοίκησης. Ουσιαστικά είναι η τέταρτη τακτική Γ.Σ. μαζί με την ιδρυτική. **Συνολικά το Δ.Σ. της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. έχει συνεδριάσει 27 φορές, ως εξής.** Η προσωρινή διοικούσα επιτροπή **επτά φορές**, το πρώτο εκλεγμένο Δ.Σ. **εννέα** και το δεύτερο και απερχόμενο Δ.Σ. **ένδεκα φορές** και πολλές άλλες σε άτυπη μορφή.

Στην πρώτη λοιπόν συνεδρίαση του απερχόμενου Δ.Σ. συζητήθηκαν και αποφασίσθηκαν τα παρακάτω θέματα.

1. Προσπάθεια για την εξεύρεση στέγης και γραμματειακής υποστήριξης.

Και ω του θαύματος, από το Σεπτέμβριο του 1997 οι συνεδριάσεις της κεντρικής Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. και του παραρτήματος ΑΤΤΙΚΗΣ γίνονται στα Γραφεία πλέον της ΕΝΩΣΗΣ στο δεύτερο όροφο πολυκατοικίας επί της οδού Βουλιαγμένης 1 στην ΑΘΗΝΑ, συνοικία Μετς. Εδώ ακουμπάει η Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε., εδώ έχει τον εξοπλισμό της, εδώ είναι πλέον το σπίτι μας.

Μέχρι το ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟ 1997 είχαν γίνει συνεδριάσεις στους παρακάτω χώρους.

- Σύνδεσμο Δήμων και Κοινοτήτων Ιαματικών Πηγών ΘΕΣ/ΚΗΣ.
- Σύλλογο Κοζανιτών ΘΕΣ/ΚΗΣ.
- 2ο Πειραματικό Γ/σιο ΘΕΣ/ΚΗΣ.
- Κατοικίες μελών της ΕΝΩΣΗΣ.
- Αίθουσα ξενοδοχείου ΙΛΙΣΣΟΣ.
- Αίθουσα Ε.Δ.Ο.Θ.
- Ευώνυμος οικολογική βιβλιοθήκη.
- Κ.Π.Ε. Ελευθερίου Κορδελιού.
- Αίθουσα του Ε.Μ.Π., Ζωγράφου.

Απ' αυτά που σας ανέφερα, αντιλαμβάνεσθε πόσο μεγάλη ήταν η ανάγκη να βρεθεί στέγη για την Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.. Με ης προσπάθειες του Βασίλη Ψαλλιδά και την καλοσύνη μερικών συγγενών του, λύθηκε το πρόβλημα της στέγης και είμαστε όλοι χαρούμενοι. Βέβαια το γραφείο λειτουργεί και σαν θερμοκήπιο αφού είναι αδύνατο να ανοίξουμε το παράθυρο, εξ αιτίας του υπερβολικού θορύβου και των υπερβολικών καυσαερίων της οδού Βουλιαγμένης.

Μέχρι πρότινος είχαμε στο γραφείο μας τον κ. Κοσμά Ναθαναηλίδη, ως υπεύθυνο προγραμμάτων. Δυστυχώς η συνεργασία μας τελείωσε, αφού τελείωσε και το πακέτο

Διαφάνειες 1 και 2:

Η ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΕΝΩΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΠΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. ιδρύθηκε στις 8-12-1992 και έχει μέλη της εκπαιδευτικούς όλων των βαθμίδων που ασχολούνται συστηματικά με την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση.

ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.

- Η ενίσχυση και προώθηση της Π.Ε. σ' όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης και σε εκπαιδευτικά προγράμματα ενηλίκων.
- Η επικοινωνία και αλληλοβοήθεια εκπαιδευτικών που ασχολούνται με την Π.Ε.
- Η συνεργασία με τα Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.
- Η προώθηση της έρευνας στο χώρο της Π.Ε.
- Η ανάπτυξη περιβαλλοντικής συνείδησης για τη διαχείριση του περιβάλλοντος και η διαμόρφωση υπεύθυνης στάσης και συμμετοχικής συμπεριφοράς των νέων.
- Η ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών με άλλες οργανώσεις και οργανισμούς εθνικούς και διεθνείς.

της Διεθνούς Διάσκεψης της Θεσσαλονίκης.

2. Αποφασίσθηκε η συνέχιση της έκδοσης του περιοδικού της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε., με την ευθύνη μελών του Δ.Σ. που ανήκουν στο παράρτημα της Θεσ/κης.

3. Αποφασίσθηκε η συμμετοχή της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. στις συζητήσεις για τη δημιουργία του Δ.Ε.Μ.Ο.Π.Ε. Πρωτοβουλία της Γ.Γ.Ν.Γ.

4. Η αυτόνομη ή μέσω των υπευθύνων Π.Ε., συνεργασία με τα Κ.Π.Ε. στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

5. Επίσης συζητήθηκαν και αποφασίσθηκαν τρόποι που εξασφαλίζουν την καλύτερη δυνατή λειτουργία της ΕΝΩΣΗΣ.

Σ' αυτό το σημείο θέλω να σας δείξω δύο διαφάνειες σχετικά με τους ΣΚΟΠΟΥΣ και τις ΔΡΑΣΕΙΣ της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. βάσει των οποίων εμείς το απερχόμενο δηλαδή Δ.Σ., δραστηριοποιηθήκαμε κατά τη διάρκεια της θητείας μας, προσπαθώντας να προσφέρουμε τις υπηρεσίες μας, νομίζω, θετικές μέχρι σήμερα, στην ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΕΝΩΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ.

Η Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. έχει πανελλαδικό χαρακτήρα. Η δράση και η λειτουργία της εκφράζονται από τα κατά τόπους παραρτήματα.

Η ΔΡΑΣΗ ΤΗΣ Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.

- Εκδίδει έντυπο με την επωνυμία «για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση».
- Οργανώνει και πραγματοποιεί ημερίδες, σεμινάρια, συνέδρια, συμπόσια.
- Στηρίζει σε συνεργασία με τους υπευθύνους Π.Ε., τα σχολικά προγράμματα Π.Ε.
- Συνεργάζεται με οργανισμούς, οργανώσεις, ιδρύματα, ινστιτούτα, επιστημονικά σωματεία κ. α.
- Παράγει ενημερωτικό και εκπαιδευτικό υλικό σχετικά με την Π.Ε.

Στις ακόλουθες διαφάνειες φαίνονται τα παραρτήματα της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε., η οργάνωση, οι εκδόσεις, η λειτουργία και οι προτάσεις του απερχόμενου Δ.Σ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.

1. ΑΤΤΙΚΗΣ 2. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ 3. ΚΟΡΙΝΘΟΥ (ανενεργό)	4. ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	5. ΚΡΗΤΗΣ 6. ΚΑΒΑΛΑΣ - ΔΡΑΜΑΣ - ΞΑΝΘΗΣ 7. ΕΒΡΟΥ - ΡΟΔΟΠΗΣ (επανίδρυση)

ΟΡΓΑΝΩΣΗ - ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ - ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΗΣ Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. ΣΕ ΗΜΕΡΙΑΣ - ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ - ΣΥΝΕΔΡΙΑ - ΔΙΕΘΝΗΣ ΔΙΑΣΚΕΨΗ - ΚΑΠ

1. ΔΙΗΜΕΡΙΑ ΠΑ ΤΗΝ Π.Ε. 4-5/4/97 Ε.Μ.Π. ΖΩΓΡΑΦΟΥ

2. ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ Π.Ε. Ε.Ο.Σ. ΑΧΑΡΝΩΝ

3. ΠΡΟΣΥΝΕΔΡΙΑΚΕΣ ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ

α. ΑΘΗΝΑ - ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ ^ Μ.Μ.Ε. 23/9/97 · β. ΑΘΗΝΑ - Κ.Ο.Ε. - ΠΑΝΕΠΙΣΤ/ΚΟΙ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΗΤΕΣ 1/10/97 · γ. ΑΘΗΝΑ - Κ.Ο.Ε. - ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ 24-25/10/97 · δ. ΑΘΗΝΑ - Κ.Ο.Ε. - Μ.Κ.Ο. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΦΟΡΕΙΣ 7/11/97 · ε. ΘΕΣ/ΚΗ - Κ.Ο.Ε. ΔΙΕΥΡΥΜΕΝΗ ΟΜΑΔΑ 29/11/97

· στ. ΗΡΑΚΛΕΙΟ - Κ.Ο.Ε. ΔΙΕΥΡΥΜΕΝΗ ΟΜΑΔΑ 29/11/97 · ζ. ΠΑΤΡΑ - Κ.Ο.Ε. ΔΙΕΥΡΥΜΕΝΗ ΟΜΑΔΑ

1. ΔΙΕΘΝΗΣ ΔΙΑΣΚΕΨΗ ΘΕΣ/ΚΗΣ 8-12/12/97. Μέλος της Σ.Ο.Ε. · 2. Ε.Κ.Κ.Ε. συνεργασία · 3. Ε.Ε.Π.Φ. συνεργασία οικολογικά σχολεία - νέοι δημοσιογράφοι · 4. ΗΕΠ,ΕΟΟ 97 συμμετοχή · 5. ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ Γ.Γ.Ν.Γ. - Ο.Λ.Μ.Ε. - Δ.Ο.Ε. - ΥΠΟΥΡΓΕΙΑ · Ι.Κ.Υ. - ΔΙΚΤΥΑ ΠΟΤΑΜΙ ΚΑΙ Ο.Κ.Ε.Ε.Ν. · ΕΥΩΝΥΜΟ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.

1. ΠΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
(4 ΤΕΥΧΗ ΕΤΗΣΙΩΣ)

2. ΑΚΡΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΟΙΚΟ (4 ΤΕΥΧΗ ΕΤΗΣΙΩΣ)

3. ΒΑΣΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ Π.Ε.

Α. Η ΧΑΡΤΑ ΤΟΥ ΒΕΛΙΓΡΑΔΙΟΥ.

Β. Η ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΤΗΣ ΤΥΦΛΙΔΑΣ.

Γ. Η ΔΙΑΣΚΕΨΗ ΤΗΣ ΜΟΣΧΑΣ.

Δ. ΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 36 ΤΗΣ AGENDA 21.

4. Έντυπο «ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ - δ.δ. ΘΕΣ/ΚΗΣ»

5. Έντυπο HELLENIC ASSOCIATION OF EDUCATORS FOR ENVIRONMENTAL EDUCATION»

ΠΑΡΑΓΩΓΕΣ ΤΗΣ Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.

Α. ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ «ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΗ».

Β. ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ «ΚΟΥΠΕΣ ΚΑΙ ΜΠΛΟΥΖΑΚΙΑ»

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. · ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ Δ.Σ.

- ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΝΕΩΝ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΩΝ · ΑΠΟΔΕΣΜΕΥΣΗ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΟΥ Δ.Σ. ΑΠΟ ΤΑ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ
- ΣΥΧΝΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΑ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ
- ΝΑ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΤΟΥΛΑΧΙΣΤΟΝ ΤΡΕΙΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΙΣ Δ.Σ. ΤΟ ΕΤΟΣ
- ΝΑ ΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΙ ΤΑ ΕΞΟΔΑ ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΗΣ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ Δ.Σ.
- ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ
 - ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΗΣ Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. · ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ - ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΜΕΛΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΥ ΣΤΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ Π.Ε. · ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΒΑΣΗΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΚΕΝΤΡΟΥ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ · ΚΑΘΙΕΡΩΣΗ ΕΤΗΣΙΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ Π.Ε.
- ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ - ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

Αγαπητοί συνάδελφοι,

Ζούμε σε μια εποχή όπου, όλοι μας δεχόμαστε ένα συνεχή καταιγισμό ιδεών, ένα σαρωτικό brain-storming. Ζούμε επίσης στον αστερισμό των διαδικτύων. Οι ορίζοντες συνεχώς διευρύνονται και χάνονται δυστυχώς για τον άνθρωπο. Γύρω μας, περνάνε συνεχώς τρένα, χωρίς όμως να τα παραλαβούμε. Τα τρένα της αλλαγής, του εκσυγχρονισμού, της Ο.Ν.Ε., το τρένο του EURO και της EUROLIGA, το τρένο για μια καλύτερη ποιότητα ζωής, όλα φεύγουν και χάνονται στη γραμμή των διευρυμένων και χαμένων οριζώντων. Κανένας πλέον και πουθενά στον πλανήτη δεν παραλαβαίνει να τα κάνει όλα. Δεν προκάνουμε, πια.

Το ίδιο ισχύει και για τις συλλογικές προσπάθειες.

Πέραν των παραλήψεων μας και των αδυναμιών μας, ως Δ.Σ., δεν προφτάσαμε να κάνουμε κι αυτά που είχαμε συζητήσει και προγραμματίσει. Χαριτολογώντας, ας πάρουμε και εκείνη την υποθετική πλέον περίπτωση, όπου εμείς ως Δ.Σ. της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. θα είχαμε κάνει τα πάντα.

Σκέπτεστε πόσες μέρες θα κρατούσε ο απολογισμός;

Τελειώνοντας, επιτρέψτε μου να αναφερθώ στα δύο σύγχρονα κατά την άποψη μου αγαθά και συγχρόνως αξίες, που φέρνουν τον άνθρωπο πιο κοντά στη συναισθηματική του ωρίμανση, η αξία της ατομικής προσφοράς, προς το συνάνθρωπο και το κοινωνικό σύνολο και η αξία της αληθινής επικοινωνίας μεταξύ των ανθρώπων και επιτρέψτε μου να καταλήξω με μία ευχή «τα μέλη της ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑΣ ΕΝΩΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΠΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ μέσα σε λίγο χρόνο, αμέσως μετά τη ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ να συνομιλούν να συνδιαλέγονται και να επικοινωνούν με τα μικρά τους ονόματα».

Σας ευχαριστώ που μ' ακούσατε, Στέλιο, Γιώργο, Βέτα, Νανά, Βασίλη, Ρόζα, Αρτεμη, Ντίνα, ...

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΩΝ. ΚΟΥΣΟΥΛΑΣ
Γραμματέας της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.
16 ΜΑΪΟΥ 1998 - ΛΟΥΤΡΑ ΥΠΑΤΗΣ

Μήνυμα προς την Τριήμερή Συνάντηση της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.

Αγαπητές φίλες, αγαπητοί φίλοι,

νομίζω ότι η Πανελλήνια Ένωση Εκπαιδευτικών για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, η σε πάρα πολλούς γνωστή Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε., είναι πλέον ένας δεσμός αναντικατάστατος, με ακτινοβολία ίσως και πέρα από τα σύνορα της πατρίδας μας.

Δίχως άλλο, σ' αυτό συνέβαλε και η ενεργός συμμετοχή της Οργάνωσης σας όχι μόνο σε προγράμματα διεθνούς χαρακτήρα αλλά και σε γεγονότα παγκόσμιας εμβέλειας, όπως ακριβώς εκείνο της πρόσφατης Διάσκεψης για το Περιβάλλον και την Εκπαίδευση, το οποίο σε συνεργασία και με την UNESCO, έλαβε χώρα στη Θεσσαλονίκη το Δεκέμβριο του 1997.

Να υπογραμμιστεί εδώ πως η πολύ σημαντική «Διακήρυξη της Θεσσαλονίκης», που προέκυψε, έχει ήδη κοινοποιηθεί στον Ο.Η.Ε. αλλά και σε αντίστοιχα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με πολύ ευοίωνες προοπτικές για ένα μέλλον δύσβατο και συγχρόνως συναρπαστικό.

Το ΥΠΕΧΩΔΕ, από την πρώτη πάντως στιγμή είδε με πολύ θετική διάθεση και - στο πλαίσιο του εφικτού - στήριξε τις πρωτοβουλίες σας.

Αυτή η στάση προφανώς κατ' όσον δεν πρόκειται να αλλάξει...

Άλλωστε, σε παγκόσμιο επίπεδο, κάθε τεκμηριωμένη αλλά και συγχρόνως οραματική παρέμβαση και μάλιστα με προϋποθέσεις συλλογικότητας, αποτελεί πολύτιμη συνεισφορά σε

ό,τι ονομάστηκε Αειφορία.

Σαφώς, η παρουσία σας και, κυρίως, το δημιουργικό σας έργο, έχουν να αντιμετωπίσουν πολυάριθμες δυσκολίες, οικονομικής και θεσμικής φύσης αλλά -σίγουρα- και εμπόδια, που πηγάζουν από τα όρια της ανθρώπινης αντοχής, τα αποθέματα όρεξης για δουλειά και τις συχνά ανεκπλήρωτες αλλά πάντοτε θεμιτές προσδοκίες σας για πλατύτερη αναγνώριση μιας προσφοράς χωρίς ανταλλάγματα.

Έτσι, πολύ σημαντικό θα ήταν, να διερευνήσετε και παρουσιάσετε, στο σύνολο της ελληνικής κοινωνίας, τον μέχρι τώρα (από την ίδρυση της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.) βαθμό αποτελεσματικής προσέγγισης και γόνιμης επιρροής σας στη σκέψη και τη δράση της νεολαίας και κύρια βέβαια, των μαθητών μας, Είναι αδιαμφισβήτητο -μία Μη Κυβερνητική Οικο-Περιβαλλοντική Οργάνωση, με προνομιακούς χώρους ανάπτυξης του σχεδιασμού της: το σχολείο αλλά και την ευρύτερη κοινότητα, αναλαμβάνει τεράστιες ευθύνες...

επιτρέψτε μου να ευχηθώ,

μαζί με τους στενούς μου συνεργάτες αλλά και το σύνολο του άξιου στελεχικού δυναμικού του ΥΠΕΧΩΔΕ,

- καλή επιτυχία στην Τριήμερη σας Συνάντηση και
- ανεξάντλητο κουράγιο σε κάθε έναν από εσάς!

Ο Υπουργός ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ.
ΚΩΣΤΑΣ ΛΑΛΙΩΤΗΣ

Η σύνθεση του νέου Δ.Σ. της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.

Το νέο Δ.Σ. συγκροτήθηκε σε σώμα ως εξής:

Στην πρώτη συνεδρίαση του Δ.Σ. συμφωνήθηκε κατά τον πρώτο χρόνο της διετούς θητείας του η σύνθεση να είναι όπως παραπάνω και στο δεύτερο χρόνο να είναι Πρόεδρος ο Γ. Φαραγγιτάκης και α' Αντιπρόεδρος ο Δ. Καλαϊτζίδης.

Πρόεδρος: Καλαϊτζίδης Δημήτρης
Αντιπρόεδρος α': Φαραγγιτάκης Γιώργος
Αντιπρόεδρος β': Σαμαντάς Χρήστος
Αντιπρόεδρος γ': Σταθόπουλος Παναγιώτης
Γραμματέας: Ψαλλιδάς Βασίλης
Ταμίας: Αντωνιάδου Νανά
Μέλη: Τριαντάφυλλου Ελένη, Κοσμίδης Παύλος

Το νέο Δ.Σ. της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. - Παρ/μα Θεσσαλονίκης

Την Τετάρτη, 8 Ιουλίου 1998, συγκροτήθηκαν σε σώμα τα μέλη του νέου ΔΣ του παραρτήματος Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. Θεσσαλονίκης, που εκλέχθηκε στις τελευταίες εκλογές του Ιουνίου 1998. Μετά από συζήτηση και τις σχετικές προτάσεις, έγινε ομόφωνα η συγκρότηση ως εξής:

Πρόεδρος: Φραγκίσκου Καίτη

Α' Αντιπρόεδρος: Τριαντάφυλλου Ελένη με αρμοδιότητα τις δημόσιες σχέσεις και την επικοινωνία με το Κεντρικό Συμβούλιο της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.

Β' Αντιπρόεδρος: Τσαλίκη Βέτα, με αρμοδιότητα την επιμόρφωση και την έρευνα.

Γ Αντιπρόεδρος: Μαρδύρης Θεόδωρος με αρμοδιότητα το χώρο της Δυτικής Μακεδονίας.

Γραμματέας: Φαρμάκης Γιάννης · **Ταμίας:** Μενού Αλεξάνδρα

Μέλος: Περδίκης Γιώργος · **Μέλος:** Σουβατζή Δέσποινα

Το νέο Δ.Σ. με την ευκαιρία της συγκρότησής του, καλεί όλα τα μέλη του παραρτήματος Θεσσαλονίκης να το πλαισιώσουν και να στηρίξουν τις προσπάθειες του για την προώθηση του θεσμού της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Επίσης καλεί τα μέλη να τακτοποιήσουν τις οικονομικές τους εκκρεμότητες (που είναι αρκετές!) και ν' απευθύνονται γι' αυτό στην ταμιά κ. Μενού Αλεξάνδρα (τηλ. 031 - 302200 και email: alexmen@usa.net)

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Στα πλαίσια της Δράσης 1.2 του Προγράμματος Κινητικότητας (ΕΠΕΑΕΚ) του Υπουργείου Παιδείας που χρηματοδοτείται από το 2ο ΚΠΣ, πραγματοποιήθηκε 7ήμερο σεμινάριο εκπαιδευτικών της Δ/βάθμιας εκπαίδευσης με θέμα «Περιβαλλοντική Εκπαίδευση για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη».

Το σεμινάριο που οργανώθηκε από την Υπεύθυνη Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης της Β Δ/νσης Δ/βάθμιας Εκπαίδευσης του Νομού Θεσ/κης Κ. Ταμουτσέλη και φορέα το Παράρτημα της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. Θεσ/κης, πραγματοποιήθηκε στο Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης «Juniper Hall» Field Studies Center, στο Surrey της Μ. Βρετανίας την περίοδο 19-26 Αυγούστου. Σε αυτό συμμετείχαν 21 εκπαιδευτικοί διάφορων ειδικοτήτων, μέλη της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. με ενδιαφέρον και προηγούμενη εμπειρία στην Π.Ε.

Η μεθοδολογική προσέγγιση της εκπαίδευσης σε όλη τη διάρκεια του σεμιναρίου στηρίχτηκε κατεξοχήν σε δραστηριότητες στις οποίες ο εκπαιδευτικός συμμετείχε σε ρόλο μαθητή, ώστε να κατανοήσει μέσα από βιωματικές καταστάσεις και συζητήσεις, την αναγκαιότητα της εφαρμογής σύγχρονων μεθοδολογικών προσεγγίσεων για αποτελεσματική μάθηση.

Στόχος του σεμιναρίου ήταν, μέσα από πρακτικές εφαρμογές και από βιωματικές και θεωρητικές προσεγγίσεις, να μπορέσει ο εκπαιδευτικός:

- να αποσαφηνίσει τις διαφορές ανάμεσα στην έννοια και στους στόχους της ΠΕ και της εκπαίδευσης για την αειφορία.

- να κατανοήσει τους τρόπους με τους οποίους μπορεί

- α. να εφαρμόσει σύγχρονες διδακτικές μεθοδολογίες στην εκπαίδευση για βιώσιμη ανάπτυξη

- β. να εισάγει την έννοια της αειφορίας, μέσα από τον κατάλληλο σχεδιασμό εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων, σε όλες τις γνωστικές περιοχές του αναλυτικού προγράμματος.

Το σεμινάριο ανταποκρίθηκε στους στόχους διοργάνωσης του με επιτυχία όπως επιβεβαίωσαν, τόσο η ενεργητική συμμετοχή των εκπαιδευτικών σε όλη τη διάρκεια του σεμιναρίου όσο και τα δεδομένα αξιολόγησης του που στηρίχτηκαν στις απαντήσεις των εκπαιδευτικών στα ειδικά ερωτηματολόγια που συμπλήρωσαν κατά τη λήξη του σεμιναρίου.

Κ. Ταμουτσέλη

ΠΑΝΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΓΙΟΡΤΗ ΤΩΝ ΠΟΥΛΙΩΝ

Βλέποντας τη φύση με άλλα μάτια

Ένα Σαββατοκύριακο (3 & 4 Οκτωβρίου 1998) αφιερωμένο στα πουλιά. Η καλύτερη ευκαιρία να γνωρίσουμε έναν άγνωστο κόσμο. Τον κόσμο των περισσότερων από 400 διαφορετικά είδη πουλιών που ζουν στην Ελλάδα! Από το μικροσκοπικό Τρυποφράκτη και Βασιλίσκο μέχρι τον τεράστιο Αργυροπελεκάνο και Μαυρόγυπα, η ποικιλία των πουλιών είναι εδώ αλλά είναι για τους περισσότερους Έλληνες απίστευτη και σίγουρα άγνωστη.

Κάθε χρόνο όμως η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία φροντίζει να φέρει όλο και περισσότερο κόσμο στη φύση, να τη γνωρίσει και να τη σεβαστεί με τον πιο ευχάριστο τρόπο. Η «Γιορτή Πουλιών» γνωρίζει μεγάλη επιτυχία, πράγμα που αποδεικνύει την ανάγκη του κόσμου να έρθει πιο κοντά στη φύση. Πέρυσι, μονάχα στην Ευρώπη, συμμετείχαν περίπου 150.000 άνθρωποι σε 1.467 διαφορετικές εκδηλώσεις. Στη χώρα μας συμμετείχαν περισσότεροι από 6.500 Έλληνες στις εκδηλώσεις που πραγματοποιήθηκαν σε 20 διαφορετικά σημεία. Συνολικά, περισσότερα από 65.000 πουλιά που ανήκουν σε 109 διαφορετικά είδη έδωσαν να καταλάβουμε πόσο πλούσια είναι η ελληνική φύση!!!

Ως επίσημος εταίρος της ομοσπονδίας Bird-Life International, η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία φροντίζει για τη διεξαγωγή στην Ελλάδα της «Γιορτής Πουλιών» που τα τελευταία χρόνια διεξάγεται πλέον ανελλιπώς, τότε σε ευρωπαϊκή και τότε σε παγκόσμια κλίμακα.

Φέτος η «Γιορτή Πουλιών» είναι πανευρωπαϊκής εμβέλειας. Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ είναι ΕΛΕΥΘΕΡΗ για όσους θέλουν να συμμετάσχουν και για ανθρώπους ΚΑΘΕ ηλικίας.

Κύρια δραστηριότητα είναι η παρατήρηση πουλιών με κιάλια και τηλεσκόπια και ξεναγό την Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, που είναι η μοναδική περιβαλλοντική οργάνωση της χώρας που ειδικεύεται στα πουλιά. Παράλληλα συνδυάζονται και άλλες δραστηριότητες όπως εκθέσεις ζωγραφικής, περιβαλλοντικά παιχνίδια κ. ά.

Οι εκδηλώσεις γίνονται σε σημαντικές για τα Πουλιά Περιοχές της Χώρας από την Κρήτη μέχρι τον Έβρο.

- **ΠΑΡΑΛΙΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ (ΣΑΒΒΑΤΟ 3/10)**
ΣΤΟ ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΗΣ ΕΟΕ (δίπλα στο άγαλμα του Μεγάλου Αλεξάνδρου)

- **ΕΚΒΟΛΕΣ ΓΑΛΛΙΚΟΥ ΠΟΤΑΜΟΥ (ΣΑΒΒΑΤΟ 3/10)** (δίπλα στο ουζερί «το φράγμα»)

- **ΠΟΡΤΟ ΛΑΓΟΣ (ΣΑΒΒΑΤΟ 3/10)** ΣΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΒΙΣΤΩΝΙΔΑΣ

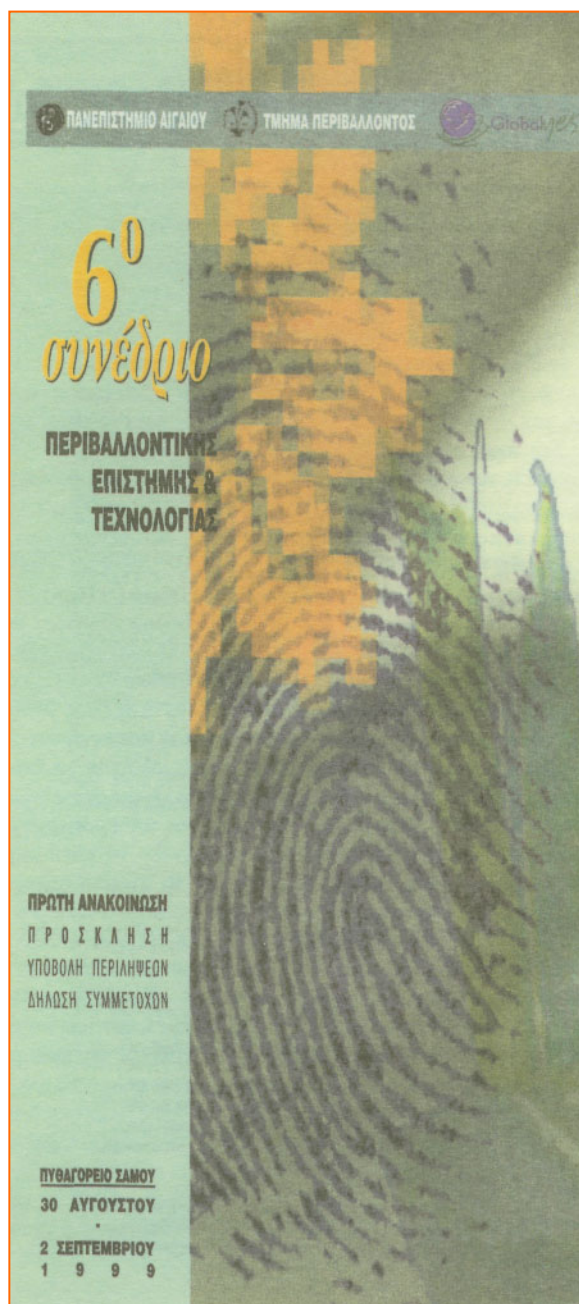
- **ΑΛΥΚΗ ΚΙΤΡΟΥΣ ΠΙΕΡΙΑΣ (ΚΥΡΙΑΚΗ 4/10)** ΣΤΙΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗΣ ΑΛΑΤΙΟΥ (δίπλα στο λιμανάκι της Πύδνας)

- **ΛΙΜΝΗ ΚΕΡΚΙΝΗ (ΚΥΡΙΑΚΗ 4/10)** ΣΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΑΝΑΧΩΜΑ ΤΗΣ ΛΙΜΝΗΣ (μεταξύ Μεγαλοχωρίου και Λιμνοχωρίου)

- **ΛΙΜΝΗ ΚΟΡΩΝΕΙΑ (ΚΥΡΙΑΚΗ 4/10)** ΣΤΗΝ ΠΡΟΒΛΗΤΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΑΓΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

- **ΠΟΡΤΟ ΛΑΓΟΣ (ΚΥΡΙΑΚΗ 4/10)** ΣΤΗ ΓΕΦΥΡΑ

Από την Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία

Γραμματεία Συνεδρίου:

Ασπασία Λιάτη

Βουλγαροκτόνου 30, 114 72 Αθήνα

Τηλ.: 01 6400194-5-6

Fax: 01 6468316

e-mail: cest@gnest.org

ΦΥΚΥΟΚΑ

Ο ταπεινός μύστης της Φύσης

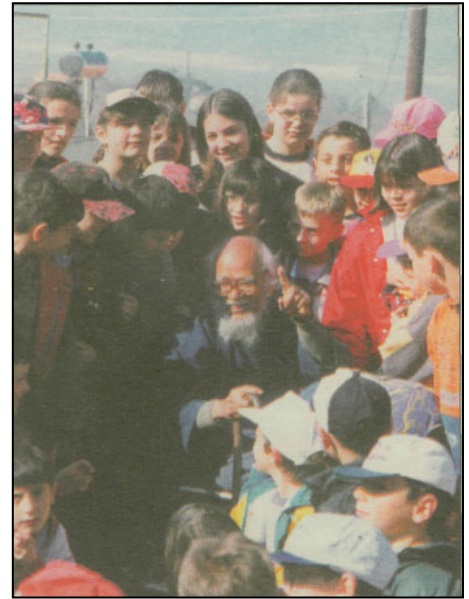
Η είδηση ότι ο Fukuoka πιθανόν να ερχόταν στην Έδεσσα, έμοιαζε και' αρχήν με προσπάθεια συντήρησης ενός μύθου περί αποτελεσματικής αναδάσωσης με φυσικό τρόπο. Το είχαμε διαβάσει στα βιβλία μου, μας τα είχε επεξηγήσει θεωρητικά ο εκλεκτός συνεργάτης μου γεωπόνος και φυσικός καλλιεργητής Παναγιώτης Μανίκης, αλλά η δυσπιστία προς το άγνωστο φώλιαζε βαθιά, όσο κι αν δεν το δείχναμε. Άλλωστε μας έχουν απογοητεύσει πολλοί λαλίστατοι διανοητές με τις θεωρίες τους και τις ασκήσεις επί χάρτου, που συνήθως αποσκοπούν στο πιάζ της βιβλιοαγοράς.

Ναι, ήρθε εντελώς αθόρυβα. Υποθέσαμε ότι θα διέμενε με την κουστωδία του στο πολυτελές ΞΕΝΙΑ, ενώ θα προσπαθούσαμε μέσω της γραμματείας του να μας δεχθεί σε ακρόαση για λίγα λεπτά. Διαψευστήκαμε όμως. Οι πληροφορίες, μας παρέπεμψαν στο προαύλιο ενός χρεοκοπημένου εργοστασίου επεξεργασίας φρούτων. «Ποιος ξέρει σε τι θρόνο θα κάθεται και θα εμποτεύει υπεροπτικά» είπαν οι κακές γλώσσες μας καθ' οδόν. Εκεί αντικρίσαμε ένα τσούρμιο από ανθρώπους κάθε ηλικίας να δουλεύουν σαν ανήσυχα μυρμήγκια. Σε κάποια γωνιά, ένα ισχνό γεροντάκι ξεχασμένο σε ένα ετοιμόρροπο αναπηρικό καροτσάκι διάλεγε επιμελώς σπόρους. Αυτός ήταν! Μόλις μας είδε, παράτησε βιαστικά τους σπόρους, μάζεψε τις παλάμες του αντικριστά και μας χαιρέτησε με το γνωστό γιαπωνέζικο τρόπο. Νιώσαμε αίφνης ότι τούτα τα γέρικα χέρια μάζεψαν με θρησκευτική ευλάβεια λίγο ήλιο και μας τον πρόσφεραν σαν καλημέρα, χωρίς το εκφραστικό του χαμόγελο να είναι ακριβό. Κάποια μυστικιστική δύναμη μας έσπρωξε κι ανακατωθήκαμε με τους υπόλοιπους εθελοντές -ανάμεσα τους και λίγοι αλλοδαποί, γιαπωνέζοι, βραζιλιάνοι, ιταλοί, άγγλοι, γερμανοί, ισπανοί. Ο Αχιλλέας, ξυπόλητος, σκονισμένος και πάντα γλαστός συντόνιζε πέντε έξι μπετονιέρες για τη σβωλοποίηση των σπόρων με εξωτερικό περιβλημα από άργιλο, μια πατέντα που απαιτεί σχολαστική καλλιτεχνική λεπτομέρεια. Οι υπόλοιποι έπλαθαν σβώλους με τις παλάμες ή έσπερναν διάφορους σπόρους στο νεοφερμένο κοκκινόχωμα, που απλώθηκε στο προαύλιο γι' αυτόν το σκοπό. Ένας οργανισμός δηλαδή άνευ προηγούμενου χωρίς την παραμικρή υπόνοια μεμφιμοιρίας. Εν τω μεταξύ η πρώιμη φετινή άνοιξη άνοιξε τα παρακείμενα δενδράκια και αγρωστώδη με τα πουλιά μελωδικά να ερωτοτροπούν.

Τις άλλες μέρες ήρθαν κι άλλοι εθελοντές, κυρίως μαθητές. Κάθε σπόρος μαζί με ένα κομμάτι της καρδιάς μας αποκτούσε πλέον προστατευτικό αργιλώδες περιβλημα. Τα βράδια, στο Κέντρο Γεωργικών Εκμεταλλεύσεων Σκύδρας όπου έμεναν οι ξένοι, το γλέντι με τις κιθάρες, τα μπουζούκια μας, τα σουραύλια και τα τουμπιλέκια χαλάρωναν τα κουρασμένα κύτταρα, αν και τιμούσαμε δεόντως κάθε χορευτικό ρυθμό. Στο μέσον του μεγάλου τραπέζιού ο γερο-Fukuoka χαμογελούσε από αγαλλίαση. Ήταν ο ανατολίτης παράξενος μύστης της Φύσης, λιποδίαπος, γαλήνιος και λιγόλογος φιλόσοφος, φλογερός εραστής της ζωής παρά τα 85 χρόνια του.

Η μεγάλη έξοδος δεν άργησε. Οι γυμνοί λόφοι της Άρτισσας - γύρω από τη λίμνη Βεγορίτιδα - που είχαν επιλεγεί για τη φυσική σπορά, γέμισαν από ανθρώπους με κουβάδες στα χέρια, σακιά στην πλάτη και την κούραση στα αζήτητα. Ο περήφανος γερο-

Fukuoka
καθισμένος
κατάμα
ανάμεσα
στα
αγκάθια
επι-
κοινωνούσε
-
όπως αυτό
άρι-
στα γνωρίζει
-
με τη μάνα
Γη. Όχι, τίπο-
τα δε θύμιζε κάτι

από τον Ξέρξη, αλλά ένα ταπεινό στρατιώτη, έναν ανυστερόβουλο και γενναίο γαλαντόμο, που πρόσφερε χωρίς τυμπανοκρουσίες για τούτη την επιχείρηση ακόμη και το χρηματικό έπαθλο, που συνόδευε το βραβείο της UNESCO. Ήταν πολλά τα στρέμματα κι έπρεπε να νοικιαστεί κάποιο αεροπλάνο ή ελικόπτερο.

Σε λίγες μέρες, η βροχή θα διαλύσει το περιβλημα και η φύτερα πιθανώς θα γίνει μικρό φυτό. Αν πεισθούν οι κτηνοτρόφοι της περιοχής να μη βοσκήσουν με τα κοπάδια τους αυτούς τους λόφους, τότε φυσιολογικά θα πρασινίσει ο τόπος, όπως έγινε σε ανάλογες περιπτώσεις από την ίδια επιτελική ομάδα στην Ινδία, την Τανζανία και αλλού, σε περιοχές, μάλιστα, περισσότερο ερημώδεις.

Τα Μ.Μ.Ε. πρόβαλαν αρκετά το γεγονός, ο υπουργός Γεωργίας λέγεται ότι ενθουσιάστηκε με την ιδέα και αναμένεται να στηρίξει έμπρακτα το μέχρι τώρα ακατόρθωτο. Ίδωμεν! Οι κάποιες επικρίσεις από ειδικούς έλληνες επιστήμονες ήταν μάλλον αναμενόμενες και αναφέρονταν κυρίως στην πιθανή αλλοίωση του είδους της εντόπιας χλωρίδας. Χωρίς να διεκδικούμε δογματικά το αλάθητο, φρονούμε ότι οι ανησυχίες θα είχαν βάση, αν υπήρχε χλωρίδα σ' αυτούς τους λόφους, που η υπερβόσκηση και η διάβρωση τους έχουν μετατρέψει σε «κρανίου τόπο». Εξάλλου, η φυσική επιλογή έχει σαν παραμέτρους το μικροκλίμα της περιοχής και τη χημική σύσταση του εδάφους. Πώς μπορεί να ευδοκιμήσει, ας πούμε, ένα εξωτικό φυτό του ισημερινού σε τέτοιες αντίξοες, για τούτο, συνθήκες; Ας σημειωθεί ότι τα διάφορα είδη σπόρων που επιλέγησαν για τούτη τη σπορά, ήταν από φυτά που ευδοκίμουν και υπάρχουν στον τόπο μας.

Πάντως, ότι και να προκύψει, έμεινε σε όλους μας μια βαθιά ικανοποίηση από τη χρυσή ευκαιρία εθελοντισμού σε μια εξόχως δύσκολη εποχή για ομαδικές εργασίες τέτοιου είδους και σε μια διακεκριμένη δραστηριότητα, παρέα με τη ζεστασιά της μάνας Γη. Νιώσαμε από ένστικτο ότι η Γη δε μας ανήκει, αλλά της ανήκουμε. Καταλάβαμε ότι κάθε φιλική πράξη προς τη Φύση εμπεριέχει την ηθική συνιστώσα της αειφορίας και απαιτεί μια τελετουργική διαδικασία με αρχέγονους εσωτερικούς κι εξωτερικούς ρυθμούς. Κι ο Fukuoka δεν είναι ο χλιδατός αρχηγός καπότας ανατολίτικης αίρεσης. Είναι πλέον ο σύντροφός μας, όπως το απαιτεί η ιερότητα της λέξης «σύντροφος». Σαν σε κοπάδι στα μάτια σε προτρέπει σιωπηρά να δράσεις. Αυτό που μας διαμηνύει ποιητικά κι ο Οδυσσεάς Ελύτης: «Από σένα η Άνοιξη εξαρτάται. Τάχυνε την αστραπή».

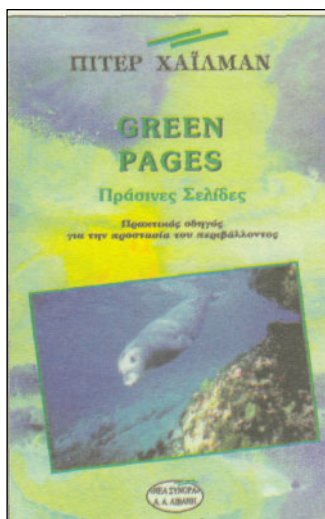
Χρ. Σαμανιάς

Νίκος Μολυβιάτης
«Μαθήματα στο πράσινο»
 Εκδόσεις Σαββάλας

Το βιβλίο είναι ουσιαστικά μαθήματα οικολογίας για παιδιά Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Περιέχει μια πλούσια θεματολογία απλοποιώντας πολλές έννοιες της οικολογίας, προτάσεις δράσης, οικο-τεστς και οικο-σταυρόλεξα βοηθώντας έτσι στον έλεγχο της κατανόησης των οικολογικών εννοιών. Μπορεί να γίνει ένα χρήσιμο βοήθημα για τον εκπαιδευτικό που θέλει να δώσει περιβαλλοντική διάσταση στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Πίτερ Χάιλμαν
«Green pages» - Πράσινες σελίδες
 εκδόσεις Νέα Σύνορα - Α. Λιβάνης

Ένας πρακτικός οδηγός για την προστασία του περιβάλλοντος. Ένα πρωτότυπο βιβλίο 459 σελίδων, που περιέχει ονόματα, διευθύνσεις, τηλέφωνα και πρακτικές πληροφορίες εταιριών, οργανισμών κ.α. που εμπορεύονται ή ασχολούνται με:

- Οικολογικά προϊόντα
- Προϊόντα βιολογικής καλλιέργειας
- Ηλιακά προϊόντα
- Ανακυκλωμένα προϊόντα
- Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας
- Περιοδικά, εφημερίδες και εκδόσεις

που αφορούν το περιβάλλον · Την προστασία του περιβάλλοντος · Τη δασοπροστασία, κ.α. Η ύπαρξη αυτού του οδηγού, που περιέχει πλήθος πρακτικών πληροφοριών βοηθάει να γίνεται πιο αποτελεσματική η δράση μας για την προστασία και διαφύλαξη του περιβάλλοντος της χώρας μας.

Νίκος Μολυβιάτης
«Το μελωδικό Χωριό»
 Εκδόσεις Δελφίνι

Είναι ένα παραμύθι για παιδιά προσχολικής ηλικίας, που αναφέρεται σε ένα όμορφο χωριό που αναπτύσσεται τουριστικά και χάνει έτσι τα στοιχεία της ομορφιάς του, ώσπου στο τέλος αρχίζει η αντίστροφη πορεία για το χωριό. Οι κάτοικοι του τότε αναζητούν τη λύση για την εξέλιξη

της ζωής στο χωριό τους. Για τη χώρα μας με τη μεγάλη τουριστική ανάπτυξη, τέτοια παραμύθια είναι χρήσιμα σαν βοηθήματα στην περιβαλλοντική αγωγή.

«Ο Μήτσος, ο ντροπαλός Αρκούδος»

Από ένα πρόγραμμα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης για την καφέ αρκούδα, στο νηπιαγωγείο της Εύας Μεσσηνίας, γράφτηκε και εικονογραφήθηκε ένα παραμύθι από τα παιδιά. Είναι αξιοθαύμαστο πόσο καλή χρήση της

«βαλίτσας της καφέ Αρκούδας» του ΑΡΚΤΟΥΡΟΥ έκανε η νηπιαγωγός Κατερίνα Σκόρδα, που είχε και την ευθύνη αυτής της έκδοσης. Μια τέτοια προσπάθεια μπορεί να γίνει παράδειγμα για παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού για την περιβαλλοντική εκπαίδευση.

INTERNET ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Με τον παραπάνω τίτλο έχει εκδοθεί ένα μικρό αλλά περιεκτικό «εγχειρίδιο» από το δίκτυο «Πόλις-Διεθνές δίκτυο Π.Ε.» με επιμέλεια της κ. Γιολάντας Ζιάκα. Στις 32 σελίδες του μπορεί κανείς να βρει σχόλια για 18 ιστοσελίδες που αφορούν άμεσα ή έμμεσα στην Π.Ε., ένα κατάλογο με 64 ηλεκτρονικές διευθύνσεις χρήσιμες σε όσους ασχολούνται με την Π.Ε., ένα εύχρηστο λεξικό όρων του Internet και ενδιαφέροντα κείμενα όπως «Θέσεις και αντιθέσεις για το 'Ιντερνετ», «Για μια πραγματική εκπαίδευση για το περιβάλλον» κ.ά. Από το κείμενο «Ιντερνετ και Π.Ε.» παραθέτουμε παρακάτω ένα απόσπασμα. Περισσότερα για το δίκτυο μπορεί να δει κανείς στη σελίδα <http://www.echo.org/polis> ή να επικοινωνήσει στη διεύθυνση polis@otenet.gr.

Το Ιντερνετ δεν είναι μόνο μια μεγάλη βιβλιοθήκη

Πώς όσοι δρουν στο χώρο της Π.Ε. αντιλαμβάνονται και χρησιμοποιούν το Ιντερνετ ως ένα νέο παιδαγωγικό εργαλείο;

Εκ των προτέρων η Π.Ε. είναι ένας χώρος ο οποίος εξαιτίας της πολυπλοκότητας του αντικειμένου του και του προφίλ των ατόμων που εμπλέκονται (εκπαιδευτικοί, εμπυχωτές) έχει ιδιαίτερη προδιάθεση για να πειραματιστεί στην από απόσταση εκπαίδευση.

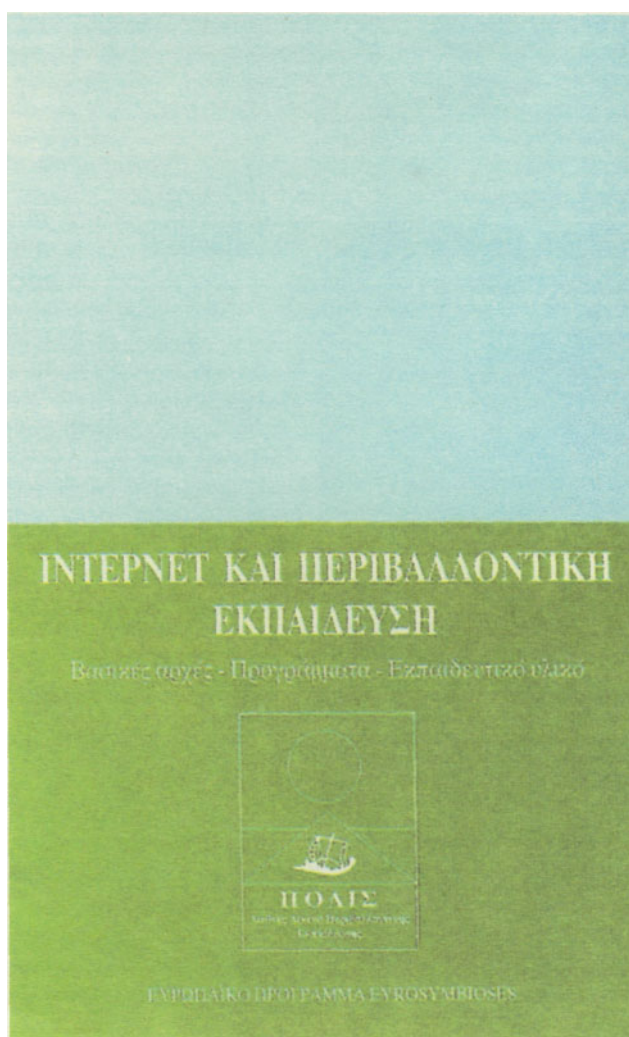
Από τη μεριά του το Ιντερνετ επιτρέπει την ανάπτυξη σχέσεων ανάμεσα σε επιμορφωτές και ανάμεσα σε επιμορφωτές και στους μαθητές τους.

Τα αποτελέσματα της έρευνας που έγινε από συνεργάτες του προγράμματος Euroymbioses το 1995-96 δείχνουν ότι ο χώρος της Π.Ε. αγνοεί ακόμη το Ιντερνετ ή και δυσπιστεί απέναντι του. Οι παράγοντες της Π.Ε. που ερωτήθηκαν διαβλέπουν ωστόσο την προοπτική μιας κριτικής προσέγγισης των παραδοσιακών παιδαγωγικών εξαιτίας της διεύθυνσης της εικονικής πραγματικότητας στις σημερινές πρακτικές.

Τελικά η έρευνα μας αποκάλυψε περισσότερους φόβους και μπλοκαρίσματα, παρά προσπάθειες εξερεύνησης. Πολλοί από τους εκπαιδευτικούς που ρωτήθηκαν θεωρούν ότι χωρίς τη δημιουργία μαζικής υποδομής σε όλα τα σχολεία, το Ιντερνετ δεν θα μπορέσει να παίξει έναν ουσιαστικό ρόλο στην

εκπαίδευση.

Κάποιοι πρωτοπόροι της Π.Ε. που απάντησαν στην ερευνά μας δεν έχουν μεταβάλλει σε βάθος την παιδαγωγική τους προσέγγιση χρησιμοποιώντας το Ιντερνετ. Είναι το μοντέλο του μονοδιάστατου μαθήματος που κυριαρχεί. Παρ' όλο που η διευκόλυνση των ανταλλαγών μέσα από το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο έχει γοητεύσει πολλούς, η αμφιμονοσήμαντη σχέση που προσφέρει το Ιντερνετ δε δείχνει ακόμη να έχει εμψυχήσει τη διάθεση για τις ενεργητικές πρακτικές, ούτε την αναζήτηση πολύ-επισημονικών προσεγγίσεων.

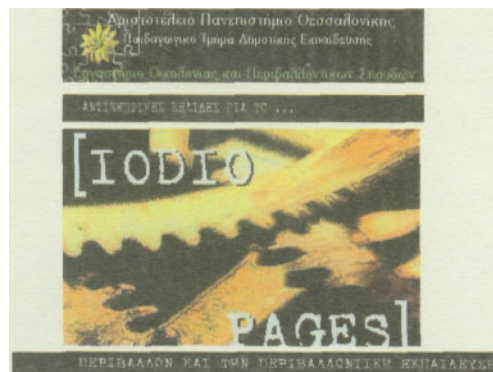
«IODIO PAGES»

Μια ελληνική σελίδα για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση

Ηλεκτρονική διεύθυνση:
<http://www.auth.gr/eled/iodio/home.iodio>

Δυναμική είσοδο στο Internet επιχειρεί το εργαστήριο Οικολογίας και Περιβαλλοντικών Σπουδών του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Α.Π.Θ. Έχει σχεδιάσει και εγκαταστήσει ήδη στο Διαδίκτυο ιστοσελίδα με τον ευρηματικό τίτλο «IODIO PAGES - Αντισηπτικές σελίδες για το περιβάλλον και την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση».

Οι «αντισηπτικές σελίδες» μεταξύ άλλων θα περιλαμβάνουν: Ηλεκτρονικό περιοδικό για το περιβάλλον και την Π.Ε. (Eco-net), παιδικές σελίδες (Eco-kid) με προτάσεις multimedia, περιβαλλοντικά παιχνίδια κλπ, με πληροφορίες για τις ελληνικές Ν.Γ.Ο., για ερευνητικά προγράμματα, προγράμματα σπουδών, ανακοινώσεις συνεδρίων για το περιβάλλον και την Π.Ε., χρήσιμες

διευθύνσεις στο δίκτυο κ. ά.

Μερικά από τα παραπάνω τμήματα μπορεί κανείς ήδη να τα επισκεφτεί, αλλά τα περισσότερα είναι υπό κατασκευή.

Ο σχεδιασμός και η ανάπτυξη της ιστοσελίδας γίνεται από τον Τάσο Μπάρμπα, υποψήφιο διδάκτορα του Τμήματος. Διευθυντής του Εργαστηρίου είναι ο λέκτορας Στέφανος Παρασκευόπουλος.

Αναμένουμε με ενδιαφέρον την ολοκλήρωση της πρωτοποριακής αυτής προσπάθειας.

GREEN

Παγκόσμιο δίκτυο Π.Ε. για τα ποτάμια

Είναι ένα διεθνές πρόγραμμα και δίκτυο ατόμων και οργανώσεων που δραστηριοποιούνται στο ζήτημα της βελτίωσης και διατήρησης των υδατικών πόρων του πλανήτη μέσα από εκπαιδευτικά προγράμματα. Στο πρόγραμμα συμμετέχουν συντονιστές του δικτύου από 135 χώρες. Διαμέσου του δικτύου σχολεία που πραγματοποιούν προγράμματα σχετικά με τη διαχείριση και προστασία του νερού και των ποταμών και στις πέντε ηπείρους συνδέονται μεταξύ τους, ανταλλάσσουν εκπαιδευτικό υλικό και πληροφορίες και πραγματοποιούν διαπολιτισμικές συνεργασίες. Το δίκτυο παρέχει ακόμη επιμόρφωση σε σπουδαστές, εκπαιδευτικούς, στελέχη οργανώσεων κλπ σε θέματα σχετικά με τα ποτάμια και τους υδατικούς πόρους. Στο

Ηλεκτρονική διεύθυνση:
<http://www.econet.apc.org/green>

Ευρωπαϊκό τμήμα του δικτύου (Green Europe) συμμετέχει και το ελληνικό εσωτερικό δίκτυο σχολείων «ΤΟ ΠΟΤΑΜΙ» (Υπεύθυνος Δημ. Καλαϊτζίδης). Η ηλεκτρονική διεύθυνση του Green Europe είναι:

<http://www.dosod.dk/green/goalset.html>

Μπορείτε να επικοινωνείτε με τον υπεύθυνο της στήλης στην ηλ. Διεύθυνση: gperdikis@nele-pier.edu.gr

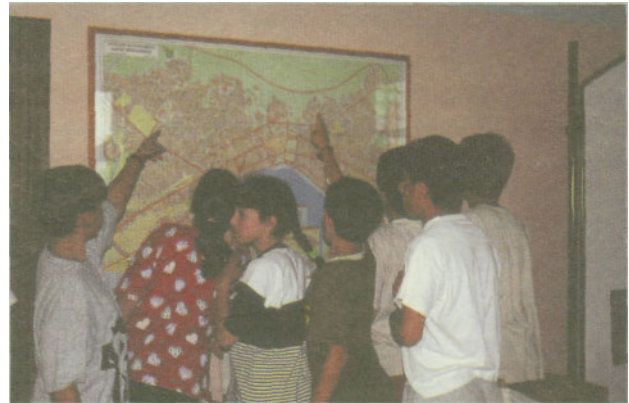
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Στηρίζει και προωθεί την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση
στο σχολείο και στην κοινωνία

Ελάτε να μας γνωρίσετε!

- να συμμετέχετε στα ημερήσια εκπαιδευτικά μας προγράμματα
 - "Από τις πόλεις του κόσμου, στην πόλη μας, στη γειτονιά μας" για παιδιά Ε' & ΣΤ' Δημοτικού και Α', Β' & Γ Γυμνασίου
 - "Βιομηχανία και βιώσιμη ανάπτυξη" για μαθητές/μαθήτριες Γ Γυμνασίου και Λυκείου
- να δοκιμάσετε μαζί μας πιλοτικά, το νέο πρόγραμμα που σχεδιάζουμε με θέμα "Αειφορική διαχείριση του νερού στην πόλη"
- « να χρησιμοποιήσετε την τράπεζα πληροφοριών (βιβλιοθήκη, βιντεοταινίες, διαφάνειες, αποδελτίωση τύπου)

- να συμμετέχετε στις επιμορφωτικές μας δραστηριότητες
- να συνεργαστείτε στο φετινό πιλοτικό πρόγραμμα που σχεδιάζουμε σε συνεργασία με την Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, Παράρτημα Θεσ/νίκης, με θέμα Τα πουλιά στην πόλη"
- να συμμετέχετε στα θεματικά δίκτυα που υποστηρίζουμε π.χ. αστικό περιβάλλον

ΧΟΡΗΓΟΣ:

ΤΟΠΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΔΗΜΩΝ & ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ ΝΟΜΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
LOCAL UNION OF COMMUNITIES & MUNICIPALITIES OF THESSALONIKI COUNTY